

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра економіки підприємства і міжнародного бізнесу

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня
за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»

на тему:

**«Інноваційна діяльність підприємств харчової промисловості
України в контексті євроінтеграції
(на прикладі ПП «ВІЛІС», м. Рівне, Рівненська обл.)»**

Виконав: студент 6 курсу, групи МЕ-61м
Спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»
Кузнєцов В.С.

(прізвище та ініціали)

Керівник: професор, д.е.н. Нікитенко Д.В.

(прізвище та ініціали)

Рецензент: професор, к.е.н. Кушнір Н.Б.

(прізвище та ініціали)

Рівне – 2024

УДК 338.1:330.341.1

Кваліфікаційна робота «Інноваційна діяльність підприємств харчової промисловості України в контексті євроінтеграції (на прикладі ПП «ВІЛІС», м.Рівне, Рівненська обл.) / В.С. Кузнєцов. Рівне: НУВГП, 2024. – 120 с.

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні засади формування концепції інноваційної діяльності підприємств України в умовах євроінтеграції.

Проведено комплексний аналіз фінансово-економічного стану підприємства, зокрема здійснено аналіз техніко-інноваційного розвитку. За результатами дослідження запропоновані заходи по активізації інноваційної діяльності ПП «ВІЛІС» в умовах євроінтеграції.

The qualification thesis investigates the theoretical foundations of forming the concept of innovative activities of Ukrainian enterprises in the context of European integration.

A comprehensive analysis of the financial and economic state of the enterprise was conducted, including an analysis of technical and innovative development. Based on the research results, measures are proposed to enhance the innovative activities of PE "VILIS" in the context of European integration.

© Кузнєцов В. С., 2024

© НУВГП, 2024

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Навчально-науковий інститут:
Кафедра:
Освітній ступінь:
Спеціальність (напрямок підготовки)

Економіки та менеджменту
Економіки підприємства і міжнародного бізнесу
Другий (магістерський)
292 "Міжнародні економічні відносини "

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Завідувач кафедри
економіки підприємства і
міжнародного бізнесу

„ ” 20 р.

ЗАВДАННЯ
ДЛЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ (ПРОЕКТУ) СТУДЕНТА
Кузнєцов Вадим Сергійович

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Інноваційна діяльність підприємств харчової промисловості України в контексті євроінтеграції (на прикладі ПП «ВІЛІС», м. Рівне, Рівненська обл.)

Керівник роботи: професор, д.е.н. Нікитенко Д.В.
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджено наказом університету від „06” листопада 2024 р. № 767
2. Строк подання студентом закінченої роботи: 15 грудня 2024

3. Вихідні дані до роботи: фінансова, статистична, бухгалтерська звітність про результати виробничо – господарської діяльності ПП «ВІЛІС» за 2020 – 2023 роки, довідкова і нормативна література за темою дослідження.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
Вступ. Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ, Розділ 2. АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО І ТЕХНІКО – ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПП «ВІЛІС» ЗА 2020 – 2023 РОКИ. Розділ 3. ЗАХОДИ ПО АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПП «ВІЛІС» В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ. Висновки.

5. Перелік графічного матеріалу:
1. Мультимедійна презентація по темі дослідження
2. Роздатковий матеріал

6. Консультанти розділів роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали і посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Нікитенко Д.В., професор, д.е.н.	08.11.2024	15.11.2024
2	Нікитенко Д.В., професор, д.е.н.	18.11.2024	30.11.2024
3	Нікитенко Д.В., професор, д.е.н.	02.12.2024	10.12.2024

7. Дата видачі завдання: 08.11.2024

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
	<i>Обґрунтування теми кваліфікаційної роботи</i>	<i>до 10.11.2024</i>	
	<i>Розроблення плану кваліфікаційної роботи</i>	<i>до 10.11.2024</i>	
	<i>Опрацювання теоретичного розділу кваліфікаційної роботи</i>	<i>до 14.11.2024</i>	
	<i>Опрацювання аналітичного розділу кваліфікаційної роботи</i>	<i>до 18.11.2024</i>	
	<i>Опрацювання розрахункового розділу кваліфікаційної роботи</i>	<i>до 02.12.2024</i>	
	<i>Оформлення роботи, написання вступу, висновків, оформлення списку літератури, додатків</i>	<i>до 10.12.2024</i>	
	<i>Розроблення електронної презентації результатів та роздаткового матеріалу</i>	<i>до 16.12.2024</i>	
	<i>Здача кваліфікаційної роботи на кафедрі</i>	<i>до 18.12.2024</i>	
	<i>Рецензування кваліфікаційної роботи</i>	<i>до 18.12.2024</i>	
	<i>Захист кваліфікаційної роботи</i>	<i>19.12.2024</i>	

Студент _____ Кузнєцов В.С.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи (проекту) _____ Ніkitенко Д.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Акт перевірки на плагіат

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	12
1.1. Головні цілі науково – технологічного та інноваційного розвитку України	12
1.2 Світові тенденції розвитку інноваційної діяльності	22
1.3. Інноваційний розвиток підприємств на ринку гуртової торгівлі продуктами харчування в Україні	31
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО І ТЕХНІКО – ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПП «ВІЛІС» ЗА 2020 – 2023 РОКИ	48
2.1. Економічна характеристика ПП «ВІЛІС» та динаміка його ТЕП	48
2.2. Аналіз ринку макаронних виробів в Україні	56
2.3. Оцінка конкурентного середовища та конкурентної позиції ПП «ВІЛІС» на ринку	65
2.4. Аналіз використання виробничих ресурсів підприємства	70
2.5. Структурний аналіз витрат виробництва	80
2.6. Аналіз показників реалізації інноваційного потенціалу ПП «ВІЛІС»	83
2.7. Аналіз ліквідності та фінансової стійкості підприємства	86
2.8. Аналіз показників рентабельності	89
РОЗДІЛ 3. ЗАХОДИ ПО АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПП «ВІЛІС» В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	92
3.1. Модернізація управлінських процесів через впровадження інноваційного менеджменту	92
3.2. Оцінка економічної доцільності та інвестиційної привабливості проекту виробництва інноваційного продукту	100
3.3. Інноваційні можливості блокчейн для управління постачальницькими ланцюгами: застосування в умовах сучасного бізнесу	106
Висновки	110
Список використаних джерел	114
Додатки	120

ВСТУП

Трансформація економіки України в умовах воєнного стану, ускладнення виробничо-технологічних процесів, підвищення наукоємності виробленої продукції та зміна зовнішнього середовища господарювання підприємств (фірм), обумовлюють підвищення вимог до змісту економічної політики, стратегії, тактики і якості управління. Забезпечити успішний рух вітчизняних виробників в міжнародний економічний простір сприяє ефективна інвестиційно-інноваційна діяльність на основі досягнень науково-технічного прогресу.

Питання економічної теорії інновацій глибоко розглянуті в працях таких вітчизняних і зарубіжних вчених як, О.Амоша, Ю.Бажал, Г.Бірман, Е.Галуза, А.Гальчинський, М.Герасимчук, Б.Данилишин, П.Джеймс, С.Дорогунцов, В.Захарченко, Л.Мартюшева, В.Міщенко, В.Мединський, Е.Менсфільд, П.Микитюк, А.Пересада, Й.Петрович, Б.Санто, Б.Твісс, І. Фаслер, Р. Фатхудінов, Д.Черваньов, Н.Чухрай, Ф.Шерер, Й. Шумпетер та ін.

Особливістю сучасного стану розвитку економіки України є не тільки поглиблення ринкових відносин, а й необхідність розширення виробництва в умовах обмежених матеріальних-технічних ресурсів, і особливо паливно-енергетичних. Інноваційна діяльність стає ключовим фактором успішної інтеграції українських підприємств до європейського економічного простору. Впровадження сучасних технологій виробництва, нових методів управління, інноваційних продуктів та процесів є необхідною умовою для забезпечення конкурентних переваг на європейському ринку. Особливого значення набуває вивчення досвіду європейських країн у сфері інноваційного розвитку та можливостей його адаптації до українських реалій.

Актуальність теми дослідження обумовлена, в першу чергу тим фактором, що за сучасних умов орієнтації економіки України на євроінтеграцію та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів і послуг, саме активізація інноваційної діяльності і покращення використання техніко-технологічного потенціалу підприємств, дозволяє здійснити прогресивні структурні зрушення в

економіці, суттєво оновити споживчий сектор й загалом забезпечити стійке економічне зростання бізнес-структур та держави.

В умовах глобалізації світової економіки та поглиблення євроінтеграційних процесів України особливої актуальності набуває питання інноваційного розвитку вітчизняних підприємств харчової промисловості. Харчова промисловість є однією з найважливіших галузей економіки України, яка забезпечує продовольчу безпеку держави та має значний експортний потенціал. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом відкрило нові можливості для українських виробників харчових продуктів, але водночас поставило перед ними серйозні виклики щодо підвищення конкурентоспроможності та відповідності європейським стандартам якості.

Інноваційна діяльність стає ключовим фактором успішної інтеграції українських підприємств харчової промисловості до європейського економічного простору. Міжнародний досвід свідчить про те, що поряд із посиленням ролі ринкових регуляторів інноваційної діяльності, ключове значення в бізнес-процесах відіграють техніко-економічні і організаційні інновації. Впровадження сучасних технологій виробництва, нових методів управління, інноваційних продуктів та процесів є необхідною умовою для забезпечення конкурентних переваг на європейському ринку. Особливого значення набуває вивчення досвіду європейських країн у сфері інноваційного розвитку харчової промисловості та можливостей його адаптації до українських реалій.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження та розробка практичних рекомендацій щодо активізації інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості України в умовах євроінтеграції, як засобу досягнення цілей сталого розвитку.

Для досягнення поставленої мети були вирішені наступні **завдання**:

- досліджено концептуальні засади науково-технологічного та інноваційного розвитку підприємств в Україні;

- обґрунтована необхідність впровадження нововведень як фактору прискореного економічного зростання підприємств на ринку гуртової торгівлі продуктами харчування в умовах євроінтеграції;
- розглянуто світовий досвід впровадження інновацій;
- здійснена оцінка конкурентного середовища ПП «ВІЛІС» і визначено конкурентну позицію підприємства на ринку макаронних виробів;
- проаналізована ефективність використання виробничих ресурсів підприємства;
- здійснено структурно-динамічний аналіз витрат операційної діяльності;
- оцінено показники техніко-технологічного і інноваційного розвитку ПП «ВІЛІС»;
- проаналізована динаміка показників фінансової стійкості та ліквідності;
- обґрунтовані практичні рекомендації по запровадженню у виробництво інноваційного продукту - протеїнових макаронів і оцінено економічний ефект від нововведень;
- надані пропозиції щодо необхідності впровадження інноваційного менеджменту на підприємстві.

Об'єктом дослідження – є система економічних відносин, які виникають в процесі виробничої і збутової діяльності ПП "ВІЛІС", яке функціонує на ринку харчових продуктів, і займається, переважно виробництвом і реалізацією макаронних виробів в Україні та закордоном.

Предметом дослідження – є тенденції та особливості інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості України в умовах євроінтеграції.

Методи дослідження. В процесі дослідження використано комплекс загальних і спеціальних методів дослідження, а саме: дослідження обраної теми аналіз і синтез – при обґрунтуванні теоретичних гіпотез в сфері інновацій; статистичні методи дослідження – при розрахунку динаміки економічних

показників; розрахунково – конструктивний метод – при побудові аналітичних таблиць; графічний – для наочного відображення результатів дослідження тощо.

В процесі дослідження використані наступні **джерела інформації**: державні та галузеві нормативно – правові акти, що регулюють інноваційну діяльність, офіційні статистичні дані Держкомстату України, матеріали первинного обліку і звітності ПП «ВІЛІС» за 2020-2023 роки, економічна і довідкова література по темі дослідження, праці вітчизняних та зарубіжних науковців інноваційного розвитку підприємств; інформаційні ресурси з мережі Інтернет, власні наукові дослідження і публікації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

1. Обґрунтовано практичні рекомендації по запровадженню у виробництво ПП «Віліс» інноваційного продукту- протеїнових макаронів і оцінено економічний ефект від впровадження нововведень.
2. Розроблені пропозиції по модернізації управлінських процесів, використовуючи принципи інноваційного менеджменту.
3. Запропоновано використання блокчейн-технологій в харчовій промисловості для управління ланцюгами постачання від сировини до готової продукції. Це дозволяє оперативно відслідковувати весь ланцюг постачання, що особливо важливо в секторі споживачів здорового і спортивного харчування.

Основні положення та висновки роботи можуть бути використані при розробці стратегій інноваційного розвитку підприємств галузі та вдосконаленні механізмів державної підтримки інноваційної діяльності.

Результати наукового дослідження пройшли апробацію на наукових конференціях, конкурсі студентських наукових робіт та публікації у «Студентському Віснику НУВГП», зокрема:

– Диплом за перемогу у I турі Всеукраїнського конкурсу наукових робіт у 2023-2024 р.р. за спеціальністю «Менеджмент інвестиційної та інноваційної діяльності». Науковий керівник – доцент Жемба Алла Йосипівна.

– Кузнєцов В.С. Моделі інноваційного розвитку транснаціональних корпорацій в умовах глобалізації // Детермінанти економічного відновлення держави, регіонів та суб'єктів господарювання: матеріали Міжнар. наук. практ. конференції (10 листопада 2023 року). Рівне, 2023. С.80-82.

– Кузнєцов В.С. Перспективні моделі управління потенціалом підприємства // Збірник «Студентський Науковий Вісник НУВГП». Рівне, 2024. Вип.1 (21). С.85-88. <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/30482>

Обсяг і структура роботи. Магістерська кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 51 найменування на 6 сторінках. Загальний обсяг роботи становить 120 сторінка, з них основний текст викладений на 107 сторінках. Робота містить 14 таблиць та 11 рисунків та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

1.1. Головні цілі науково – технологічного та інноваційного розвитку України

Найважливішою характеристикою нової економіки є інтенсифікація інноваційних процесів, перетворення їх у фактор економічного росту. Його параметри зазвичай визначаються кардинально новими технологіями, продукцією й бізнес моделями.

Інновація (англ. Innovation) походить від поєднання латинського слова «новація» (новизна, нововведення) та англійського префікса «in», що означає «в», «введення». У перекладі з англійської "інновація" означає введення чогось нового або оновлення.[25]

Результатом інноваційних процесів є новація, а її впровадження в господарську діяльність називається нововведенням. З моменту прийняття та поширення новація набуває нового статусу і перетворюється на інновацію. [12]

В Україні з 1991 року через непослідовність у проведенні науково-технологічної та інноваційної політики, а також її низьку ефективність, закріплюються тенденції технологічного відставання від розвинених країн. Це призводить до зниження конкурентоспроможності національної економіки, уповільнення розвитку високотехнологічних галузей промисловості та зниження якості робочої сили.[14]

Сучасний стан науково – технологічного та інноваційного потенціалу України характеризується складною динамікою та має певні особливості. Зараз країна перебуває на етапі трансформації своєї інноваційної системи, намагаючись адаптуватися до викликів воєнного часу та вимог європейської інтеграції.

Щоб перетворити Україну на конкурентоспроможну державу з інноваційною економікою, необхідно впровадити певні нововведення, що пов'язані з науково-технічним прогресом. Це передбачає оновлення основних фондів і технологій, вдосконалення систем

управління та економіки підприємств. Така трансформація дозволить країні ефективно відповідати на виклики сучасного суспільства через модернізацію виробництва, впровадження цифрових технологій, розвиток людського капіталу та посилення міжнародної співпраці у науково-технічній сфері. Особливу увагу варто приділити інноваціям у стратегічних галузях, зокрема в оборонно-промисловому комплексі та енергетиці, що забезпечить не лише економічний розвиток, але й посилення безпеки та незалежності держави.

Основні цілі сучасної інноваційної економіки мають бути спрямованими на створення максимально конкурентоспроможної України з інноваційною економікою, яка здатна відповідати викликам сучасності і відповідати стандартам Євросоюзу.[28]

Щоб досягнути цієї мети, необхідно зосередитись на кількох ключових напрямках розвитку нашої держави.

Перш за все, надважливо забезпечити технологічну модернізацію промисловості через впровадження новітніх розробок та інновацій, що дозволить підвищити продуктивність виробництва та якість продукції та зробити українські товари більш конкурентними на світовому ринку.

Другим дуже важливим аспектом є розвиток цифрової економіки. Впровадження цифрових технологій у всіх сферах господарства може не лише підвищити ефективність бізнес-процесів, але й при тому створить нові можливості для економічного зростання через розвиток електронної комерції, цифрових послуг та інноваційних бізнес-моделей.

Також, особливу увагу варто приділити розвитку людського капіталу. Інвестиції в науку, освіту та професійну підготовку кадрів на підприємствах забезпечать країну кваліфікованими фахівцями, здатними створювати та впроваджувати інновації, та при цьому важливо призупинити міграцію талановитих спеціалістів закордон, створюючи привабливі умови для роботи в Україні.[19]

У контексті проблематики сучасного життя в умовах агресії росії, критично важливим є розвиток оборонно-промислового комплексу та технологій подвійного

призначення. Інновації в цій сфері не лише підсилять обороноздатність країни, але й стануть драйвером технологічного розвитку різних галузей національної економіки.

Щоб досягти енергетичної незалежності необхідно розвивати відновлювані джерела енергії та впроваджувати енергоефективні технології. Це дозволить зменшити залежність від імпорتنих енергоносіїв й забезпечуватиме екологічну модернізацію економіки України.

Інтеграція України у глобальні інноваційні мережі та поглиблення міжнародного науково-технічного співробітництва має істотне значення. Це сприятиме доступу до передових технологій та допоможе залучити іноземні інвестиції в інноваційний сектор економіки.

Інноваційний потенціал України характеризується неоднорідністю розвитку різних секторів.

Україна має значний науково-технічний потенціал, що базується на висококваліфікованих фахівцях, сучасній IT-індустрії та розвитку інноваційних кластерів у великих містах. Усі ці ресурси створюють міцну основу для інновацій, зокрема через успішні стартапи та технологічні хаби. IT-індустрія, яка формує приблизно 4% ВВП країни, виступає рушійною силою для інтеграції сучасних технологій в інші галузі. Додаткові перспективи відкриваються при високій кваліфікації фахівців у таких сферах, як інженерія та біотехнології.

Системні труднощі обмежують розвиток цієї сфери і основна з них — це недостатнє фінансування науки, яке становить менше 0,5% ВВП, що значно нижче європейських стандартів і призводить до зношеності матеріально-технічної бази наукових установ, які не можуть відповідати сучасним стандартам, а також до складнощів у міжнародному співробітництві.

Однією з критичних проблем є розрив між науковими розробками та потребами бізнесу. Нестача фінансування для втілення ідей у реальні проекти та слабка співпраця між науковцями й бізнесом призводять до того, що багато корисних інновацій не реалізуються.

Також значною проблемою є відтік талантів за кордон. Молоді науковці обирають іноземні інститути через кращі умови роботи та вищі зарплати. Це ускладнює розвиток науки в Україні, зменшуючи її здатність впроваджувати технологічні зміни та євроінтеграційні процеси.

Щоб вирішити ці проблеми, потрібно забезпечити належне фінансування інноваційної діяльності, оновити наукову інфраструктуру, посилити співпрацю між наукою та бізнесом і створити умови, які мотивуватимуть науковців залишатися в Україні.

У сучасному світі конкурентоспроможність підприємств України на міжнародному ринку напряму залежить від її здатності створювати та впроваджувати інновації. Це дозволяє підвищувати продуктивність праці, ефективність виробництва, створювати продукцію з високою доданою вартістю, відкривати нові високооплачувані робочі місця, залучати іноземні інвестиції та покращувати позиції в глобальних рейтингах інновацій.[27]

Розвиток науки і технологій має бути ключовим напрямком державної політики, який необхідний для забезпечення стабільного економічного зростання та підвищення рівня життя населення. Для цього потрібен комплексний підхід до вирішення проблем і створення сприятливих умов для розвитку інновацій у різних секторах економіки.

Стан науково-технологічної сфери України нині складний, але має значний потенціал. Попри виклики військового стану, країна все ще зберігає сильні наукові школи в галузях математики, фізики, хімії, біології та інженерних наук. Це створює можливості для подальшого розвитку, але потребує глибокого аналізу та ефективних управлінських рішень.

Згідно даних Державної служби статистики України, спостерігається тенденція до скорочення кількості науковців та наукових установ за останнє десятиліття[44] (<http://www.ukrstat.gov.ua/>). По статистичним даним UNESCO Institute for Statistics, загальний обсяг витрат на наукові дослідження і розробки в Україні значно нижчий ніж у розвинених країнах (<http://uis.unesco.org/>).

У рейтингу Global Innovation Index 2023 Україна займає 49 місце серед 132 країн світу, демонструючи нерівномірні результати в окремих складових інноваційного розвитку. Країна має високі показники у сфері людського капіталу та досліджень, проте значно відстає в інституційному середовищі та інноваційній інфраструктурі. Це свідчить про необхідність суттєвих реформ у цих напрямках.[39]

Військова агресія значно погіршила ситуацію, завдавши серйозних втрат науковому потенціалу країни. За даними Національної академії наук України, багато наукових установ були змушені евакуюватися, а частина лабораторій і дослідницьких центрів зазнала руйнувань. Це створює додаткові виклики для відновлення науки та технологій у країні.

Регіональний аналіз науково-технологічної сфери в Україні виявляє значну нерівномірність. Основний науковий потенціал зосереджений у великих містах, тоді як регіони стикаються з нестачею кваліфікованих кадрів і сучасної дослідницької інфраструктури.

За даними Українського інституту інтелектуальної власності, патентна активність у країні має нестабільну динаміку, що відображає загальний стан інноваційної діяльності. Кількість заявок на винаходи та корисні моделі залишається недостатньою для виходу на рівень технологічно розвинених держав, тому потрібні додаткові заходи для стимулювання цієї сфери.[43]

Для забезпечення стабільного розвитку науково-технологічної галузі необхідно визначити чіткі стратегічні цілі. Вони мають враховувати внутрішні тенденції і цілі інноваційної активності. Розвиток людського капіталу в науковій сфері є однією з ключових цілей і передбачає: підтримку молодих науковців, збільшення фінансування освітніх програм, орієнтованих на розвиток компетенцій у галузі STEM (наука, технології, інженерія, математика). Важливо також впровадити механізми, які сприятимуть поверненню українських науковців з-за кордону та залученню їх до спільних наукових проєктів.

Інтеграція в світовий науковий простір є ще однією важливою метою для України. Це вимагає активної участі в міжнародних наукових проєктах, програмах обміну та грантових конкурсах. Також необхідно сприяти залученню іноземних

дослідників і створенню спільних наукових ініціатив з провідними університетами світу.

Ці кроки мають стратегічне значення для розвитку України як сучасної інноваційної держави, і потребують активних дій на різних рівнях: державному, інституційному та індивідуальному.

По-перше, для ефективної євроінтеграції необхідно посилити участь українських науковців у міжнародних наукових проектах. Це включає участь у міжурядових програмах, зокрема, таких як Horizon Europe, а також співпрацю з провідними науковими центрами світу. Спільні дослідження з міжнародними партнерами сприятимуть обміну досвідом, підвищенню якості наукових розробок та розширенню доступу до сучасного наукового обладнання і технологій.

По-друге, програми академічного обміну повинні стати пріоритетними для українських університетів і науково-дослідницьких установ. Це дозволить молодим вченим отримувати освіту, стажування та практичний досвід у найкращих університетах світу, а це, у свою чергу, сприятиме впровадженню нових методів і підходів у навчальний процес та наукову діяльність в Україні. Потрібно створити стимули для залучення провідних іноземних вчених до роботи в українських університетах, що забезпечить додатковий потік знань і компетенцій.

По-третє, Україна повинна активно брати участь у міжнародних грантових конкурсах, які забезпечують фінансування перспективних наукових проектів. Для цього необхідно створити національну систему підтримки науковців, яка включатиме підготовку грантових заявок, консультації з міжнародних стандартів та сприяння у пошуку партнерів. Успішна участь у таких конкурсах не лише сприятиме фінансуванню науки, а й підвищуватиме імідж України у світі.[20]

Важливо створювати умови для залучення іноземних дослідників до українських наукових установ. Для цього потрібно покращувати інфраструктуру, забезпечувати доступ до унікальних дослідницьких платформ, запускати програми спільних досліджень та пропонувати привабливі фінансові й соціальні умови для роботи в Україні.

Ще одним ключовим напрямом є розвиток спільних проєктів із провідними закладами освіти країн Євросоюзу і світу, а саме: створення двосторонніх програм для аспірантів, відкриття спільних наукових центрів і лабораторій, а також організацію міжнародних конференцій і семінарів для зміцнення зв'язків між науковцями різних країн.

Також важливо приділити увагу підвищенню рівня наукової активності українських учених з рахунок збільшення публікацій у міжнародних журналах з високим індексом цитування. Для цього потрібно не лише сприяти вдосконаленню якості досліджень, а й забезпечити вченим доступ до світових баз даних, таких як Scopus і Web of Science. Крім того, варто впроваджувати тренінги та курси з академічного письма, щоб допомогти дослідникам формулювати результати своїх робіт відповідно до міжнародних стандартів.

Не менш важливим є створення сприятливих умов для повернення українських науковців, які працюють закордоном. Це передбачає розвиток програм реінтеграції, які включатимуть фінансову підтримку, забезпечення сучасним обладнанням та можливість працювати над актуальними дослідницькими проєктами. Завдяки цьому, Україна зможе не лише зберегти свій науковий потенціал, а й збільшити його, використовуючи здобуті закордоном знання і досвід.

Отже, інтеграція у світовий науковий простір є багатогранним завданням, яке потребує системного підходу. Реалізація цих ініціатив сприятиме посиленню позицій України на міжнародній арені, підвищенню якості наукових досліджень та впровадженню інновацій у різних сферах економіки і суспільного життя.

Цифрова трансформація економіки повинна бути тісно пов'язана з розвитком науки і технологій. Впровадження штучного інтелекту, автоматизація і комп'ютеризація виробничих процесів та використання великого масиву Інтернет-ресурсів можуть стати потужним стимулом для підвищення продуктивності та конкурентоспроможності економіки України в контексті євроінтеграції.

Інноваційні технології є основою для створення сучасної, ефективної та стійкої економіки, тому їх розвиток має бути одним із ключових пріоритетів.

Одним із головних пріоритетів має стати впровадження штучного інтелекту (ШІ) у різні галузі. Завдяки можливостям ШІ, бізнеси можуть оптимізувати виробничі процеси, знижувати витрати, покращувати якість продукції та послуг. Наприклад, у сільському господарстві технології ШІ дозволяють проводити раціональне землеробство, використовуючи значний масив аналітичної інформації сучасні досягнення науково-дослідних установ для оптимізації структури посівних площ, прогнозування врожаїв та раціонального використання ресурсів.

Автоматизація виробничих процесів також є критично важливою для зростання продуктивності виробничих систем. Завдяки сучасним роботизованим системам, підприємства можуть досягати більшої ефективності технологічних процесів, зменшення виробничих витрат, умовне вивільнення працівників та забезпечувати високу якість продукції. Це особливо актуально для промисловості, де впровадження автоматизації сприяє зменшенню трудомісткості виробництва продукції, підвищенню продуктивності праці, покращенню ефективності використання інноваційного потенціалу та зміцненню конкурентного статусу вітчизняного виробника на міжнародних ринках.

Управління базами даних, таких як «Big Data» є ще одним фундаментальним компонентом цифрової трансформації. Збирання, аналіз і використання бази аналітичних даних щодо сучасних тенденцій розвитку бізнесу, зокрема міжнародного, дозволяють компаніям краще розуміти потреби клієнтів, прогнозувати тренди та приймати обґрунтовані бізнес-рішення. У державному секторі використання цифрових технологій може допомогти вдосконалити управління ресурсами, покращити надання послуг громадянам та підвищити прозорість у прийнятті тактичних і стратегічних рішень.

Використання глобальної мережі Інтернет-ресурсів (IoT) відкриває нові можливості для інтеграції високих технологій у повсякденне життя та бізнес-процеси. Розумні пристрої, які з'єднані між собою через мережу, дозволяють здійснювати моніторинг і управління системами в реальному часі. Наприклад, у логістичних процесах система «IoT» може забезпечити точний контроль за ланцюгами постачання, що зменшує витрати і час доставки матеріально-технічних

ресурсів і продукції. У містах і регіонах України технології «ІоТ» сприяють створенню «розумної» інфраструктури, яка суттєво підвищує якість життя мешканців.

Важливо зазначити, що для успішної цифрової трансформації необхідно створити сприятливе макро- і мікросередовище середовище. Цьому сприяє збільшення обсягу реальних і фінансових інвестицій у наукові дослідження, розвиток інноваційних стартапів, підготовку висококваліфікованих кадрів та модернізацію інфраструктури суб'єктів господарювання. Держава має підтримувати впровадження новітніх технологій шляхом надання податкових пільг підприємствам, що активно впроваджують інновації, створення грантових програм і формування партнерських відносин між наукою, бізнесом та громадськими організаціями.

Цифрова трансформація не лише сприятиме підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності національної економіки, а й відкриватиме нові можливості для соціального та культурного розвитку України, створюючи сучасну екосистему, що відповідає викликам ХХІ століття і міжнародне співробітництво.

Реалізація стратегічних цілей науково-технологічного і інноваційного розвитку України повинна призвести до концептуальних змін у таких важливих сферах національної економіки як економічна, соціальна, правова, екологічна та міжнародна. Як результат, це покращення фінансово-економічних показників, досягнення позитивного соціального ефекту, екологічного ефекту, зниження технологічних ризиків і підвищення конкурентного статусу України у міжнародних рейтингах.

Покращення показників фінансово-економічної діяльності і зростання прибутковості підприємств одним із найбільш очевидних результатів реалізації інноваційної стратегії. Зокрема, зростання ВВП в Україні забезпечується саме завдяки розвитку високотехнологічних і інноваційних галузей. Інвестиції в науку та інновації, а також залучення нових технологій сприятимуть підвищенню продуктивності праці, зниженню витрат на виробництво та покращенню якості продукції. Це дозволить створити конкурентоспроможні продукти як на

внутрішньому, так і на міжнародному ринках. Додатковим фактором буде зростання експорту, оскільки розвиток інноваційних секторів дозволить українським підприємствам освоїти нові ринки та отримати доступ до більш вигідних торгових угод.

Розвиток високих технологій забезпечує також значну соціальну ефективність. Трансформація науково-технологічної сфери сприятиме створенню нових робочих місць, в тому числі висококваліфікованих, в інноваційних та технологічних секторах економіки. Це дозволить знизити рівень безробіття, особливо серед молоді, та зупинити відтік кадрів закордон. Збільшення інвестиції у людський капітал, безпосередньо через підтримку освіти та науки, забезпечать формування висококваліфікованої робочої сили, спроможної працювати в нових індустріях. Крім того, розвиток інноваційної інфраструктури має покращити рівень життя населення завдяки впровадженню новітніх технологій у повсякденне життя та підвищенню ефективності надання публічних послуг.

Екологічні наслідки реалізації інноваційної стратегії також повинні бути забезпечувати ефективне природокористування. Впровадження "зелених" технологій у енергетиці, сільському господарстві і промисловості дозволить значно знизити викиди парникових газів, забруднення повітря та водних ресурсів. Перехід до відновлюваних джерел енергії та підвищення енергоефективності зменшить залежність від вичерпних джерел енергії та сприятиме збереженню рівноваги природного навколишнього середовища. Застосування екологічно чистих технологій у виробництві допоможе знизити кількість відходів та поліпшити якість і безпеку життєвого середовища людей.

Завдяки успішному впровадженню інноваційних стратегій і проєктів, Україна зможе покращити свої позиції у міжнародних рейтингах інноваційності, економічної конкурентоспроможності та розвитку науки і технологій. Це, в свою чергу, сприятиме зміцненню іміджу країни як прогресивного, інноваційного центру, здатного адаптуватися до нових викликів глобальної економіки. Покращення міжнародної репутації дозволить Україні залучати додаткові інвестиції, технології та партнерів для розвитку вищезазначених секторів.[19]

Таким чином, реалізація цих цілей матиме значний вплив на довгострокове зростання країни, покращення рівня життя громадян та її інтеграцію в глобальну економіку світу.

1.2 Світові тенденції розвитку інноваційної діяльності

Світовий розвиток інноваційної діяльності демонструє швидкі зміни, які зосереджені на новітніх технологіях і сталому розвитку. Одним із основних напрямків є діджиталізація, що охоплює всі сфери - від бізнесу до державного управління. Використання хмарних технологій, автоматизації та управління великими масивами баз даних дає змогу компаніям і урядам підвищувати ефективність власної економіки і створювати нові можливості для своїх громадян.

Досвід розвинених країн показує, що для ефективного впливу інновацій на економіку необхідне узгодження інноваційної політики з науково-технічною, бюджетно-фінансовою, грошово-кредитною, промисловою та зовнішньоторговельною політиками. Ключовою умовою є досягнення єдності інтересів та встановлення гармонійних відносин між суспільством, державою, владою, бізнесом, а також науковими та громадськими інституціями. Концепція розвитку національної інноваційної системи була розроблена для вдосконалення економічної моделі України, в якій наукові знання та їх технологічне застосування відіграють ключову роль у забезпеченні сталого економічного зростання, зміцненні конкурентних позицій на світовому ринку високотехнологічних товарів і послуг.

В Україні наявні всі складові господарського механізму, здатного забезпечувати виробництво конкурентоспроможної продукції. Однак основна проблема полягає у неефективній організації їх взаємодії, яка повинна сприяти економічному зростанню на національному рівні. Державне управління інноваційним розвитком має зосереджуватися на координації злагодженої роботи всіх елементів цього механізму, спрямованого на створення високотехнологічної інноваційної продукції. Це повинно привести до прискорення економічного розвитку країни та підвищення її конкурентоспроможності.[27]

Таким чином, національна інноваційна система виступає ключовим інструментом реалізації стратегії регіонального розвитку України в умовах євроінтеграції. Проте постійні трансформації державних органів, відповідальних за науково-технічну та інноваційну діяльність, а також відсутність узгодженої довгострокової політики за останні 15 років негативно вплинули на стан інноваційної сфери та рівень інноваційної культури в суспільстві. Зокрема, це:

- неузгодженість законодавства в інноваційній сфері, насамперед з корпоративним, інвестиційним, податковим, соціальним законодавством, відсутність супроводження прогресивних норм законів відповідними підзаконними актами, які б забезпечили їх практичне введення в дію;
- непослідовність дій держави щодо підтримки суб'єктів інноваційної діяльності;
- значне зниження інноваційної активності підприємств та загальне погіршення інноваційної культури суспільства;
- неефективність механізмів правового захисту інтелектуальної власності;
- до цього часу так і не створено належної системи прогнозування науково-технологічного та інноваційного розвитку.

Інноваційна діяльність вітчизняних підприємств в контексті євроінтеграції ускладнюється такими причинами.

По-перше, відсутність довгострокових стратегій сталого соціально-економічного, науково-технологічного та інноваційного розвитку країни, а також пов'язаної з ними послідовної зовнішньої та внутрішньої економічної політики.

По-друге, незавершеність процесів перерозподілу власності: приватизація як спосіб набуття власності переважає над іншими економічними механізмами, зокрема тими, що передбачають капіталізацію отриманого прибутку.

По-третє, сформованість світового ринку високотехнологічних товарів і послуг, на якому Україна повинна забезпечувати і зміцнювати свою присутність як повноправний суб'єкт.

По-четверте, переважання галузевого підходу в управлінні інноваційною сферою замість необхідності системного та послідовного впровадження функціональних принципів.

Таким чином, сучасні тенденції розвитку в інноваційній сфері, вимагають нагальну розробку такої державної політики, яка б забезпечувала розширене відтворення об'єктів інноваційної діяльності (технопарків, технополісів) та незворотній вплив інновацій на прискорене економічне зростання країни.

Однією із основних причин, що негативно впливає на формування в Україні сучасної національної інноваційної системи (НІС), є практична відсутність взаємозв'язку і системної взаємодії її елементів. Водночас, взаємозв'язок і взаємодія є ключовими словами при визначенні дефініції НІС у працях провідних її теоретиків та у офіційному визначенні ОЕСР. Основні ж елементи створюваної НІС України – науково-технічна сфера, інноваційна інфраструктура підприємства, інтелектуальні та матеріальні ресурси функціонують ізольовано один від одного, без наявності хоч будь-якої збалансованості в цій системі.

Економічне та технологічне лідерство США, Японії та країн Європейської Співдружності базується на розвитку наукомістких і високотехнологічних галузей промисловості, що забезпечує їм політичний вплив у світі. Розуміючи ключову роль інноваційної сфери, уряди цих країн впроваджують агресивну інноваційну політику через державну підтримку та спеціальні програми. Такий підхід дозволяє компаніям, що базуються в цих країнах, здійснювати значний технологічний прорив і збільшувати розрив за макроекономічними показниками порівняно з іншими державами. У цьому контексті для України стратегічно важливим завданням є розвиток інноваційної діяльності компаній, зокрема створення і виведення на ринок нових товарів, розробка сучасних технологій і застосування нових знань.[19]

У більшості розвинених країн позабюджетне фінансування наукових досліджень і розробок значно перевищує обсяги державних витрат на ці цілі. Наприклад, у країнах-членах Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) частка позабюджетного фінансування на початку XXI століття становила 65–75%. Основним джерелом цих коштів є підприємницький сектор, де домінують

великі національні та транснаціональні корпорації. Такі корпоративні структури є ключовими елементами національних інноваційних систем, оскільки вони не лише фінансують дослідження, але й впроваджують їх результати у вигляді нових продуктів і технологій, беручи на себе економічну відповідальність за основні напрями технологічного розвитку. Велика частка фінансування науки припадає саме на ці корпорації.

Підприємницький сектор був і залишатиметься основним виконавцем прикладних науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, забезпечуючи значні обсяги фінансування, а також залучаючи велику кількість науковців і інженерів до реалізації інноваційних проєктів.

Постіндустріальна економіка ґрунтується на створенні багатства переважно через виробництво нових знань — технологій, ноу-хау, способів організації діяльності, дизайну, проєктування тощо. Ці знання реалізуються у сферах виробництва та послуг, а не лише у традиційному матеріальному виробництві. Постіндустріальні системи значною мірою задовольняють власні потреби в продукції матеріального виробництва шляхом співпраці з іншими країнами світу.

Наприкінці XX століття відбулися значні зміни в міжнародних економічних відносинах. У той час як раніше, до 1970-х років, розвинуті індустріальні країни здебільшого самостійно забезпечували свої внутрішні потреби в індустріальній продукції й домінували на світовому ринку, у 1990-х роках роль постачальників індустріальної продукції дедалі більше перейшла до нових індустріальних держав. Водночас традиційні лідери зосередилися на експорті високотехнологічної продукції, такої як авіаційна техніка, унікальні енергетичні установки, діагностичне обладнання та лікарські препарати.

Змінився також характер конкуренції. Зростання впливу транснаціональних корпорацій (ТНК) та олігополізація ринків спричинили зсув конкуренції від суперництва кінцевих продуктів до боротьби за інвестиції та встановлення промислових стандартів. У виробництві найбільш складної, наукомісткої продукції конкуренція поступово замінюється координацією та співпрацею між компаніями, які входять до складу ТНК. Ці компанії інтегровані через спільні технологічні й

господарські стратегії, що сприяє створенню конгломератів, орієнтованих на глобальну співпрацю.

За цих умов чітко проступають такі світові тенденції розвитку інноваційної діяльності:

- проблеми освоєння технологічних інновацій в промисловості є ключовими для більшості розвинутих країн;
- інтелектуальний продукт досліджень є першоосновою виробничих інновацій, тобто сформувався вид товару як результат інтелектуальної діяльності;
- розвивається ринок технологій і ліцензій, а система охорони промислової діяльності є обов'язковим атрибутом розвинутих держав;
- виробничо-технологічний сектор світової економіки та промисловість, особливо в сфері високих технологій, стають за своїм змістом глобальними;
- розробка високих технологій, виробництво на їх основі високотехнологічної продукції (товарів, послуг), вихід з нею на світові ринки, розширення міжнародної інтеграції в цій сфері стали для більшості промислово розвинутих країн Західної Європи, США, Японії та країн Південно-Східної Азії важливою стратегічною моделлю і “локомотивом” економічного зростання.

Технології як рушійна сила конкурентної боротьби впливають на державний сектор. Завдяки розвитку технологій стала можливою глобалізація економіки. Саме сучасні інформаційно-комунікаційні та транспортні технології зробили цей процес реальним.[39]

Насиченість ринків та глобалізація пропозиції товарів і послуг вимагають застосування нових інструментів для завоювання ринків, зокрема через динамічну технологічну та організаційну конкуренцію, орієнтовану на інновації. Це дозволяє знижувати різні види витрат, такі як трансформаційні та трансакційні, а також ефективно використовувати ресурси під час експлуатації чи споживання. Інновації

здатні створювати нові ринки, задовольняючи нові або раніше не усвідомлені потреби споживачів.

Інституційна динаміка розвинених країн формує стимули для інвестування в нові знання та технології, що приносить економічну вигоду. Ключовим елементом інституціонального розвитку є створення умов для розширення конкуренції на національному та глобальному рівнях. Визначну роль у становленні сучасного суспільства відіграла інновація, що ознаменувала перехід до постіндустріального технологічного способу виробництва, особливо в авангардних країнах. Цей процес розпочався в 80–90-ті роки і був пов'язаний із поширенням п'ятого технологічного укладу.

Процес технологічної інтеграції сьогодні триває з ще більш високими темпами, перетворюючись з усталеної тенденції в глобальне економічне явище. Основними факторами цього є формування глобальних фінансових та фондових ринків, посилення міжнародної конкуренції та її глобалізація, розширення економічної діяльності транснаціональних корпорацій, а також удосконалення засобів зв'язку, включаючи створення глобальної мережі Інтернет, використання оптоволоконних ліній і запуск спеціальних штучних супутників Землі. Подальший розвиток національних інноваційних систем буде орієнтований на їх інтеграцію в глобальні структури, що, в перспективі, призведе до формування світової інноваційної системи, основою якої стануть США, країни ЄС і АТР. Тому для України важливим викликом є створення національної інноваційної системи, яка не тільки забезпечить високий рівень технологічного розвитку промисловості, але й сприятиме конкурентоспроможності країни та її інтеграції як рівноправного партнера в світовий технологічний процес.

Згідно з сучасними теоретичними уявленнями, які відповідають практичним вимогам сьогодення, конкурентоспроможними можуть бути національні економіки тих країн, які ефективно використовують можливості транснаціональної та регіональної інтеграції. Аналіз тенденцій економічної глобалізації та її впливу на країни, що розвиваються, дозволяє зробити висновок про необхідність посилення ролі держави в створенні умов для підвищення конкурентоспроможності

національної економіки, особливо з урахуванням не тільки інноваційних факторів, а й технологічного розвитку. Зростаючий платоспроможний попит на результати наукових досліджень та розробок став ключовим фактором технологічного розвитку, оскільки інноваційне проектування не лише забезпечує постійний прибуток, а й є основою для його комерціалізації та капіталізації.

Використання інноваційних чинників при формуванні стратегії розвитку стало пріоритетним у розвинутих країнах світу через вплив наступних сучасних тенденцій розвитку світової економіки:

- Якісний людський капітал стає однією з основних характеристик світового інноваційного розвитку
- Компетентний персонал забезпечує процеси передачі знань, що сприяє підвищенню рівня конкурентоспроможності.
- Роль інформаційних технологій у процесі поширення знань стає дедалі важливішою для подальшого зростання інноваційної активності.
- Глобалізація змушує компанії конкурувати на високих технологічних рівнях, одночасно стимулюючи процеси спеціалізації та локалізації інновацій.
- Країни, що реалізували концепцію національної інноваційної системи (НІС) зуміли за короткий історичний період часу створити ефективні інноваційні економіки, що включають у себе механізми взаємодії держави, бізнесу, науки й освіти і досягти збільшення загальної наукомісткості ВВП. Зокрема, нові індустріальні країни збільшили наукомісткість ВВП у півтора-два рази і наближаються до показників європейських країн і США;
- Новою тенденцією є зменшення частки державного сектора на фоні стабілізації або скорочення "державного замовлення" на наукові дослідження з національних бюджетів. Наукові підрозділи великих корпорацій, а також дрібні та середні наукомісткі компанії зміцнюють свої позиції в національному науково-технологічному розвитку,

спираючись на створену завдяки державі систему освіти, інфраструктуру та певні економічні пільги.

- Визначення чіткого і прозорого мотиваційного поля;
- Стимулювання технологічного розвитку економіки;
- Формування і підтримка розвитку інноваційного підприємницького середовища;
- Формування і розвиток багаторівневої інноваційної інфраструктури;
- Формування та реалізація регіональної інноваційної політики;

Пріоритетні напрями інноваційної стратегії України в умовах глобалізації:

- створення умов для розвитку й ефективного використання науково-технологічного потенціалу;
- оптимізація і підвищення ефективності діяльності державного сектора науки;
- проблеми чинного фінансового забезпечення інноваційного процесу в Україні та шляхи їх вирішення;
- стимулювання технологічного розвитку економіки;
- розвиток інноваційної інфраструктури;
- створення системи багаторівневої освіти в інноваційній сфері;
- створення системи управління в сфері інноваційної діяльності;
- заходи щодо посилення взаємодії складових національної інноваційної системи України;
- забезпечення ефективного використання і захисту прав інтелектуальної власності в сфері науки і технологій, стимулювання залучення в господарський обіг результатів науково-технічної діяльності;
- формування та реалізація регіональної інноваційної політики.

За останні декілька років штучний інтелект став одним із найважливіших елементів сучасних інновацій, трансформуючи способи роботи, аналізу даних і взаємодії з клієнтами. Системи машинного навчання впроваджуються для автоматизації процесів у виробництві, медицині, фінансах та інших галузях.

Розвиток штучного інтелекту також створює нові виклики, а саме щодо етичних норм і конфіденційності.

Впровадження екологічно чистих і "зелених" технологій стало ще однією важливою тенденцією розвитку інноваційних процесів. Прагнення до зменшення викидів вуглецю та використання відновлюваних джерел енергії змінюють промисловість і транспорт. Такі технології, як електромобілі та інновації в переробці, вже стали звичними в багатьох країнах Євросоюзу та світу.[32]

Інновації в медицині та біотехнологіях є ще одним напрямком, який швидко розвивається. Нові методи діагностики, генна терапія та створення органів людини за допомогою 3D-друку кардинально змінюють медицину. Проте, доступність таких технологій для різних регіонів України залишається складним завданням.

Загалом ці тенденції визначають сучасний розвиток інноваційної діяльності, забезпечуючи нові можливості для розвитку економіки, покращення якості життя та захисту довкілля. Інновації стають ключовим фактором успішного розвитку у світі, що швидко змінюється.

Різні регіони світу мають свої унікальні підходи до розвитку інновацій, зважаючи на локальні умови, економічні можливості та наявність технологічної інфраструктури. Наприклад, США та країни Європейського Союзу вже кілька десятиліть є лідерами у сфері інновацій, зокрема завдяки потужній науково-технічній базі, високому рівню інвестицій у дослідження та розробки, а також інфраструктурі, що підтримує стартапи та інноваційні компанії. У цих регіонах широко впроваджуються новітні технології у всіх сферах: від фінансових послуг до охорони здоров'я та енергетики. США, зокрема, відомі своїми інноваціями у технологічних компаніях, таких як Google, Apple та Tesla, а Європа має безліч ініціатив для просування сталого розвитку та "зелених" технологій.

Одночасно з цим, країни, що розвиваються, такі як Індія, Бразилія та Південна Корея, також демонструють значний прогрес у сфері інновацій. Індивідуальні інноваційні екосистеми цих країн сприяють розвитку технологій, орієнтованих на конкретні місцеві проблеми. Наприклад, Індія активно працює над розвитком фінансових технологій та енергетичних рішень для сільських районів, а

Південна Корея славиться розвитком інновацій у галузях інформаційних технологій та робототехніки. Завдяки великим інвестиціям у дослідження, ці країни активно інтегруються в глобальний інноваційний простір.

Держава і бізнес — головні двигуни розвитку інновацій, і їхня співпраця тут дуже важлива. Держава, зі свого боку, має створювати зручні умови для розвитку інновацій. Наприклад, надавати компаніям податкові пільги, гранти чи субсидії, щоб зменшити фінансові ризики й мотивувати їх вкладатися в нові розробки. У багатьох країнах також створюють спеціальні інноваційні хаби та інкубатори, які допомагають стартапам розвиватися й знаходити можливості для зростання.

Бізнес теж відіграє важливу роль. Великі компанії, як - от Google, Microsoft чи Amazon, активно інвестують у нові технології, наприклад, у штучний інтелект чи автоматизацію. Вони створюють власні дослідницькі центри або співпрацюють з університетами. Завдяки цьому на ринку з'являються інноваційні продукти й послуги, які можуть повністю змінити правила гри в різних галузях.

Державно — приватне партнерство відіграє дуже важливу роль в процесі реалізації інновацій. Воно допомагає об'єднати зусилля держави і бізнесу, щоб разом працювати над інноваціями. Такі проекти особливо корисні у сферах, які потребують великих вкладень, як-от енергетика чи медицина. Наприклад, спільна робота може прискорити впровадження нових технологій або модернізацію інфраструктури. Це вигідно і для держави, і для бізнесу, і для суспільства в цілому.

1.3. Інноваційний розвиток підприємств на ринку гуртової торгівлі продуктами харчування в Україні

Сучасна економіка України перебуває в умовах постійного виклику, що обумовлюється спадом національного виробництва та кризовими явищами в багатьох сферах, зокрема в умовах воєнного стану. У цьому контексті внутрішня торгівля, зокрема гуртова, демонструє стійкість, проте її розвиток стикається з численними проблемами. Особливо це стосується сектору торгівлі продуктами харчування, який вимагає системного підходу до впровадження інновацій для підвищення ефективності бізнесу та конкурентоспроможності.

Інноваційний розвиток відіграє ключову роль у підвищенні конкурентоспроможності компаній, які займаються гуртовою торгівлею продуктами харчування. В умовах економічної нестабільності, змін у споживчих вподобаннях та стрімкого розвитку технологій, підприємства мають використовувати нові підходи, щоб підвищувати ефективність своїх бізнес-процесів.[24]

Для України, яка займає важливе місце на світовому ринку продовольства, впровадження інновацій у гуртовій торгівлі може стати вагомим фактором для забезпечення стабільного економічного розвитку та зростання.

Ринок оптової торгівлі продуктами харчування в Україні до 2022 року демонстрував стабільне зростання. Так, у 2019-2020 роках середньорічний приріст становив близько 8-10%, але військова агресія росії в 2022 році істотно вплинула на всі сегменти ринку, спричинивши значні зміни в логістичних ланцюгах та структурі попиту. Раніше основні оптові хаби були зосереджені в великих містах, таких як Київ, Харків, Одеса та Дніпро. Проте, після 2022р. багато маршрутів було скоординовано у західному напрямку України, і такі міста як Львів, Івано-Франківськ та Тернопіль почали відігравати важливу роль як нові логістичні центри. Їхнє зручне розташування дозволило не тільки забезпечити потреби внутрішнього ринку, але й організувати ефективний експорт товарів, зокрема в країни Європи.

Останніми роками на ринку спостерігається чітка тенденція до консолідації: великі оптові компанії зміцнили свої позиції, а дрібні гравці часто змушені були або об'єднуватися, або виходити з ринку. Це стало особливо очевидним після початку пандемії COVID-19, коли великі компанії виявилися більш стійкими до кризових ситуацій завдяки кращому доступу до фінансових ресурсів і розвиненій логістичній інфраструктурі.

Ринок гуртової торгівлі продуктами харчування в Україні розвивається в умовах значної конкуренції, змін у смаках споживачів та зростаючих вимог до якості продукції.

Серед основних тенденцій, що визначають інноваційний розвиток цього сектору, можна виділити кілька важливих напрямів.

По-перше, зростає попит на органічні та екологічно чисті продукти, що змушує підприємства адаптуватися до нових вимог споживачів, які шукають більш здорові та екологічно безпечні товари.

По-друге, важливу роль відіграє діджіталізація виробничих процесів. Впровадження цифрових технологій в управлінні запасами, замовленнями та логістикою дозволяє підвищити ефективність роботи підприємств. Крім того, українські підприємства стикаються з конкуренцією з імпортними товарами, що вимагає покращення якості продукції та оптимізації витрат для збереження конкурентоспроможності на ринку.

Інноваційний розвиток підприємств гуртової торгівлі продуктами харчування також вимагає впровадження новітніх управлінських практик та інструментів. Одним із таких підходів є автоматизація обліку і логістики. Впровадження систем ERP (Enterprise Resource Planning) і WMS (Warehouse Management System) дозволяє оптимізувати процеси закупівель, зберігання та розподілу товарів, що знижує витрати та покращує ефективність підприємств. Іншим важливим інструментом є інноваційні стратегії управління запасами, зокрема використання аналітичних інструментів для прогнозування попиту і управління запасами, що допомагає знизити ризики перевищення або дефіциту товарів на складах. Також важливою є інтеграція з постачальниками та клієнтами через платформи для автоматичного замовлення та передачі інформації, що скорочує час виконання замовлень і підвищує лояльність клієнтів.

Оптимізація логістики є ще одним ключовим аспектом для підприємств гуртової торгівлі. Розвиток холодних ланцюгів постачання дозволяє зберегти якість продуктів, що потребують спеціальних умов зберігання, таких як молочні продукти, м'ясо та риба. Важливо впроваджувати інноваційні технології у системи зберігання та транспортування, щоб забезпечити безперебійне постачання. Окрім того, роботизація і автоматизація складів є важливими елементами для підвищення швидкості та точності логістичних операцій. Впровадження автоматизованих

складських систем, включаючи роботи для сортування та транспортування товарів, значно покращує ефективність операцій і знижує людський фактор.

Інноваційний розвиток також охоплює нові підходи до маркетингу та продажів. Перехід на цифрові платформи для продажу продуктів гуртової торгівлі дозволяє досягти більшої аудиторії та забезпечити зручність для покупців. Використання спеціалізованих платформ для B2B (бізнес для бізнесу) сприяє спрощенню процесу замовлення товарів і забезпечує зручний інтерфейс для покупців і постачальників. Крім того, персоналізація споживчого досвіду через використання даних про клієнтів дозволяє пропонувати індивідуальні умови поставки, знижки та програми лояльності, що підвищує лояльність клієнтів і стимулює їх до повторних покупок.[24]

Сталий розвиток і екологічні інновації є важливою складовою частиною інноваційної діяльності в гуртовій торгівлі продуктами харчування. Перехід на екологічно чисту упаковку, зокрема на біорозкладні матеріали, допомагає зменшити негативний вплив на навколишнє середовище. Також важливими є технології збереження енергії, що дозволяють знижувати витрати на енергоресурси і покращувати екологічні показники діяльності підприємства. Впровадження енергоефективних рішень на складах і в транспортних засобах сприяє не лише зменшенню витрат, а й збереженню природних ресурсів.

У сучасних умовах споживчі вподобання змінюються, що визначає необхідність адаптації асортиментної політики підприємств, які працюють у сфері оптової торгівлі продуктами харчування. Останніми роками спостерігається зростання попиту на кілька категорій продуктів, і підприємства мають активно враховувати ці тенденції при формуванні свого асортименту. Ось кілька основних напрямків, які вимагають уваги:[24]

1. Продукти тривалого зберігання

З огляду на нестабільність економічної ситуації, часті зміни в умовах постачання та логістики, а також зростаючу потребу в продуктових запасах, попит на продукти тривалого зберігання значно збільшився. Ці продукти включають консерви, сухі продукти, крупи, борошно, спреди, солодощі тощо. Споживачі

шукають товари, які можна зберігати на тривалий термін без втрати якості. Це дозволяє забезпечити стабільність постачання, а також дає можливість для зручного зберігання запасів вдома.

2. Заморожені продукти

Заморожені продукти, такі як овочі, фрукти, м'ясо, риба та готові страви, користуються великим попитом завдяки їхній зручності та довговічності. Така категорія товарів є привабливою для споживачів через можливість зберігати продукти протягом тривалого часу та швидко готувати їх без значних зусиль. Окрім того, заморожені продукти можуть зберігати більше корисних властивостей у порівнянні з продуктами, що мають короткий термін зберігання.

3. Органічні та здорові продукти харчування

Збільшення уваги до здорового способу життя та екологічних аспектів споживання призводить до зростання попиту на органічні продукти, що не містять пестицидів та інших хімічних добавок. Сюди належать органічні овочі, фрукти, молочні продукти, м'ясо, а також різноманітні безглютенові, безлактозні та веганські продукти. Споживачі все більше надають перевагу продуктам, які підтримують здоров'я, забезпечують збалансоване харчування та не наносять шкоди навколишньому середовищу.

4. Готові до вживання страви

Сучасні споживачі все частіше обирають готові до вживання страви, які можна швидко розігріти або спожити без подальшої обробки. Це може бути готова їжа для обіду, супи, салати, страви швидкого приготування або навіть продукти для дитячого харчування. Зручність, економія часу та різноманітність смаків — основні переваги таких продуктів, що роблять їх популярними серед зайнятих людей, які шукають швидкі й смачні рішення для свого харчування.

Таким чином, інновації в управлінні, логістиці, маркетингу та екології є ключовими чинниками розвитку гуртової торгівлі продуктами харчування в Україні. Впровадження сучасних технологій і стратегії стало необхідністю для збереження конкурентоспроможності на ринку і забезпечення сталого економічного зростання.

Потреба в інноваціях на ринку оптової торгівлі продуктами харчування зумовлена декількома фундаментальними причинами:

Проблема харчової безпеки.

Сучасний світ стикається з серйозними викликами у сфері забезпечення населення якісними продуктами харчування. Оптова торгівля відіграє ключову роль у цьому процесі, оскільки саме через неї проходить основний потік продовольства від виробника до кінцевого споживача. Інновації в цій сфері допомагають краще відстежувати походження продуктів, контролювати їхню якість та забезпечувати належні умови зберігання. Наприклад, впровадження технології блокчейн дозволяє створити прозору систему відслідковування руху продуктів «від поля до столу».

Економічна ефективність.

Традиційні методи оптової торгівлі часто супроводжуються значними втратами продукції через недосконалість процесів зберігання та транспортування. За даними FAO, близько третини всіх вироблених продуктів харчування втрачається на шляху від виробника до споживача. Це велика проблема, яка впливає на ефективність і прибутковість бізнесу. Однак, інновації можуть значно знизити ці втрати. Наприклад, впровадження «розумних» складських систем дозволяє автоматизувати процеси зберігання та обробки товарів. Це допомагає зменшити людські помилки і підвищити ефективність логістичних процесів. Оптимізована логістика скорочує час транспортування і покращує точність доставки. Також використання маркетингових досліджень дає можливість прогнозувати попит споживачів і ефективно управляти запасами. Усе це дозволяє зменшити втрати продукції та знизити ціни для кінцевих споживачів. Як результат, бізнес стає більш прибутковим і конкурентоспроможним на ринку товарів та послуг.

Конкурентне середовище.

Сучасний ринок стає все більш конкурентним, і компанії, які не впроваджують інновації, ризикують втратити свої позиції. Інноваційні рішення допомагають підприємствам швидше реагувати на зміни попиту, що дає їм змогу адаптуватися до мінливості ринку і своєчасно задовольняти потреби споживачів продуктами харчування. Такі технології також дозволяють ефективніше управляти

запасами, зменшуючи витрати на зберігання та оптимізуючи процеси постачання. Крім того, інновації сприяють наданню кращого сервісу клієнтам, забезпечуючи більш зручні та швидкі способи взаємодії з компанією, що підвищує лояльність покупців. Окрім того, завдяки інноваційним рішенням, компанії можуть оптимізувати свої операційні витрати, знижуючи зайві витрати на ресурси та підвищуючи ефективність бізнес-процесів.

Зміна споживчих вподобань.

Сучасні споживачі стають більш вимогливими до якості продуктів, їхнього походження та впливу на навколишнє середовище. Це змушує гуртових торговців адаптуватися до нових умов, щоб задовольнити потреби своїх клієнтів. Важливим кроком у цьому напрямку є забезпечення прозорості ланцюга постачання. Споживачі хочуть знати, звідки походять продукти, які вони купують, і як вони були вироблені. Це стимулює компанії до відкритості в питаннях постачання і виробничих процесів.

Іншим важливим аспектом є підтримка «екологічно чистого» виробництва. Сьогодні багато споживачів віддають перевагу продуктам харчування, які виготовлені без ГМО. Підприємства гуртової торгівлі на ринку продуктів харчування повинні враховувати ці тенденції і працювати з постачальниками, які використовують «екологічно чисті» технології та матеріали.

Крім того, швидке реагування на нові тренди у харчуванні стає необхідністю для того, щоб залишатися конкурентоспроможними на ринку. Зміни в харчових вподобаннях споживачів, зокрема популярність органічних продуктів або безглютенних товарів, вимагають від оптових торговців швидкої адаптації та оновлення асортименту відповідно до актуальних запитів. Таким чином, впровадження інновацій є ключем до успіху на ринку гуртової торгівлі продуктами харчування в умовах зростаючої конкуренції та змінюваних споживчих вимог.

Глобальні виклики

Кліматичні зміни, пандемії та геополітичні конфлікти створюють нові виклики для ринку гуртової торгівлі в цілому, і зокрема, на ринку харчової продукції в Україні. В цих умовах особливо важливими стають інновації, які

сприяють створенню стійких ланцюгів постачання, що дозволяють зменшити вплив кризових ситуацій на бізнес. Крім того, необхідно розробляти альтернативні логістичні маршрути, щоб забезпечити безперервність поставок, навіть у випадку перебоїв з основними шляхами руху товарів.

Цифрова трансформація

Діджиталізація всіх сфер життя вимагає від підприємств гуртової торгівлі на ринку харчових продуктів суттєвих перетворень з точки зору використання цифрових технологій. Першочерговим завданням є розвиток електронних торгових платформ, які дозволяють здійснювати закупівлі продукції і товарів онлайн, забезпечуючи зручність і швидкість для клієнтів. Важливим є впровадження систем автоматизованого замовлення, що знижує комерційний ризик і підвищує ефективність процесу закупівель та використання «штучного інтелекту» для оптимізації процесів управління запасами і логістичними процесами. Не менш важливим є використання мобільних додатків, які дозволяють підприємствам безпосередньо взаємодіяти з клієнтами, забезпечуючи зручність та швидкий доступ до послуг підприємств харчової промисловості.

Екологічні вимоги

Зростаюча увага до екологічних проблем вимагає впровадження інновацій у сфері раціонального природокористування. Важливо зменшувати використання пластикової упаковки, що сприяє зменшенню забруднення навколишнього середовища та знижує негативний вплив на екосистеми. Оптимізація маршрутів доставки матеріально-технічних ресурсів і продукції має важливе значення для зменшення викидів CO₂, що дозволяє знижувати техногенний вплив підприємства-виробника на навколишнє природне середовище. І, нарешті, впровадження енергоефективних технологій зберігання допомагає зменшити споживання енергії, що не лише економить ресурси, а й зменшує витрати на енергоносії і налагодити виробництво екологічно чистих продуктів харчування.

Соціальна відповідальність

Розвиток сучасного бізнесу в світі інновацій повинен не нехтувати соціальними наслідками своєї діяльності, особливо в умовах швидкої автоматизації

та змін на ринку праці. Інновації в цій сфері важливі для створення нових робочих місць, адже автоматизація може призводити до скорочення певних видів праці, але і водночас, відкриває можливості для появи нових спеціальностей і галузей національної економіки. В цих умовах важливим напрямом є забезпечення ефективної торгівлі на ринку харчових продуктів, що передбачає справедливі умови для всіх учасників ринку. Підтримка локальних виробників стає ще одним важливим аспектом гуртової торгівлі продуктами харчування, оскільки вона допомагає зміцнити національну економіку, зберігати робочі місця в місцевих громадах і зменшувати залежність від імпортованих товарів.

Регуляторні вимоги

Посилення регуляторних вимог у сфері харчової безпеки та захисту споживачів вимагає впровадження інноваційних рішень, які дозволяють значно підвищити рівень контролю на різних етапах ланцюга поставок. Одним із таких рішень є використання систем для відстеження температурних режимів при транспортуванні, що гарантує збереження якості продуктів, особливо тих, що потребують специфічних умов зберігання, таких як молочні продукти чи заморожені товари. Важливим є впровадження технологій для автоматизованого контролю термінів придатності харчової продукції, що дозволяє своєчасно виявляти продукти, що наближаються до кінця строку споживання. Крім того, для швидкого реагування на можливі проблеми потрібно створювати системи для ефективного відкликання небезпечної продукції з ринку, що дозволить мінімізувати ризики для здоров'я споживачів та уникнути втрат ділового іміджу для компаній.

Ринок гуртової торгівлі продуктами харчування потребує постійних інновацій не лише для підвищення ефективності бізнесу, але й для вирішення глобальних викликів продовольчої безпеки та сталого розвитку. Компанії, які зрозуміють цю необхідність та вчасно адаптуються до змін, отримають значні конкурентні переваги та зможуть краще задовольняти потреби споживачів майбутнього.

Відсутність інновацій на ринку оптової торгівлі продуктами харчування може призвести до серйозних наслідків, які впливатимуть не лише на сам бізнес, але й на

все суспільство. Розгляньмо детально основні проблеми, які виникають через технологічну стагнацію.

Зростання операційних витрат

Без впровадження інноваційних рішень компанії продовжуватимуть працювати за застарілими неефективними схемами. Це призводить до постійного зростання витрат на персонал, логістику та зберігання продукції. Наприклад, якщо склад не оснащений сучасними системами управління запасами, компанія витрачає більше часу та ресурсів на інвентаризацію, частіше стикається з помилками в обліку та надлишковими запасами.

Втрати продукції

Застарілі методи зберігання та транспортування призводять до значних втрат продуктів харчування. Без сучасних систем контролю температури та вологості, автоматизованого моніторингу термінів придатності, компанії не можуть ефективно запобігати псуванню продукції. За оцінками експертів, відсутність належних технологій зберігання може призводити до втрат до 20-30% продукції, особливо це стосується свіжих фруктів та овочів.

Зниження конкурентоспроможності

В умовах глобальної конкуренції компанії, які не впроваджують інновації, поступово втрачають свої позиції на ринку. Вони не можуть запропонувати клієнтам такий же рівень сервісу, як їхні більш технологічні конкуренти. Це проявляється у повільнішій обробці замовлень, відсутності зручних онлайн-інструментів для клієнтів, неможливості надати детальну інформацію про походження продукції.

Неефективність управління запасами

Без сучасних систем прогнозування попиту та управління запасами компанії часто стикаються з проблемами, які можуть суттєво впливати на їхню ефективність. Однією з таких проблем є заморожування оборотних коштів у надлишкових запасах, що обмежує можливість використання цих коштів для інших бізнес-потреб. Водночас, нестача товарів на складах може призвести до втрати продажів, оскільки компанія не зможе задовольнити попит споживачів. Це також збільшує

витрати на зберігання, бо надмірні запаси вимагають додаткових площ та ресурсів для їхнього утримання. Крім того, існує ризик закінчення терміну придатності продукції харчування на складі, що може призвести до фінансових втрат та необхідності утилізації нереалізованих товарів.

Проблеми з безпекою харчових продуктів

Відсутність сучасних систем контролю якості та відстеження походження продукції підвищує ризики, пов'язані з харчовою безпекою. Компанії не можуть швидко реагувати на виявлення неякісної продукції, ефективно відстежувати партії товарів у разі необхідності їх відкликання. Це створює загрози для здоров'я споживачів продукції харчової промисловості та комерційні ризики для бізнесу.

Екологічні проблеми

Застарілі методи роботи і технології виробництва на підприємствах харчової індустрії часто призводять до надмірного використання ресурсів і мають негативний вплив на довкілля. Відсутність інновацій у процесах реалізації продукції може спричиняти надмірне використання пакувальних матеріалів, зростання матеріаломісткості продукції і витрат, що збільшує обсяг відходів і забруднення навколишнього середовища. Крім того, неефективне використання транспорту часто призводить до зайвих витрат пального та збільшення викидів CO₂, що посилює проблему глобального потепління. Старі технології та обладнання також споживають занадто багато електроенергії, що підвищує витрати та сприяє забрудненню і все це призводить до збільшення кількості харчових відходів, оскільки недостатньо ефективно відбувається управління запасами та не дотримуються терміни зберігання продуктів.

Складнощі з залученням кваліфікованого персоналу

Молоді спеціалісти рідше йдуть працювати в компанії, які використовують застарілі технології та методи роботи. Це веде до дефіциту кваліфікованих кадрів, оскільки сучасні фахівці прагнуть працювати в інноваційних компаніях, де є можливість розвитку. Зниження ефективності роботи стається через використання менш продуктивних та застарілих інструментів. Висока плинність персоналу є наслідком невдоволення робочими умовами, що підвищує витрати на пошук і

навчання нових співробітників. Це також збільшує витрати на навчання, адже постійно потрібно інвестувати в адаптацію нових працівників до існуючих систем і методів.

Обмеження можливостей для розвитку

Компанії, які не впроваджують інновації, обмежують свої можливості для розвитку. Вони не можуть ефективно вийти на нові ринки, бо старі методи не дозволяють швидко адаптуватися до змін. Також їм важко розширювати асортимент, оскільки вони не використовують нові технології для розробки нових продуктів. Покращення якості обслуговування стає неможливим без інновацій, що знижує рівень задоволеності клієнтів. Більш того, компанії не можуть оптимізувати свої бізнес-процеси, і це призводить до неефективності та зайвих витрат. У підсумку, це ускладнює залучення нових клієнтів, оскільки вони вибирають конкурентів, які використовують новітні технології для покращення сервісу

Зниження стійкості бізнесу

Відсутність інновацій робить бізнес більш вразливим до різних ризиків. Без сучасних технологій і стратегій управління, компанії важче адаптуються до природних катаклізмів, таких як повені чи засухи, що можуть порушити постачання або виробничі процеси. У разі епідеміологічних загроз, без інноваційних підходів у сфері охорони здоров'я та безпеки, компанії не здатні ефективно реагувати на кризові ситуації, що призводить до втрати доходів і порушення роботи. Геополітичні конфлікти, зокрема, можуть вплинути на постачання або попит, і без інноваційних рішень, що допомагають зберігати гнучкість у ланцюгах постачання, компанії стають більш уразливими до змін на ринку. Крім того, економічні кризи можуть бути важче пережиті без новітніх методів управління ресурсами, зниження витрат і підвищення ефективності бізнес-процесів.

Неспроможність відповідати регуляторним вимогам харчового законодавства

З кожним роком вимоги до безпеки харчових продуктів та прозорості бізнесу стають все жорсткішими. Без впровадження інноваційних рішень компаніям стає все складніше відповідати вимогам харчового законодавства, яке постійно

оновлюється, забезпечуючи контроль за безпекою продукції на всіх етапах її виробництва та обігу. Крім того, без сучасних систем управління якістю, компанії мають труднощі при проходженні аудиторських перевірок, що ставлять під сумнів їхню здатність відповідати міжнародним стандартам. Також без інноваційних технологій важко отримати необхідні сертифікати, які є підтвердженням якості та безпеки продукції. Це ускладнює взаємодію з великими міжнародними клієнтами, які часто вимагають високих стандартів та прозорості у веденні бізнесу.[19]

Важливо розуміти, що проблеми, спричинені відсутністю інновацій, мають тенденцію до накопичення та посилення з часом. Чим довше компанія відкладає модернізацію, тим складніше їй буде наздогнати конкурентів у майбутньому. Тому інвестиції в інновації слід розглядати не як додаткові витрати, а як необхідну умову для виживання та розвитку бізнесу в сучасному світі.

Перспективи розвитку. Незважаючи на складнощі, ринок демонструє адаптивність та потенціал до відновлення. Очікується подальша консолідація галузі, розвиток електронної комерції в сегменті B2B та оптимізація логістичних процесів. Особливу увагу компанії приділяють розвитку власних торгових марок та розширенню асортименту продукції українського виробництва.

Розгляньмо основні напрямки інновацій на ринку оптової торгівлі продуктами харчування в Україні, враховуючи специфіку галузі та сучасні тенденції розвитку.

Маркетингові інновації охоплюють нові підходи до взаємодії з клієнтами та просування продукції. В контексті українського ринку оптової торгівлі продуктами харчування це включає впровадження омніканальних систем продажу, де клієнти можуть робити замовлення через різні канали комунікації - від традиційних телефонних дзвінків до мобільних додатків та онлайн-платформ. Важливим аспектом є розвиток систем персоналізованих пропозицій на основі аналізу даних про закупівлі клієнтів, що дозволяє формувати індивідуальні цінові пропозиції та асортимент.

Організаційні інновації стосуються вдосконалення внутрішніх процесів компанії. Для українського ринку оптової торгівлі характерним є впровадження

інтегрованих систем управління ресурсами підприємства (ERP-систем), які об'єднують всі бізнес-процеси в єдину систему. Це дозволяє оптимізувати документообіг, покращити координацію між відділами та забезпечити прозорість операцій. Також важливим напрямком є розвиток систем управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM), що допомагає краще розуміти потреби клієнтів та підвищувати якість обслуговування.

Операційні інновації зосереджені на вдосконаленні логістичних процесів та складського управління. У сфері оптової торгівлі продуктами харчування це особливо критично через необхідність дотримання температурних режимів та термінів придатності продукції. Впровадження автоматизованих систем складського обліку (WMS) дозволяє оптимізувати розміщення товарів, контролювати терміни придатності та мінімізувати втрати. Використання технологій штрих-кодування та RFID-міток забезпечує точний облік товарів та швидке їх переміщення.

Технологічні інновації включають впровадження сучасних ІТ-рішень для оптимізації всіх аспектів діяльності. Це охоплює використання хмарних технологій для зберігання та обробки даних, впровадження систем електронного документообігу, розвиток мобільних додатків для співробітників та клієнтів. Важливим напрямком є також впровадження систем аналітики великих даних для прогнозування попиту та оптимізації закупівель.

Фінансові інновації спрямовані на вдосконалення системи розрахунків та фінансового управління. В умовах українського ринку це включає впровадження різноманітних форм електронних платежів, розвиток систем управління кредитними лімітами клієнтів, використання факторингових послуг для оптимізації оборотного капіталу. Важливим аспектом є також впровадження систем фінансової аналітики для контролю витрат та оптимізації ціноутворення.

Екологічні інновації набувають все більшого значення в контексті сталого розвитку. Для оптової торгівлі продуктами харчування це означає впровадження енергоефективних технологій зберігання продукції, використання екологічної

упаковки, оптимізацію маршрутів доставки для зменшення викидів CO₂, а також розвиток систем переробки харчових відходів.

Кожен з цих напрямків інновацій взаємопов'язаний з іншими та потребує комплексного підходу до впровадження. Успішна інноваційна стратегія оптової компанії повинна враховувати специфіку українського ринку, наявні ресурси та потреби клієнтів, а також забезпечувати збалансований розвиток всіх напрямків діяльності.

Українські виробники харчових продуктів стикаються з комплексом взаємопов'язаних проблем при виході на ринки ЄС. Розгляньмо ці виклики детально, щоб краще зрозуміти їх природу та можливі шляхи подолання.

Передусім варто звернути увагу на технічні бар'єри. Європейський Союз має одні з найсуворіших у світі вимог до безпечності та якості харчових продуктів. Система НАССР (Hazard Analysis and Critical Control Points), яка є обов'язковою в ЄС, вимагає від виробників впровадження складних систем контролю якості на всіх етапах виробництва. Для багатьох українських підприємств модернізація виробництва відповідно до цих стандартів потребує значних інвестицій, які не всі можуть собі дозволити.

Сертифікація продукції становить окремий важливий виклик. Процес отримання необхідних сертифікатів ЄС є довготривалим і витратним. Виробники мають пройти численні лабораторні дослідження, аудити виробництва, зібрати велику кількість документації. При цьому кожен вид продукції потребує окремої сертифікації, що множить витрати для компаній з широким асортиментом.

Логістичні проблеми також суттєво впливають на конкурентоспроможність українських виробників. Транспортування харчових продуктів, особливо тих, що потребують спеціальних температурних режимів, на значні відстані збільшує собівартість продукції. Військова агресія росії проти України створила додаткові логістичні виклики, змусивши компанії шукати альтернативні маршрути доставки, що часто призводить до збільшення транспортних витрат.

Маркетингові бар'єри теж становлять серйозний виклик. Європейський споживач має свої усталені смакові преференції та високі очікування щодо якості

продукції. Українським виробникам доводиться адаптувати свою продукцію під ці вимоги, що часто потребує зміни рецептур, дизайну упаковки та маркетингової стратегії. Крім того, вихід на ринок ЄС вимагає значних інвестицій у просування бренду та побудову дистрибуційної мережі.

Конкурентне середовище на ринку ЄС є надзвичайно щільним. Місцеві виробники мають сильні позиції та користуються підтримкою споживачів, які часто надають перевагу локальним брендам. Українським компаніям доводиться конкурувати не лише з європейськими виробниками, але й з іншими міжнародними компаніями, які вже мають стійкі позиції на ринку.

Фінансові аспекти також створюють серйозні перешкоди. Вихід на ринок ЄС потребує значних інвестицій у модернізацію виробництва, сертифікацію, логістику та маркетинг. При цьому українські компанії часто мають обмежений доступ до дешевих кредитних ресурсів порівняно з європейськими конкурентами. Валютні ризики також можуть суттєво впливати на рентабельність експортних операцій.

Питання інтелектуальної власності потребує особливої уваги. В ЄС діє строга система захисту географічних зазначень та торгових марок. Українським виробникам необхідно ретельно перевіряти можливість використання певних назв продуктів та торгових марок, щоб уникнути порушень прав інтелектуальної власності.

Для подолання цих викликів українським виробникам варто розробляти комплексні стратегії виходу на ринок ЄС, які включатимуть:

- поетапну модернізацію виробництва відповідно до європейських стандартів;
- пошук надійних партнерів у ЄС для спрощення процесу дистрибуції;
- розробку унікальних продуктових пропозицій, які можуть зацікавити європейського споживача;
- використання державних програм підтримки експорту та міжнародної технічної допомоги;
- активну участь у міжнародних виставках для просування своєї продукції.

Незважаючи на всі складнощі, вихід на ринок ЄС залишається стратегічно важливим напрямком розвитку для українських виробників харчових продуктів, оскільки відкриває доступ до платоспроможного ринку та стимулює підвищення якості продукції до міжнародних стандартів.[38]

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО І ТЕХНІКО – ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПП «ВІЛІС» ЗА 2020 – 2023 РОКИ

2.1. Економічна характеристика ПП «ВІЛІС» та динаміка його ТЕП

Приватне підприємство «ВІЛІС» засновано 25 січня 1996 року. Підприємство є одним із найбільших виробників харчової промисловості в Україні, спеціалізується на виготовленні понад 16 видів короткорізаних і 3 видів довгорізаних макаронних виробів, яблучного повидла та ароматизованих наповнювачів. Для виробництва використовується лише очищена природна вода із власної глибинної свердловини та високоякісна сировина локальних виробників, яка проходить перевірку у власній акредитованій лабораторії.

Основним видом діяльності є **виробництво макаронних виробів і подібної борошняної продукції** (КВЕД 10.73), а також **плодоовочева консервація**. Супутні напрямки включають торгівлю борошном вищого ґатунку та транспортні послуги. На 1 січня 2023 року статутний капітал підприємства становить 27,5 млн грн.

Підприємство виробляє продукцію під власними торговими марками, такими як «ВІЛІС», «Макарелла», «Italino», «Viverelli», а також здійснює виробництво за замовленням для популярних брендів, зокрема «Премія», «Повна чаша», «Extra», «Суперово», «Наш край» та інші. Основними споживачами повидла є хлібопекарні, кондитерські фабрики, приватні підприємці та фізичні особи.[45] На рисунку 1.1. наведено зразки продукції торгових марок, що належать ПП «ВІЛІС».

Рисунок 2.1. – Зразки продукції торгових марок ПП «ВІЛІС»[45]

Юридична адреса підприємства: Україна, 33003, м. Рівне, вул. Грушевського, 2А. Розташування підприємства в обласному центрі Рівненської області сприяє ефективній логістиці завдяки розвиненій автотранспортній і залізничній інфраструктурі. Адміністративні служби також знаходяться у місті Рівне, що створює зручність для клієнтів і партнерів.

Власниками підприємства є: Жабчик Віктор Федорович (60%, бенефіціар і засновник; також керівник і підписант), Жабчик Сергій Вікторович (20%), Плісецька Ірина Вікторівна (20%).

Підприємство діє відповідно до статуту та чинного законодавства України, має банківські рахунки, печатку, логотип, зареєстровані торгові марки, а також власний корпоративний стиль і дизайн. Усі питання, не врегульовані статутом, вирішуються згідно з вимогами законодавства. За зобов'язаннями підприємство відповідає всім закріпленим за ним майном.

Організаційна структура підприємства представлена графічно (рис. 2.2) системою взаємозв'язків між підрозділами, посадовими особами та працівниками підприємства, яка визначає порядок взаємодії, розподіл завдань, обов'язків і відповідальності для досягнення стратегічних та оперативних цілей підприємства.

Рисунок 2.2 – Організаційна структура ПП «ВІЛІС»

Бухгалтерський облік здійснює бухгалтерія під керівництвом головного бухгалтера, підпорядкованого директору. Посадові інструкції розроблені відповідно до п.7 ст.8 Закону №966.

Метою діяльності ПП «ВІЛІС» є досягнення максимального прибутку шляхом провадження виробничої, торговельної, інвестиційної та іншої підприємницької діяльності. Підприємство прагне найефективніше використовувати наявні ресурси та виробничі потужності, впроваджувати сучасні технології, прогресивні форми організації праці та оплати. Основними завданнями є задоволення потреб населення в макаронних виробах, харчових продуктах і товарах широкого вжитку, створення нових робочих місць, а також забезпечення соціально-економічних інтересів акціонерів та співробітників.

Організуючи свою діяльність за європейськими стандартами соціально-відповідального бізнесу, компанія впроваджує ресурсозберігаючі технології, реалізує екологічні проекти, забезпечує комфортні умови праці та сприяє професійному розвитку персоналу. Основним принципом ПП «ВІЛІС» є виготовлення високоякісної та безпечної продукції.

На підприємстві впроваджена система управління безпечністю харчових продуктів відповідно до стандартів ДСТУ 7043:2009, ISO 22000:2005, ISO 9001:2015, а також принципів НАССР — комплексу міжнародно визнаних вимог і правил. Це гарантує високу якість та абсолютну безпеку продукції. Макаронні вироби виробляються на сучасному італійському обладнанні з використанням новітніх технологій та натуральних інгредієнтів.

У 2023 році на підприємстві завершили будівництво першої лінії нового заводу із потужністю 20 тон за добу. У проєкт інвестували 110 млн. грн., з них — 50 млн залучили за державною кредитною програмою «5-7-9%». Очікується, що запуск другої лінії забезпечить ще 80 нових робочих місць та збільшить потужність збудованого заводу до 40 тон на добу.

Аналіз техніко – економічних показників підприємства (табл. 2.1) є важливим інструментом для розуміння його поточного стану та перспектив розвитку. Він дозволяє виявити сильні та слабкі сторони, а також визначити можливості для

покращення ефективності та конкурентоспроможності. Це дослідження є ключовим етапом у процесі прийняття обґрунтованих управлінських рішень, що сприяють сталому розвитку підприємства.

Як свідчать дані аналізу, ПП «ВІЛІС» протягом 2020 – 2023 років динамічно розвивається, демонструючи переважно позитивну динаміку основних техніко – економічних показників. Основний «стрибок» припадає на 2022 рік, у порівнянні з динамікою розвитку протягом 2020 – 2021 рр., що говорить про значне розширення виробництва, збуту готової продукції та зростанням цін після введення воєнного стану. Обсяг реалізованої продукції зріс майже в четверо, з 76 368 тис. грн. у 2020 році до 297 404 тис. грн. у 2023 році. Основний приріст, як вже зазначалося, припав на 2022 рік (+212% у порівнянні з 2021 роком). У 2023 році зростання сповільнилося до 7,2%, як наслідок стабілізації обсягів реалізації після активного приросту.

Собівартість продукції та чистий дохід є ключовими показниками ефективності виробничої діяльності підприємства. Собівартість відображає всі витрати на виробництво та реалізацію продукції, слугує базою для формування цін та визначає рентабельність виробництва. Чистий дохід характеризує реальну виручку від реалізації продукції та визначає можливості підприємства щодо розширення виробництва, технічного оновлення та стимулювання працівників.

Показник чистого доходу ПП «ВІЛІС» протягом 2020 – 2023 років зріс з 76 368 тис. грн до 261 837 тис. грн. Найбільший приріст, що склав 156,3% був зафіксований знову ж таки у 2022 році, але в 2023 році він зменшився до 14,9%. Серед ймовірних причин можуть бути зростання конкуренції або стабілізація попиту на продукцію. Щодо собівартості готової продукції, то у 2022 році собівартість зросла більш ніж у 2 рази, однак у 2023 році її приріст сповільнився (+14,5%) у порівнянні з 2022 роком. Загалом протягом досліджуваного періоду показник собівартості зріс з 64 990 тис. грн. до 211 528 тис. грн., що у процентному виразі складає 225% приросту у порівнянні з 2020 роком.

Таблиця 2.1. Основні техніко – економічні показники ПП «ВІЛІС» за 2020 – 2023 роки

№	Показники	Од. виміру	Періоди (роки)				Відхилення					
							2021/2020		2022/2021		2023/2022	
			2020	2021	2022	2023	Абс	Тпр, %	Абс	Тпр, %	Абс	Тпр, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1.	Обсяг реалізованої продукції за основними видами	тис. грн.	76368,00	88756,00	277388,00	297404,00	12388,00	16,22	188632,00	212,53	20016,00	7,22
2.	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт послуг)	тис. грн.	76368,00	88912,00	227898,00	261837,00	12544,00	16,43	138986,00	156,32	33939,00	14,89
3.	Собівартість реалізованої продукції	тис. грн.	64990,00	76893,00	184825,00	211528,00	11903,00	18,32	107932,00	140,37	26703,00	14,45
4.	Середньоспискова чисельність працівників	осіб	77,00	78,00	91,00	96,00	1,00	1,30	13,00	16,67	5,00	5,49
5.	Фонд оплати праці працівників	тис. грн.	4606,00	5684,00	6805,00	7925,00	1078,00	23,40	1121,00	19,72	1120,00	16,46
6.	Середньомісячна заробітна плата одного працівника	грн.	4985,00	6073,00	6560,00	7280,00	1088,00	21,83	487,00	8,02	720,00	10,98
7.	Продуктивність праці одного працівника	тис. грн./ос	991,80	1138,00	3048,22	3097,96	146,20	14,74	1910,22	167,86	49,74	1,63
8.	Витрати виробництва	тис. грн.	64791,00	81672,00	214518,00	231971,00	16881,00	26,05	132846,00	162,66	17453,00	8,14
9.	Середньорічна вартість основних виробничих засобів	тис. грн.	29393,00	30143,00	32293,00	101946,00	750,00	2,55	2150,00	7,13	69653,00	215,69
10.	Середньорічний залишок оборотних засобів	тис. грн.	28931,00	45928,00	63631,00	87375,00	16997,00	58,75	17703,00	38,55	23744,00	37,32
11.	Загальний прибуток	тис. грн.	879,00	5199,00	17756,00	17767,00	4320,00	491,47	12557,00	241,53	11,00	0,06
12.	Чистий прибуток (збиток)	тис. грн.	721,00	4263,00	14560,00	14569,00	3542,00	491,26	10297,00	241,54	9,00	0,06
13.	Рентабельність виробництва	%	1,10	5,20	6,79	6,28	4,10	372,73	1,59	30,58	-0,51	-7,50
14.	Питомі витрати	грн./грн.	0,90	0,92	0,77	0,78	0,02	2,22	-0,15	-15,94	0,01	0,86
15.	Фондовіддача	грн./грн.	2,60	2,95	8,59	2,92	0,35	13,46	5,64	191,18	-5,67	-66,04

Слід зазначити, що ріст чистого доходу випереджає собівартість, що сприятливо впливає на прибутковість. Відносно чистого доходу, витрати залишаються високими, хоча й дещо зменшуються після 2021 року. Загальний прибуток суттєво зростав у 2021 році (на 491,5% у порівнянні з 2020) та у 2022 році в порівнянні з 2021 (на 12 557 тис. грн., або 241,5%), загалом демонструючи позитивну тенденцію, хоча зростання у 2023 році в порівнянні з 2022 було мінімальним, усього 0,06%, або 11 тис. грн. Чистий прибуток зростав стабільно, досягнувши значення 14 569 тис. грн у 2023 році. Динаміка показників чистого прибутку та обсягу реалізації продукції графічно представлена на рисунках 2.3 та 2.4

Рисунок 2.3 – Обсяг реалізованої продукції за 2020 – 2023 роки, тис. грн.

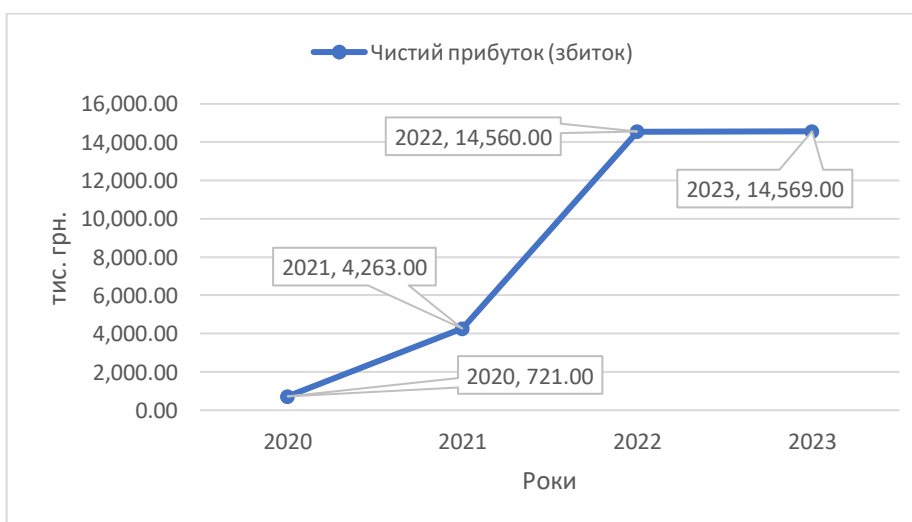

Рисунок 2.4 – Чистий прибуток (збиток) за 2020 – 2023 роки, тис. грн.

Рентабельність виробництва збільшилася з 1,1% у 2020 році до 6,79% у 2022 році, але у 2023 році дещо знизилася (6,28%), що пов'язано з впровадженням нових виробничих ліній.

Продуктивність праці є ключовим показником ефективності використання трудових ресурсів підприємства, що відображає кількість виробленої продукції за одиницю часу або затрати праці на одиницю продукції. Зростання продуктивності праці дозволяє підприємству збільшувати обсяги виробництва без залучення додаткової робочої сили, що призводить до зниження собівартості продукції та підвищення конкурентоспроможності. Цей показник також є важливим інструментом для планування виробничої програми, нормування праці та розробки системи матеріального стимулювання працівників. Показник продуктивності праці ПП «ВІЛІС» протягом досліджуваного періоду різко зріс у 2022 році (3 048,22 тис. грн./ос) після введення нових виробничих потужностей, але у 2023 році його зростання практично зупинилося (зростання зафіксовано на рівні 1,63% у порівнянні з 2022 роком). У цей же період середньоспискова чисельність працівників зросла з 77 осіб у 2020 році до 96 осіб у 2023 році (+24,7%), а середньомісячна заробітна плата одного працівника зросла на 46%, що позитивно позначається на мотивації персоналу та відповідає вимогам ринку праці та економічній ситуації в країні.

Основні та оборотні засоби формують матеріально-технічну базу підприємства, де основні засоби (будівлі, обладнання, транспорт) забезпечують виробничу інфраструктуру та визначають виробничу потужність, а оборотні (сировина, матеріали, незавершене виробництво) забезпечують безперервність виробничого процесу. Ефективне використання основних засобів дозволяє підприємству знижувати амортизаційні витрати на одиницю продукції та підвищувати фондівіддачу, тоді як раціональне управління оборотними засобами забезпечує оптимальний рівень запасів та прискорює їх оборотність. Збалансоване співвідношення між основними та оборотними засобами, а також їх якісний стан безпосередньо впливають на фінансові результати та конкурентну позицію підприємства.

Вартість основних засобів суттєво зросла у 2023 році до 101 946 тис. грн. (+216% порівняно з 2022 роком), що підтверджується завершенням будівництва нового цеху та відкриттям нової лінії з виробництва макаронів. Середньорічний залишок оборотних засобів також демонструє сталий ріст, досягнувши рівня 87 375 тис. грн. у 2023 році що на 23 744, 00 тис. грн. більше ніж у 2022 році (63 631,00 тис. грн.), що свідчить про покращення оборотності активів.

Ефективність використання ресурсів ПП «ВІЛІС» характеризують такі показники, як фондівддача та питомі витрати. Питомі витрати та фондівддача є ключовими показниками ефективності використання ресурсів підприємства, де питомі витрати відображають рівень витрат на одиницю продукції, а фондівддача показує обсяг виробленої продукції на одиницю вартості основних засобів. Протягом 2020 – 2021 років питомі витрати залишалися практично на одному рівні 0,9 та 0,92 грн./грн. відповідно. Після зниження у 2022 році до 0,77 грн./грн. вони залишаються на рівні 0,78 грн./грн. у 2023 році. Зниження питомих витрат свідчить про раціональне використання ресурсів та дозволяє підприємству підвищувати конкурентоспроможність продукції через можливість зниження цін або збільшення прибутку. Фондовіддача ПП «ВІЛІС» відчутно зросла у 2022 році (8,59 грн./грн.) через суттєве зростання чистого доходу, але у 2023 році знизилася до 2,92 грн./грн. внаслідок значного збільшення вартості основних засобів (рис. 2.5). Зростання фондівддачі вказує на підвищення ефективності використання основних засобів та дозволяє оцінювати доцільність капітальних інвестицій у модернізацію виробництва.

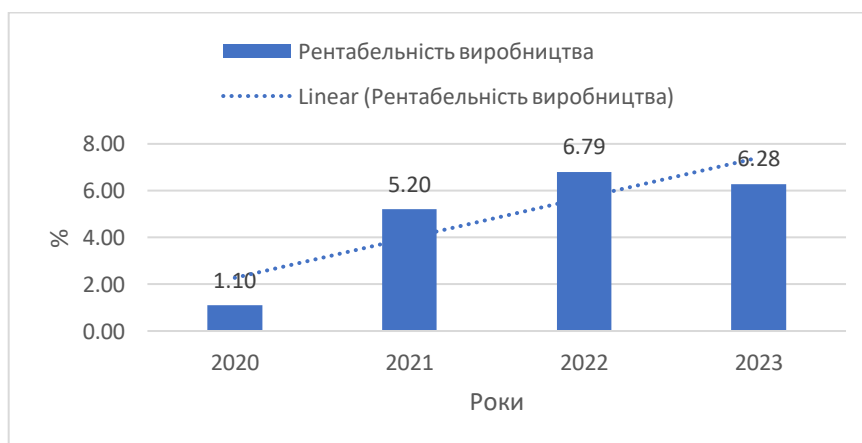

Рисунок 2.5 – Динаміка рентабельності виробництва у 2020 – 2023 роках, %

Проаналізувавши в цілому динаміку техніко – економічних показників ПП «ВІЛІС» за 2020 – 2023 роки, можна дійти висновку, що зростання обсягів реалізації та доходу свідчить про ефективну ринкову стратегію підприємства, особливо після введення нових потужностей у 2023 році, та різкий скачок показників у 2022 році. Впровадження нової виробничої лінії у 2023 році сприяло значному збільшенню основних засобів, але поки що не забезпечило пропорційного зростання рентабельності. Собівартість продукції залишається досить високою, що в свою чергу обмежує прибутковість. В перспективі було б доцільно дослідити шляхи оптимізації витрат для підвищення рівня прибутковості.

Продуктивність праці значно покращилася, але темпи її зростання у 2023 році зупинилися. Насамперед, це пов'язано із завершенням будівництва, налагодженням та адаптацією нових виробничих ліній.

Оцінка ефективності нової лінії через порівняння фактичного та планового завантаження потужностей, правильно побудований маркетинговий план для забезпечення повного завантаження виробництва, дозволять досягати позитивної динаміки основних показників діяльності ПП «ВІЛІС» у майбутньому.

2.2. Аналіз ринку макаронних виробів в Україні

Макаронні вироби, також відомі як «паста», є одним з найпопулярніших видів продуктів споживання по всьому світу та мають давню і цікаву історію. Існує кілька версій їх походження. Згідно з однією з найбільш відомих, вони виникли в Китаї понад 4000 років тому. Італійський мандрівник Марко Поло, ймовірно, привіз їх у Європу в XIII столітті після своїх подорожей до Азії.

Інша теорія стверджує, що макарони існували в Італії задовго до Марко Поло. Археологічні знахідки в регіоні Сардинії датуються приблизно IV століттям до нашої ери і свідчать про виготовлення пастоподібних виробів.

Слово "макарони" походить від італійського "maccheroni", що, ймовірно, має грецьке коріння й означає "місити". Сьогодні макаронні вироби є популярною їжею в усьому світі завдяки їх простоті в приготуванні, поживній цінності та універсальності. Вони виготовляються переважно з пшеничного борошна, хоча

існують альтернативи з рису, кукурудзи, гречки та інших культур, що підходять для людей із безглютеновою дієтою, та води (можливе додавання інших інгредієнтів), і мають безліч різних форм і розмірів. Щорічно у світі виробляють понад 15 мільйонів тон макаронних виробів.

Макарони стали основою багатьох національних кухонь:

- **Стародавньої Греції та Стародавнього Риму** де вони стали популярною стравою.
- **Італійської.** Відомі класичні страви, як – от спагеті карбонара, лазанья, та різні види пасти з соусами. Для італійців паста – це не просто їжа, а частина їхньої культури. Макаронні вироби в Італії вражають своєю різноманітністю. Італійські майстри розробили 250 різних форм пасти, що дозволило створити приголомшливу колекцію з 5000 унікальних страв. У Римі навіть існує музей макаронів – Museo Nazionale delle Paste Alimentari.
- **Китайської та Японської.** Тут присутні різноманітні види локшини, наприклад, рамьон, удон або рисова локшина, що зазвичай супроводжуються багатими бульйонами та соусами.
- **Україна.** Макаронні вироби стали популярними через доступність і зручність. Їх часто готують як гарнір або додають до супів. В Україні першу макаронну фабрику було збудовано в Одесі у 1797 р.

Макаронні вироби в своєму різноманітті відрізняються за формою, розміром, способом виготовлення та призначенням. Якість макаронних виробів значною мірою залежить від сорту пшениці, з якої вони виготовляються. У виробництві використовуються два основні види пшениці: тверда (дурум) і м'яка (м'які сорти пшениці). Кожен із цих видів має свої особливості.

Тверда пшениця (дурум). Зерно твердої пшениці має високу щільність і вміст клейковини (глютену). В результаті воно утворює міцну структуру, яка добре зберігає форму під час варіння. Для макаронів із дуруму використовують борошно грубого помелу – **семоліну**. Воно має жовтуватий відтінок і зернисту текстуру,

завдяки чому макарони виходять міцними й еластичними. Тверда пшениця росте в теплих і сухих регіонах, таких як Італія, Туреччина, Канада, США.

Переваги макаронів із твердих сортів пшениці:

- Низький глікемічний індекс (повільніше підвищують рівень цукру в крові).
- Добре тримають форму й не розварюються.
- Багаті на клітковину, білки та мікроелементи.
- Забезпечують тривале відчуття ситості.

М'яка пшениця. Зерно м'якої пшениці містить менше білка й глютену, ніж тверда. Борошно з нього має м'яку текстуру та білий колір. Для макаронів використовується звичайне борошно (пшеничне). Воно дешевше, але менш якісне для виробництва макаронів. М'яка пшениця вирощується в регіонах із помірним кліматом, таких як Україна, Франція, Німеччина.

Особливості макаронів із м'яких сортів пшениці:

- Легше розварюються, можуть втрачати форму.
- Мають вищий глікемічний індекс, тому менш корисні для людей, які стежать за рівнем цукру.
- Часто використовуються для швидкого приготування або в бюджетних продуктах.

Деякі виробники змішують борошно твердих і м'яких сортів пшениці для зниження вартості продукції. Такі макарони можуть зберігати кращу форму, ніж із м'якої пшениці, але поступаються за якістю макаронам із дуруму.

Щорічний світовий обсяг виробництва макаронних виробів перевищує 12 мільйонів тон. Беззаперечними лідерами у споживанні цього продукту залишаються італійці, для яких паста є невід'ємною частиною національної кухні. Друге місце посідають мешканці Східної Азії, які віддають перевагу різноманітним видам локшини, зокрема вок, удон та численним варіаціям рисової локшини.

У структурі виробництва макаронних виробів домінують класичні вироби без начинки та попередньої термічної обробки, складаючи 80-85% загального обсягу.

На термічно оброблену локшину та макаронні вироби з начинкою припадає решта 15-20% виробництва.

Макаронні вироби є популярним продуктом харчування в Україні, який регулярно споживають 96,5% населення (включаючи всі види макаронів та локшину швидкого приготування). Завдяки своїм споживчим властивостям, цей продукт здобув стійку прихильність серед споживачів. Макарони легко та швидко готуються, довго зберігаються в сухому вигляді, їх можна подавати окремо або використовувати як гарнір у багатьох стравах. Важливою перевагою для українців є також їх відносно низька вартість.

Однак, вітчизняний ринок макаронних виробів не можна вважати перенасиченим. Середньостатистичний українець споживає від 4 до 5 кг макаронів на рік. За оновленими у 2021 році стандартами споживчого кошика для України, цей показник становить 4 кг на рік. Для порівняння, у країнах ЄС споживання макаронних виробів сягає 12 кг на людину щорічно. У Європі є країни, такі як Італія, де макарони, відомі як "паста", є національним надбанням, а середньорічне споживання на одиницю населення досягає 28 кг.

Українцям поки далеко до такого рівня популярності макаронів. У нашій країні цей продукт все ще асоціюється з дешевою та універсальною їжею.

За десятирічний період з 2011 по 2021 рік український ринок макаронних виробів продемонстрував дві протилежні динаміки (рис. 2.6). Внутрішнє виробництво демонструвало негативну тенденцію, скоротившись майже на 50% - з 116 до 62,2 тисяч тон. Натомість імпорт зріс більш ніж удвічі - з 21,3 до 51,3 тисяч тон, досягнувши 82% від обсягу вітчизняного виробництва. Перед початком повномасштабної війни основний імпорт надходив з трьох країн, де лідером була Італія з часткою 56%, за нею йшли Польща - 17% та Туреччина - 11%.

Ринок макаронних виробів в Україні

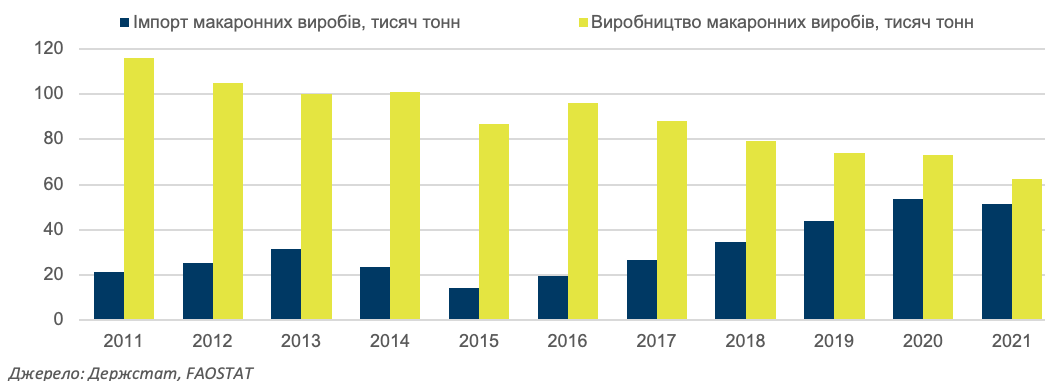

Рисунок 2.6 – Динаміка ринку макаронних виробів впродовж 2011 – 2021 років [50]

Майже все внутрішнє виробництво макаронних виробів в Україні – це м'які сорти пшениці. Вони є більш дешевими порівняно із виробами з твердих сортів. Це зумовлено відсутністю вирощування твердих сортів пшениці в Україні, а імпорту такого борошна значно підвищує собівартість продукції, що робить її недоступною для більшості споживачів. Крім того, виробники вважають, що лише 10% споживачів здатні оцінити переваги смаку, які забезпечує більш якісне макаронне борошно, що також впливає на їх рішення не використовувати його.[46]

Вирощування твердої пшениці в Україні є складним завданням через високу вартість вирощування та відсутності попиту з боку млинарів. З більш як 50 варіацій доступних в Україні селекцій твердих сортів пшениці, тільки вісім придатні для виробництва пасти. Однією з основних проблем є відсутність комунікації між фермерами, млинарями та переробниками. Це призводить до того, що фермери часто вирощують не ті сорти пшениці, які потрібні млинарям, а млинарі не можуть забезпечити переробників якісним борошном. Переважна більшість млинів або не знають як працювати з дурумом, або ж для роботи з ним потрібно перелаштовувати технологічні процеси, щоб на виході отримати не хлібопекарське борошно.[47]

Цікавою є структура ринку макаронних виробів: імпортна продукція переважно представлена вищим ціновим сегментом (групи А і Б), тоді як нижній ціновий сегмент майже повністю зайнятий продукцією вітчизняних виробників.

Сегмент макаронних виробів преміум-класу демонстрував тенденцію до зростання, що обумовлено збільшенням доходів населення та зростанням

популярності італійської кухні і продуктів з твердих сортів пшениці серед українців. Передбачалося, що розвиток ринку макаронних виробів в Україні буде пов'язаний із підвищенням споживання дорогих макаронів і скороченням бюджетного сегмента. Відсутність захисних бар'єрів сприяла тому, що імпортерна продукція з Європи поступово витісняла з ринку українські макаронні вироби. Популярність таких виробів зростала завдяки їх позиціонуванню як складової здорового харчування. У містах України споживання якісних імпортних макаронів з твердих сортів пшениці збільшувалося в періоди економічного зростання та зменшувалося в часи криз (2008, 2014, 2022 роки).

Позитивна динаміка зниження рівня безробіття була перервана кризою на вітчизняному ринку праці, викликаною пандемією COVID-19 та запровадженням спершу жорстких, а згодом адаптивних карантинних обмежень.

Криза, спричинена COVID-19, суттєво вплинула на світовий ринок макаронних виробів. З початком пандемії в Європі спостерігався ажіотажний попит на продукти тривалого зберігання, особливо макаронні вироби. Найяскравішим прикладом стала Великобританія, де продажі макаронів зросли на 168% порівняно з попереднім роком. Цей сплеск попиту був зумовлений кількома факторами: прагненням людей створити продовольчі запаси, вимушеною самоізоляцією та закриттям закладів громадського харчування, які відіграють значну роль у європейській культурі харчування, на відміну від України. Така поведінка споживачів призвела до стрімкого зростання цін на макаронні вироби через раптове збільшення попиту.

Пандемія спричинила значне прискорення інфляції на ринку макаронних виробів. У країнах ЄС протягом перших трьох місяців кризи (березень-травень 2020 року) ціни на макаронну продукцію зросли на 2,2%, тоді як за попередні два роки зростання становило лише 1,8%. Особливо відчутним було подорожчання в окремих країнах: Ісландії - на 11,7%, Чехії - на 8,4% та Латвії - на 7,2%.

Кризові явища призвели до комплексних змін на ринку: короткострокового зміщення споживчих переваг у бік продуктів тривалого зберігання, включаючи макаронні вироби, суттєвого навантаження на логістичні системи та канали збуту

на кілька місяців уперед, а також формування вищого рівня цін у довгостроковій перспективі.

Повномасштабна агресія РФ проти України спричинила потужний економічний шок, який охопив усі сектори економіки, включно з ринком макаронних виробів. Цей ринок має особливе значення для українських родин, оскільки макаронні вироби є доступним продуктом з тривалим терміном зберігання. Війна вплинула як на споживчий попит, так і на можливості виробників забезпечувати пропозицію продукції.

Згідно з даними Держстату, до початку повномасштабного вторгнення середня ціна на макарони з м'яких сортів пшениці становила 24,8 грн за кг. Після вторгнення РФ ціна зросла на 32% менш ніж за два місяці. Найбільше подорожчали макарони в регіонах, де безпосередньо проходили бойові дії: ціна в цих областях досягла в середньому 35 грн за кг (+42%) станом на 07.04.2022. Протягом перших місяців війни спостерігалася значна диференціація цін на макарони. Попри майже 80%-ву різницю між цінами на вітчизняні та імпортні макарони, обсяг імпорту продовжував зростати. У березні 2022 року в Україну імпортували понад 5 млн кг макаронів, у квітні — 6,1 млн кг, а в травні — 5,9 млн кг. Це на 33% більше порівняно з імпортом у грудні 2021 — січні 2022 року. Таким чином, навіть з урахуванням традиційного зростання попиту на продукти харчування в грудні, вітчизняний ринок не зміг задовольнити зростаючий попит під час війни, що призвело до збільшення імпорту та зростання цін. Повномасштабне вторгнення стало шоком, який негайно позначився на цінах, обсягах імпорту та викликав різку нестабільність цін.

За інформацією Державної митної служби, у 2023 році Україна експортувала близько 24 тис. т макаронних виробів на суму майже 53 млн дол., що на третину більше, ніж у 2022 році. Проте варто зазначити, що до початку повномасштабної війни експорт макаронних виробів з України демонстрував зростаючі темпи. (рис. 2.7.).

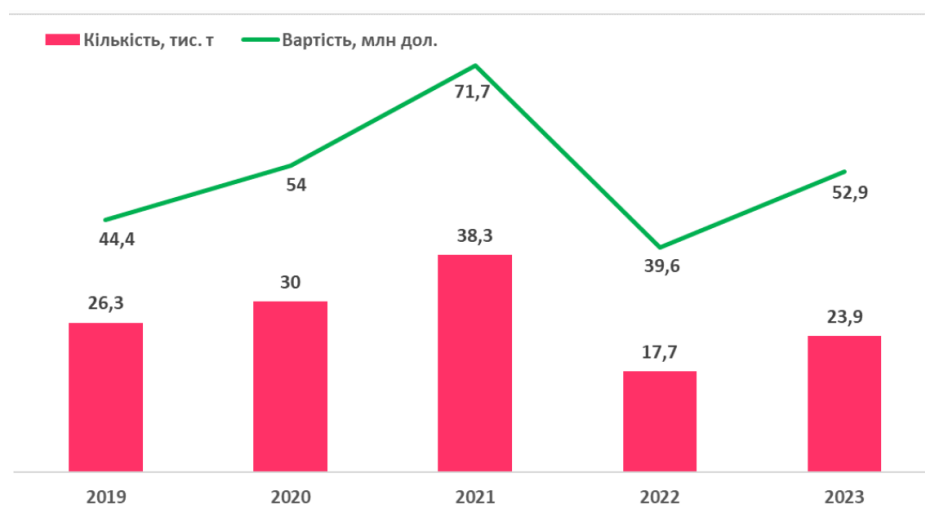

Рисунок 2.7 – Експорт виробів з тіста [51]

Як і для багатьох інших продуктів з доданою вартістю, основним закордонним ринком для макаронних виробів України у 2023 році став Євросоюз, з якого надійшло близько 43 млн дол., що складає 4/5 від загальної суми експорту. Найбільший попит на українські макарони спостерігався в Німеччині (4,6 тис. т), Румунії (3,1 тис. т), Молдові (3,0 тис. т), Польщі (2,0 тис. т), Латвії (1,5 тис. т), Великій Британії (1,4 тис. т), Литві (1,4 тис. т) і Болгарії (1,1 тис. т). Також були помічені закупівлі з інших географічних регіонів, зокрема Ізраїлю, США, Буркіна-Фасо, Палестини та Іраку. Завдяки цьому Україні вдалося частково відновити свої втрачені через війну позиції на світовому експортному ринку.

У структурі експортних продажів виробів з тіста у 2023 році були наступні позиції: продукти без начинки — 2,2 тис. т, макаронні вироби з різними начинками — 4,0 тис. т, а також інші, зокрема вермішель швидкого приготування — 17,5 тис. т.

З іншого боку, для України характерна ситуація, коли баланс зовнішньої торгівлі макаронними виробами є негативним, тобто імпорту перевищує експорт. У минулому році спеціалізовані компанії імпортували понад 28 тис. т виробів з тіста на суму 39 млн дол. Асортимент імпорту має чітке переважання макаронних виробів без начинки — 25 тис. т. Основними постачальниками цієї продукції на український ринок є Італія, Туреччина, Польща та Китай, які разом забезпечили 90% обсягів продажів. Таким чином, на внутрішньому ринку існує певна

диспропорція: Україна експортує переважно продукцію швидкого приготування та з начинкою, тоді як імпортує класичні макаронні вироби.[50]

Падіння демографічних показників та одночасне погіршення соціально-економічних умов населення у період воєнного стану негативно впливають на його купівельну спроможність і попит на товари з дешевшими альтернативами. Ключовим фактором при виборі для споживачів стає баланс між вартістю та прийнятною якістю. Переважна більшість надає перевагу товарам середнього сегмента, уникаючи продукції низького сегмента через низьку якість, а преміум-сегмента — через високу вартість, яку розглядають як "надмірну переплату". Зважаючи на це, продукція середнього сегмента, зокрема виготовлена з твердих сортів, залишатиметься найпопулярнішою серед споживачів. Згідно з дослідженнями критерії якими керуються споживачі коли обирають макаронні вироби наступні (розташовані в порядку спадання важливості фактору):

- Ціна
- Склад (з якої пшениці вони зроблені)
- Торгова марка
- Виробник

Попит на макаронні вироби має сезонний характер: найбільше їх споживають навесні, з піком у травні та червні. Літнім періодом попит знижується і стабілізується на більш-менш постійному рівні.

Поточний 2024 рік продовжує позитивну тенденцію, що спостерігалась у 2023 році: за перший квартал експорт макаронних виробів збільшився на 50% порівняно з січнем — березнем 2023 року, досягнувши 8 тис. т на суму 17 млн дол. Основними покупцями українських виробів з тіста є Німеччина, Велика Британія та Румунія, чия спільна частка складає 43% від загальної вартості експорту.

Експерти вважають, що в даному сегменті варто поступово розширювати географію експорту, зокрема орієнтуючись на крупні світові ринки, де спостерігається високий попит на макаронні вироби. До таких імпортерів належать США, Канада, Японія, Китай, Південна Корея, Австралія та Малайзія.[48]

2.3. Оцінка конкурентного середовища та конкурентної позиції ПП «ВІЛІС» на ринку

Макаронні вироби – це харчовий продукт, що виготовляється з пшеничного борошна та води шляхом змішування, формування виробів різної форми та висушування. У макаронах міститься не менше 11 - 12% білкових речовин, 70-72% вуглеводів (в основному крохмалю), 13% вологи і 0,5-0,7% жиру. Їх вартість дуже помірна, а приготування не займає багато часу, тому цей продукт традиційно користується попитом.

Допускається виготовлення макаронних виробів з інших видів борошна (як зернових, так і не зернових культур), додавання натуральних овочевих добавок, клейковину, продукти з яєць, молока, сої та ін.

Ринок макаронних виробів має тісний зв'язок з ринками борошна, зерна та насіння зернових культур. Борошно є основною сировиною для виробництва макаронів, тому його ціна безпосередньо залежить від врожайності та посівної ефективності. Одним із важливих чинників, що впливають на ринок макаронів, є динаміка розвитку вітчизняного ринку борошна.

У 2016 році, завдяки майже рекордному врожаю зернових культур (59,8 млн тон), ціни на зерно знижувалися, що робило експорт пшениці у вигляді готових макаронних виробів більш вигідним.

Однак з 2017 року ціни на пшеничне борошно почали безперервно зростати, що продовжувалось і у 2018-2019 роках. У 2021 році ціна на пшеницю збільшилась на 8%, а борошно, яке складає до 80% у собівартості макаронів, подорожчало на 15%. Ці тенденції зростання цін на борошно та інші фактори продовжувались у 2021 році.[49]

Ринок макаронних виробів України є важливим сегментом харчової промисловості, що характеризується динамічним розвитком та значною чутливістю до зовнішніх факторів. В умовах сучасних викликів актуальності набуває дослідження особливостей функціонування даного ринку та визначення перспектив його подальшого розвитку. Дослідження базується на комплексному аналізі ринку макаронних виробів з урахуванням структурних, економічних та

соціальних факторів, із застосуванням системного підходу до вивчення ринкових процесів та їх взаємозв'язків.

Проведене дослідження показало, що ринок макаронних виробів України характеризується високим рівнем конкуренції та значною диверсифікацією продукції. Основними факторами впливу на ринок виступають економічна ситуація, що визначає купівельну спроможність населення, геополітичні фактори, зокрема військова агресія, сезонні коливання попиту та еволюція споживчих преференцій.

2014 рік став переломним для ринку макаронних виробів в Україні. Важкі наслідки для цього ринку спричинили анексія Криму Росією, бойові дії на Донбасі, а також повномасштабне вторгнення в 2022 році.

Додатково, значна девальвація гривні у 2014 та 2022 роках вплинула на ринок. Сімферопольська макаронна фабрика, яка займала 15% ринку, експортувала 50% своєї продукції, а Донецька макаронна фабрика, що на кінець 2010 року займала 10% ринку, також була важливим гравцем. Втрата цих виробництв значно вплинула на насичення ринку макаронами, що стало серйозним ударом для галузі.

Військові дії на території України призвели до суттєвих змін у функціонуванні ринку. Зафіксовано підвищення попиту на макаронні вироби як товар тривалого зберігання, порушення логістичних ланцюгів постачання та реструктуризацію виробничих потужностей. Ці фактори створили нові виклики для учасників ринку, але водночас відкрили можливості для адаптації та розвитку нових бізнес-моделей.

На даний час спостерігається зростання частки імпоротної продукції при збереженні значного потенціалу вітчизняного виробництва. Відбувається трансформація споживчих преференцій у бік якісної та органічної продукції. Роздрібні мережі активно розвивають власні торгові марки, а сегмент органічних та спеціальних видів макаронних виробів демонструє стійке розширення.

На цей час провідними гравцями на ринку і конкурентами ПП «ВІЛІС» є:

- ПАТ «Українські макарони» - управляюча компанія Чернігівської і Хмельницької макаронних фабрик. Вона випускає макарони під брендом «Тая»;
- ПАТ «Макаронна фабрика» (КМФ) м. Київ, виробляє макарони з 1914 року;
- ТМ «Чумак» - макарони є лише одним з товарів, які виробляються під цим брендом;
- ТЗОВ «Зодіак» (Pasta D'oro і «Зодіак»), м. Чугуєв, Харківської області.

Серед вагомих гравців макаронного ринку України можна виокремити наступні компанії: «Рідний продукт» (бренди «Хуторок», La Pasta, Pasta Letta), Lauffer Group (бренди Pasta Grande, «Урожай»), ТОВ МФ «Милам» (бренди «МилаМ» і «Даель») та ПрАТ «Вінницька макаронна фабрика» (бренд «Подільський край»). Ці компанії займають значну частину ринку та активно розвивають свої бренди.

Успішність та прибутковість будь-якого підприємства напряму залежить від його здатності конкурувати на ринку, особливо через якість своєї продукції. Для покращення конкурентної позиції ПП «ВІЛІС» необхідно зосередитись на трьох ключових напрямках: встановленні справедливого співвідношення між ціною та якістю продукції, постійному оновленні та розширенні асортименту, а також залученні висококваліфікованих фахівців до виробничого процесу, що забезпечить підвищення якості товарів та, як наслідок, зростання споживчого попиту.

Щоб оцінити місце підприємства серед конкурентів на ринку макаронних виробів, потрібно провести комплексний аналіз. Він включає співставлення ціни та якості кожного продукту компанії з відповідними показниками основних конкурентів. Процес оцінки передбачає встановлення ключових показників конкурентоспроможності, визначення їх вагомості, а також розрахунок рангів та коефіцієнтів конкурентоспроможності.

На основі отриманих результатів можна виявити як лідируючі позиції, так і слабкі місця компанії на ринку (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Конкурентна позиція ПП «ВІЛІС» на ринку макаронних виробів

	Вага	0,3		0,25		0,2		0,15		0,1			
№	Індикатор	Ціна		Смак		Масова частка жиру (0,5-0,7 %)		Вміст вологи (13%)		Упаковка		Ran g	KSop ia
	Підприємство	<i>б</i>	<i>р</i>	<i>б</i>	<i>р</i>	<i>б</i>	<i>р</i>	<i>б</i>	<i>р</i>	<i>б</i>	<i>р</i>		
1	ТМ «Тая»	7	3	7	2	5	2	7	1	9	1		
2	ПП «ВІЛІС»	8	4	8	1	4	1	6	2	8	2	2,15	0,93
3	ТМ Чумак	6	2	5	4	8	5	5	3	7	3	3,35	0,10
4	ТзОВ «Зодіак»	6	2	6	4	7	4	4	4	5	5	3,50	0,00
5	КМФ	5	1	8	1	6	3	3	5	6	4	3,30	0,83

Розрахуємо діапазон відстані аутсайдера від лідера, що дорівнює:

$$D_v = 3,5 - 2,05 = 1,45 \quad (2.1)$$

Розрахуємо крок переходу однієї зони до наступної:

$$k = 1,45/4 = 0,36 \quad (2.2)$$

I	Зона лідерства	2,05 – 2,41
II	Зона очікування нападу	2,41 – 2,77
III	Зона невикористаних можливостей	2,77 – 3,13
IV	Зона аутсайдерів	3,13 – 3,5

Отже, як бачимо, з розрахунків КМФ і ПП «ВІЛІС» на ринку макаронних виробів знаходяться у зоні лідерства, що стосується ТМ Чумак та ТзОВ «Зодіак», то вони знаходяться у зоні аутсайдерів. Лідером на ринку макаронів є ТМ «Тая».

Наступним етапом визначимо конкурентну позицію ПП «ВІЛІС» на ринку повидла (начинки) за допомогою даних таблиці 2.3

Таблиця 2.3 – Конкурентна позиція ПП «ВІЛІС» на ринку повидла

№ з/п	Вага	0,3		0,25		0,2		0,15		0,1		Rang	KSopia
	Індикатор	Ціна		Якість		Упаковка		Консистенція		Термін зберігання (при +20 °C)			
	Підприємство	б	р	б	р	б	р	б	р	б	р		
1	ПП «ВІЛІС»	5	1	7	2	6	1	7	2	7	2	1,50	1,00
2	ТОВ«Агропереробка»	6	2	8	1	6	1	7	3	5	5	2,00	0,76
3	ТОВ «Поліхім»	8	4	6	3	8	3	5	4	8	1	3,25	0,16
4	ПРАТ «Родина»	7	3	4	5	7	2	4	5	7	3	3,60	0,00
5	ТОВ «Магур»	9	5	5	4	7	2	8	1	6	4	3,45	0,07

Діапазон відстані аутсайдера від лідера дорівнює:

$$D_v = 3,60 - 1,5 = 2,1 \quad (2.3)$$

Розрахуємо крок переходу однієї зони до наступної

$$k = 2,1/4 = 0,52 \quad (2.4)$$

I	Зона лідерства	1,5 – 2,02
II	Зона очікування нападу	2,02 – 2,54
III	Зона невикористаних можливостей	2,54 – 3,06
IV	Зона аутсайдерів	3,06 – 3,58

Як бачимо до зони лідерства потрапляють ПП «ВІЛС» та ТОВ «Аргопереробка», зони очікування нападу та невикористаних можливостей лишаються не зайнятими жодним підприємством, а в зоні аутсайдерів перебувають ТОВ «Поліхім», ПРАТ «Родина» та ТОВ «Магур».

Завершальним етапом розрахуємо середній інтегральний показник конкурентоспроможності досліджуваного підприємства на ринку макаронних виробів (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4 – Конкурентний статус підприємства за видами продукції

№ з/п	Продукція	KS _{opia}	Структура виробництва продукції за проектною потужністю, S _{впл}	Структура фактичних продаж продукції, S _{рфакт}	Скоригований KS _{opia} на S _v	Скоригований KS _{opia} на S _{рфакт}	RK _{Sia}	Rang КПП
1	Макарони	0,93	80	74	0,8	0,74	-0,06	1,06
2	Повидло	1,00	20	26	0,2	0,26	0,06	0,94
Разом			100	100	Середнє значення			1,00

Рівень конкурентоспроможності підприємства розглядається як середній ранг за всією номенклатурою продукції. Рівень конкурентоспроможності ПП «ВІЛС» становить 1,00, тобто це досить високий показник у конкурентному середовищі.

Щодо конкурентоспроможності продукції ПП «ВІЛС», то необхідно відзначити, що незважаючи на помірну поінформованість покупців українського

ринку макаронних виробів, продукція підприємства є досить якісною і відповідає ергономічним, естетичним, нормативним вимогам.

Продукція ТМ ВІЛІС включає понад 15 видів коротко- та довго різаних макаронних виробів, а також яблучне та ароматизоване повидло — незамінний компонент для випічки та кондитерських виробів. Використання сучасного технологічного устаткування імпортного виробництва, натуральної сировини, злагоджена робота кваліфікованого колективу та постійне вдосконалення технологій дозволяють створювати продукцію високої якості, що відповідає вимогам найвибагливіших споживачів.

2.4. Аналіз використання виробничих ресурсів підприємства

Аналіз використання основних засобів. Виробничий процес на підприємстві реалізується завдяки використанню факторів виробництва, серед яких ключову роль відіграють засоби та предмети праці, тобто засоби виробництва. У вартісному вираженні вони формують виробничі ресурси підприємства. Під час виробничого процесу ці ресурси споживаються, що призводить до створення матеріальних благ.

На підприємстві основні фонди представлені засобами праці. Вони мають характерну особливість – використовуються у виробничому процесі протягом тривалого часу (понад один рік), зберігаючи свою фізичну форму. Основні фонди не включаються до складу новоствореної продукції, а поступово переносять свою вартість на готову продукцію у міру зношення, формуючи витрати виробництва (собівартість) підприємства. До складу основних фондів входять будівлі, споруди, машини, обладнання, транспортні засоби, інвентар та інструменти з терміном служби понад один рік. Підприємство самостійно визначає їхню вартість та строк корисного використання.

Основні фонди мають важливе економічне значення, оскільки формують матеріально-технічну базу підприємства. Вони виступають показником розвитку трудового процесу, відображають рівень механізації виробництва та сприяють

своєчасному і якісному виконанню робіт або випуску продукції. Завдяки цьому основні фонди визначають рівень продуктивності праці.

Для збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції підприємство проводить модернізацію та оновлення обладнання. Макаронні вироби ПП «ВІЛІС» виробляються на сучасному італійському обладнанні із застосуванням передових технологій і натуральних інгредієнтів.

Спираючись на дані таблиці 2.5, здійснимо аналіз стану та динаміки основних засобів на ПП «ВІЛІС».

Таблиця 2.5 – Аналіз стану та руху основних засобів на ПП «ВІЛІС»

№	Показники	Періоди (роки)				Відхилення					
						2021/2020		2022/2021		2023/2022	
		2020	2021	2022	2023	Абс	Тпр, %	Абс	Тпр, %	Абс	Тпр, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	Первісна вартість основних засобів, тис. грн.	50043	53177	61043	115526	3134	6	7866	15	54483	89
2.	Залишкова вартість основних засобів, тис. грн.	30413	29874	34713	80220	-539	-2	4839	16	45507	131
3.	Знос основних засобів за рік, тис. грн.	19631	23303	26330	35306	3672	19	3027	13	8976	34
4.	Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	29393	30143	32293	101946	750	3	2150	7	69653	216
5.	Надійшло за рік основних засобів, тис. грн.	2039	539	255	54564	-1500	-74	-284	-53	54309	21298
6.	Вибуло за рік основних засобів, тис. грн.	0	0	0	81	0	0	0	0	81	-
7.	Коефіцієнт оновлення	0,04	0,01	0,00	0,47	-0,03	-75	0	-58	0	11206
8.	Коефіцієнт вибуття	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0	0	0	0	-
9.	Коефіцієнт зносу	0,39	0,44	0,43	0,31	0,05	13	0	-2	0	-29
10.	Коефіцієнт придатності	0,61	0,56	0,57	0,69	-0,05	-8	0	2	0	22

В ході аналізу відзначено стійке зростання первісної вартості основних засобів за 2020–2023 роки. З 50 043 тис. грн у 2020 році до 115 526 тис. грн у 2023 році, що становить збільшення на 130%. Це може свідчити про значні інвестиції в нові основні засоби або модернізацію існуючих.

Залишкова вартість основних засобів спершу зменшилась з 30 413 тис. грн у 2020 році до 29 874 тис. грн у 2021 році, але згодом значно зросла до 80 220 тис. грн у 2023 році.

Це зростання залишкової вартості є наслідком як інвестицій у нові основні засоби, так і можливого значного подовження терміну служби деяких об'єктів.

Знос основних засобів постійно зростає, з 19 631 тис. грн у 2020 році до 35 306 тис. грн у 2023 році, що є свідченням старіння основних засобів у перші роки періоду та їх поступового оновлення в 2023 році.

Коефіцієнт зносу мав високі значення в 2021 і 2022 роках (0,44 і 0,43 відповідно), що вказує на високу частку зношених основних засобів. Проте в 2023 році цей коефіцієнт знизився до 0,31, що пов'язано з великими надходженнями нових основних засобів.

Середньорічна вартість основних засобів зросла з 29 393 тис. грн у 2020 році до 101 946 тис. грн у 2023 році, що відображає значні інвестиції в нові активи у 2023 році.

Перші роки мали низький рівень надходжень основних засобів (найвищий у 2020 році — 2 039 тис. грн), але в 2023 році відбулося значне поповнення на 54 564 тис. грн. Це може вказувати на значні інвестиції в нові об'єкти, модернізацію або технічне переоснащення.

Вибуття основних засобів було дуже низьким протягом аналізованих років, що вказує на те, що більшість активів залишалися в експлуатації.

Коефіцієнт оновлення в 2020, 2021 і 2022 роках був низьким, що вказує на невеликий обсяг інвестицій в нові основні засоби.

В 2023 році коефіцієнт оновлення різко зріс до 0,47, що відповідає значному поповненню основних засобів.

Коефіцієнт вибуття залишався нульовим до 2023 року, де він становить 0,0007, що вказує на те, що лише незначна частина основних засобів вийшла з експлуатації.

Коефіцієнт придатності знизився з 0,61 у 2020 році до 0,56 у 2021 році, але потім поступово зростає, досягнувши 0,69 у 2023 році. Це свідчить про поліпшення стану основних засобів завдяки їх оновленню та ремонту, що підтверджується високим рівнем інвестицій у 2023 році.

Отже, після проведення аналізу використання основних засобів ПП «ВІЛІС», можна зробити наступні узагальнюючі висновки:

- Протягом 2020–2023 років основні засоби значно оновились, що відображається в зростанні первісної вартості та залишкової вартості, а також у зниженні коефіцієнта зносу та підвищенні коефіцієнта придатності в останньому році.
- Значні інвестиції у нові активи в 2023 році, які перевищили 54 млн грн, призвели до значного зростання середньорічної вартості та покращення показників оновлення.
- Оновлення основних засобів дозволило значно знизити рівень зносу, покращити коефіцієнт придатності та зберегти високу частку основних засобів у експлуатації.

Відколи ПП «ВІЛІС» вперше почало виробляти макарони, воно змінило кілька виробників вітчизняного обладнання – не влаштовувала його якість. А в якийсь момент було прийняте остаточне рішення випускати свою продукцію лише на імпортному обладнанні. Тож на сьогодні підприємство має вже п'ять діючих ліній італійського виробництва, шоста – швейцарська. Збудовано цех під сьому лінію, а незабаром планується монтувати й восьму. Ці результати свідчать про стратегічне зосередження на модернізації виробництва та інвестиціях у нові технології.

Наступним проведемо аналіз ефективності використання виробничих фондів на ПП «ВІЛІС» протягом 2020 – 2023 років виходячи з даних таблиці 2.6

Обсяг реалізованої продукції суттєво зріс: з 76 368 тис. грн у 2020 році до 297 404 тис. грн у 2023 році, що є збільшенням майже в 4 рази. Це свідчить про значне зростання обсягів виробництва та продажів ПП «ВІЛІС».

Чистий прибуток стабільно зростає з 721 тис. грн у 2020 році до 14 569 тис. грн у 2023 році. Значне зростання прибутку у 2023 році порівняно з попередніми роками свідчить про покращення фінансових результатів компанії.

Середньорічна вартість основних засобів зростає з 29 393 тис. грн у 2020 році до 101 946 тис. грн у 2023 році, що також свідчить про активні інвестиції в основні засоби та модернізацію підприємства.

Фондомісткість зменшилась з 0,38 грн/грн у 2020 році до 0,34 грн/грн у 2021 році, а потім значно знизилась до 0,12 грн/грн у 2022 році, що може свідчити про підвищення ефективності використання основних засобів. Однак у 2023 році фондомісткість знову зросла до 0,34 грн/грн.

Фондоозброєність праці (вартість основних засобів на одну одиницю праці) зменшилась з 381,73 грн/ос. у 2020 році до 354,87 грн/ос. у 2022 році, але в 2023 році значно зросла до 1 061,94 грн/ос.

Це вказує на значне збільшення основних засобів, які припадають на одного працівника, що є наслідком суттєвого рівня автоматизації та модернізації виробництва.

Механоозброєність праці також значно зросла, з 190,5 грн/ос. у 2020 році до 195 550,44 грн/ос. у 2023 році. Це вказує на суттєве збільшення інвестицій у автоматизовані засоби виробництва.

Фондовіддача (віддача від основних засобів) зростає з 2,60 грн/грн у 2020 році до 7,06 грн/грн у 2022 році, але знизилась до 2,92 грн/грн у 2023 році. Це може вказувати на збільшення основних засобів у 2023 році, що зменшило їх віддачу.

Рентабельність основних засобів зросла з 2,45% у 2020 році до 45,09% у 2022 році, але знизилась до 14,29% у 2023 році. Попри зниження в 2023 році, рівень рентабельності залишився високим, що свідчить про ефективність використання основних засобів.

Середньорічний залишок оборотних засобів також зріс, з 28 931 тис. грн у 2020 році до 87 375 тис. грн у 2023 році. Це вказує на зростання обсягів оборотних засобів.

Коефіцієнт оборотності оборотних засобів зріс з 2,64 у 2020 році до 4,36 у 2022 році, але знизився до 3,40 у 2023 році. Це вказує на покращення оборотності у 2022 році, але деяке зниження в 2023 році, що може бути пов'язано з збільшенням обсягів оборотних засобів.

Таблиця 2.6 – Аналіз ефективності використання виробничих фондів
на ПП «ВІЛІС»

№	Показники	Од. виміру	Періоди (роки)				Відхилення					
							2021/2020		2022/2021		2023/2022	
			2020	2021	2022	2023	Абс	Тпр, %	Абс	Тпр, %	Абс	Тпр, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	Обсяг реалізованої продукції	тис. грн.	76 368,00	88 756,00	277 388,00	297 404,00	12 388,00	16,22	188 632,00	212,53	20 016,00	7,22
2	Чистий прибуток (збиток)	тис. грн.	721,00	4 263,00	14 560,00	14 569,00	3 542,00	491,26	10 297,00	241,54	9,00	0,06
3	Середньорічна вартість основних засобів	тис. грн.	29 393,00	30 143,00	32 293,00	101 946,00	750,00	2,55	2 150,00	7,13	69 653,00	215,69
4	Фондомісткість	грн./грн.	0,38	0,34	0,12	0,34	-0,04	-10,53	-0,22	-65,76	0,23	194,44
5	Фондоозброєність праці	грн./ос.	381,73	386,45	354,87	1 061,94	4,72	1,24	-31,58	-8,17	707,07	199,25
6	Механоозброєність праці	грн./ос.	190,5	231,8	215,5	195 550,44	41,30	21,68	-16,30	-7,03	195 334,94	90 642,66
7	Фондовіддача	грн./грн.	2,60	2,95	7,06	2,92	0,35	13,46	4,11	139,23	-4,14	-58,66
8	Рентабельність основних засобів	%	2,45	14,14	45,09	14,29	11,69	477,14	30,95	218,86	-30,80	-68,30
9	Середньорічний залишок оборотних засобів	тис. грн.	28 931,00	45 928,00	63 631,00	87 375,00	16 997,00	58,75	17 703,00	38,55	23 744,00	37,32
10	Коефіцієнт оборотності оборотних засобів		2,64	1,93	4,36	3,40	-0,71	-26,79	2,43	125,58	-0,96	-21,92
11	Тривалість одного обороту, дні		136,38	186,29	82,58	105,77	49,91	36,59	-103,71	-55,67	23,18	28,07
12	Рентабельність оборотних засобів, %		2,49	9,28	22,88	16,67	6,79	272,45	13,60	146,52	-6,21	-27,13

Тривалість одного обороту зменшилась з 136,38 днів у 2020 році до 82,58 днів у 2022 році, а потім збільшилась до 105,77 днів у 2023 році. Це вказує на покращення швидкості обороту в 2022 році, але зниження цієї швидкості у 2023 році, ймовірно, через збільшення оборотних засобів.

Рентабельність оборотних засобів зростає з 2,49% у 2020 році до 22,88% у 2022 році, але знизилась до 16,67% у 2023 році. Це свідчить про високий рівень рентабельності оборотних засобів, хоча в 2023 році цей показник дещо знизився.

У підсумку можна зацентувати увагу на тому, що:

- Зростання обсягу реалізованої продукції і чистого прибутку вказує на значне покращення фінансових результатів ПП «ВІПС» протягом досліджуваного періоду.
- Збільшення середньорічної вартості основних засобів, фондомісткості, механоозброєності праці та фондівіддачі свідчить про модернізацію виробництва та збільшення інвестицій у нові технології.
- Підвищення рентабельності основних засобів і оборотних засобів свідчить про ефективне використання ресурсів компанії.
- Проте зниження коефіцієнта оборотності оборотних засобів і зростання тривалості одного обороту можуть вказувати на необхідність більш ефективного управління оборотними засобами в 2023 та наступних роках.

Трудові ресурси є невід’ємною складовою виробничих ресурсів підприємства та ключовим фактором підвищення ефективності його виробничо-господарської діяльності. Проте сучасні економічні умови виявляють низку негативних тенденцій, таких як погіршення структури зайнятості, зниження якості трудового потенціалу, неефективне його використання та обмежені можливості розвитку. Ці проблеми зумовлені трудовою міграцією до країн ЄС, запровадженням воєнного стану в Україні, мобілізаційними заходами та бойовими діями. Незважаючи на ці виклики, трудовий потенціал залишається основним стратегічним ресурсом підприємства, здатним забезпечувати його високі темпи розвитку та конкурентоспроможність. Значну частку успіху забезпечує

кваліфікований персонал, тоді як решта залежить від обраної стратегії та тактики управління.

Рациональне використання трудових ресурсів значною мірою визначає організаційно-технічний рівень виробництва, відображає ефективність застосування техніки, технологій та предметів праці. Важливим етапом оцінки кадрового потенціалу є аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами та ефективності їх використання. У нинішній складний для України період ПП «ВІЛІС», як соціально відповідальне підприємство, докладає максимальних зусиль для підтримки своїх працівників, створення комфортних і безпечних умов праці, а також для розвитку персоналу. У таблиці 2.7 представлено аналіз трудових ресурсів ПП «ВІЛІС» за 2020–2023 роки.

В ході аналізу трудових ресурсів ПП «ВІЛІС» за 2020 – 2023 роки, можна виділити наступні тенденції.

Фонд оплати праці збільшився з 4 606 тис. грн у 2020 році до 7 925 тис. грн у 2023 році. Це свідчить про зростання витрат на персонал, що пов'язано зі збільшенням чисельності працівників та підвищенням заробітної плати. Чисельність працівників зросла з 77 осіб у 2020 році до 96 осіб у 2023 році. Це вказує на розширення підприємства та збільшення зайнятості.

У 2023 році було прийнято 10 нових працівників, що є меншою кількістю порівняно з 16 працівниками, прийнятими у 2022 році.

Кількість звільнень зросла з 1 особи у 2020–2021 роках до 5 осіб у 2023 році. Коефіцієнт вибуття кадрів зріс із 0,013 у 2020–2021 роках до 0,05 у 2023 році, що вказує на збільшення звільнень у відносному вимірі. Плинність кадрів також зросла з 0,01 у 2021 році до 0,05 у 2023 році. Це говорить про певні проблеми з утриманням працівників.

Середньомісячна заробітна плата зросла з 4 985,20 грн у 2020 році до 6 880,00 грн у 2023 році. Це свідчить про покращення умов праці та мотивації працівників.

Продуктивність праці одного працівника значно зросла: з 991,80 тис. грн у 2020 році до 3 097,96 тис. грн у 2023 році. Це ілюструє ефективне використання трудових ресурсів та впровадження нових технологій.

Динаміку зміни показників обсягу реалізованої продукції, фонду оплати праці та продуктивності праці зображено на рисунках 2.8 та 2.9

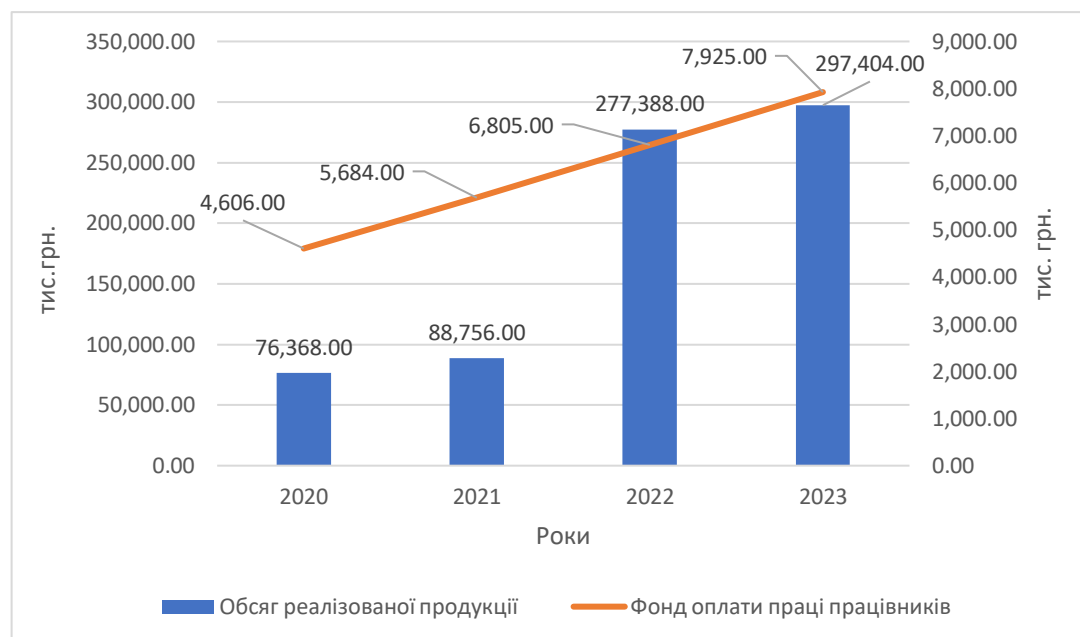

Рисунок 2.8 – Динаміка показників обсягу реалізованої продукції та фонду оплати праці працівників ПП «ВІЛІС» в 2020 – 2023 рр., тис. грн.

Рисунок 2.9 – Динаміка середньорічної продуктивності праці одного працівника ПП «ВІЛІС» в 2020 – 2023 роках., тис. грн./ос.

Таблиця 2.7 – Аналіз трудових ресурсів ПП «ВІЛІС» за 2020 – 2023 роки

№	Показники	Од. виміру	Періоди (роки)				Відхилення					
							2021/2020		2022/2021		2023/2022	
			2020	2021	2022	2023	Абс	Тпр, %	Абс	Тпр, %	Абс	Тпр, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	Обсяг реалізованої продукції	тис. грн.	76368,00	88756,00	277388,00	297404,00	12388,00	16,22	188632,00	212,53	20016,00	7,22
2	Фонд оплати праці працівників	тис. грн.	4606,00	5684,00	6805,00	7925,00	1078,00	23,40	1121,00	19,72	1120,00	16,46
3	Середньооблікова чисельність працівників	осіб	77,00	78,00	91,00	96,00	1,00	1,30	13,00	16,67	5,00	5,49
4	Прийнято на роботу	осіб	7,00	2,00	16,00	10,00	-5,00	-71,43	14,00	700,00	-6,00	-37,50
5	Звільнено з роботи, всього:	осіб	1,00	1,00	3,00	5,00	0,00	0,00	2,00	200,00	2,00	66,67
6	Коефіцієнт вибуття кадрів		0,013	0,013	0,03	0,05	0,00	-1,54	0,02	157,55	0,02	57,99
7	Коефіцієнт плинності кадрів		0,00	0,01	0,03	0,05	0,00	236,84	0,02	368,75	0,02	73,61
8	Середньомісячна заробітна плата одного працівника	грн.	4985,20	6072,60	6560,00	6880,00	1087,40	21,81	487,40	8,03	320,00	4,88
9	Середньорічна продуктивність праці одного працівника	тис. грн.	991,80	1137,90	2504,37	3097,96	146,10	14,73	1366,47	120,09	593,59	23,70

Загалом проведений аналіз трудових ресурсів ПП «ВІЛІС» показав:

- Значне зростання обсягів реалізованої продукції та продуктивності праці.
- Збільшення середньомісячної заробітної плати, що покращує соціальні стандарти працівників.
- Розширення чисельності працівників, що вказує на розвиток підприємства.
- Зростання коефіцієнтів вибуття та плинності кадрів свідчить про потребу в кращому управлінні персоналом, зокрема у формуванні програм утримання кадрів.
- Слід продовжувати зосереджувати увагу на підвищенні продуктивності праці шляхом навчання та впровадження нових технологій.
- Необхідно забезпечити підтримку росту заробітної плати відповідно до продуктивності праці.

2.5. Структурний аналіз витрат виробництва

При вивченні діяльності підприємства важливо дослідити обсяг та структуру витрат на виробництво та реалізацію продукції. Для виготовлення готової продукції підприємство повинно понести певні витрати. Собівартість продукції є показником витрат і доходів підприємства. Зниження витрат на виробництво продукції призводить до зростання доходів, і навпаки. Таким чином, собівартість відображає реальні витрати підприємства на виробництво продукції і дозволяє оцінити ефективність його роботи. Проведемо структурний аналіз виробничих витрат ПП «ВІЛІС» за 2020–2023 роки спираючись на дані таблиці 2.8

Матеріальні витрати займають найбільшу частку у структурі витрат і залишаються ключовим напрямом для оптимізації. Зростання їх питомої ваги у 2022 році на 21,86% вимагає особливої уваги до їх аналізу та менеджменту.

Витрати на оплату праці та відрахування на соціальні заходи демонструють загальну тенденцію до зменшення їх питомої ваги, оскільки вони є пропорційними (з 5,43% та 1,18% у 2020 році до 3,28% та 0,71% у 2023 році відповідно), що

Таблиця 2.8 – Структурний аналіз виробничих витрат ПП «ВІЛІС»
за 2020 – 2023 роки

№ з/п	Показник	2020		2021		2022		2023		Тп. росту, %	
		тис. грн.	пит. вага, %	тис. грн.	пит. вага, %	тис. грн.	пит. вага, %	тис. грн.	пит. вага, %	2021/2020	2023/2022
1	Матеріальні затрати	64 790,70	76,32	81 672,10	66,77	214 517,50	88,63	198 488,00	82,06	26,06	-7,47
2	Витрати на оплату праці	4 606,30	5,43	5 684,00	4,65	6 805,00	2,81	7 925,00	3,28	23,40	16,46
3	Відрахування на соціальні заходи	1 002,90	1,18	1 257,50	1,03	1 560,70	0,64	1 716,00	0,71	25,39	9,95
4	Амортизація	3 950,10	4,65	3 851,80	3,15	3 752,70	1,55	9 050,00	3,74	-2,49	141,16
5	Інші операційні витрати	10 540,00	12,42	29 859,50	24,41	15 403,70	6,36	24 705,00	10,21	183,30	60,38
	Разом	84 890,00	100,00	122 324,90	100,00	242 039,60	100,00	241 884,00	100,00	44,10	-0,06

свідчить про підвищення продуктивності праці шляхом автоматизації виробничих процесів. Частка амортизаційних витрат є нестабільною, що може бути ознакою нерівномірного оновлення основних засобів. Дані 2023 року свідчать про початок інтенсивного оновлення активів.

Покращити ситуацію можна шляхом:

- Впровадження стратегії зниження матеріальних витрат через оптимізацію закупівель і використання ресурсів.
- Забезпечення стабільності у витратах на амортизацію, підтримуючи систематичне оновлення виробничого обладнання.
- Продовження оптимізації операційних витрат, але при цьому уникати зниження їх до рівня, який може негативно вплинути на ефективність виробництва.

Розгляду можливості підвищення заробітної плати працівників для зменшення плинності кадрів, одночасно стимулюючи ефективність їх роботи та продуктивність праці. Відобразимо структуру виробничих витрат ПП «ВІЛІС» впродовж 2020 – 2023 років на рисунку 2.10

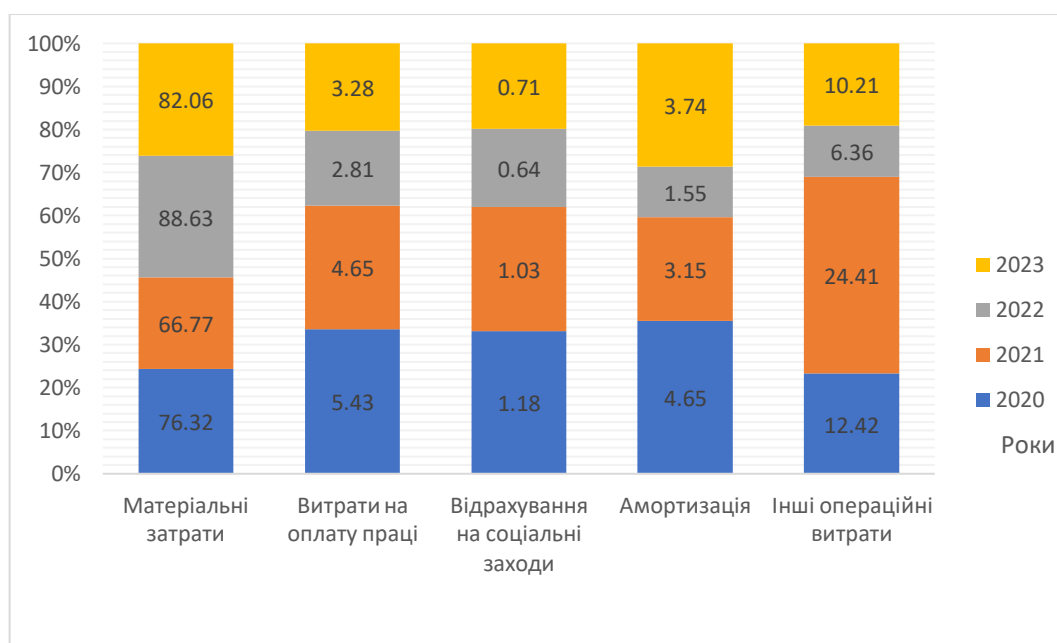

Рисунок 2.10 – Структура виробничих витрат ПП «ВІЛІС» у 2020 - 2023 роках, %

2.6. Аналіз показників реалізації інноваційного потенціалу ПП «ВІЛІС»

Ефективна реалізація інноваційної діяльності характеризує готовність підприємства до сприйняття інновацій у виробничій діяльності. Інновації забезпечують економічне зростання та стійкість фінансово-господарської діяльності.

Інноваційний потенціал ПП «ВІЛІС» характеризує рівень розвитку науки і технології, кількість запроваджених НДДКР, реалізацію нововведень, фінансову підтримку інноваційних процесів, а також спроможність підприємства до інноваційного розвитку з використанням інформаційних, кадрових, матеріально-технічних та фінансових ресурсів.

Аналітичну діагностику реалізації техніко-технологічного і інноваційного потенціалу на підприємстві ПП «ВІЛІС» доцільно здійснювати за такими показниками:

- темпи оновлення основних виробничих фондів, (%)
- рівень завантаження виробничих потужностей, (%)
- ступінь зносу основних виробничих фондів, (%)
- фондівіддача, в т.ч. активної частини основних засобів, грн
- фондоозброєність праці одного працівника, тис. грн/люд.
- частка НДДКР у загальному обсязі робіт, %
- рівень інформатизації робіт, % (частка вартості обладнання для проведення НДДКР)
- питома вага витрат на виконання НДДКР у загальній сумі витрат підприємства, %
- коефіцієнт кваліфікації персоналу, зайнятого в інноваційній сфері, коеф.
- коефіцієнт освоєння нової продукції, коеф.

Ця система показників дає можливість ідентифікувати заходи щодо практичної реалізації інноваційного потенціалу на ПП «ВІЛІС» (табл. 2.9)

Таблиця 2.9 – Показники діагностики техніко – технологічного потенціалу

Метод оцінки і діагностування	Показники
Оцінювання потенціалу за допомогою індикаторів техніко-технологічної складової економічної безпеки	1) темп відновлення ОВФ; реальний рівень завантаження виробничих потужностей; 2) ступінь зношування ОВФ; 3) фондвіддача; 4) фондоозброєність; 5) частка НДДКР у загальному обсязі робіт; 6) продуктивність праці; 7) коефіцієнт еластичності
Оцінка ТТП високотехнологічного підприємства	1) вартісна оцінка ТТП високотехнологічного підприємства; 2) віддача активів ТТП підприємства; 3) вартість активів, що формують техніко-технологічний потенціал підприємства; 4) коефіцієнт стану активів техніко-технологічного потенціалу; 5) показник відносного приросту (зниження) ТТП підприємства
Оцінка механізмів та обладнання як основи ТТП	1) повна собівартість об'єкта; 2) відновлювальна вартість об'єкта оцінки; 3) базова вартість об'єкта
Моніторинг системи кількісних і якісних показників економічної безпеки на рівні підприємства	1) індикатори економічної безпеки; 2) показники фактичного стану виробництва
Оцінювання ТТП через вартість технології та рівень технології	1) вартість технології виробництва; 2) рівень технології звітного року в грошовому еквіваленті

Реалізація стратегії інноваційного оновлення матеріально-технічної бази виробництва вимагає ретельного вибору стратегічних пріоритетів та розробки ефективного механізму їх впровадження. Ключовими напрямками цієї стратегії є оцінка техніко-технологічних потреб виробництва, визначення перспективних ринкових ніш, рівня технологічних можливостей, конкурентоспроможності

інноваційних продуктів і засобів виробництва, наявність вітчизняних наукових розробок і винаходів, а також оцінка соціально-економічної ефективності нових продуктів і технологій.

На сучасному етапі розвитку ПП «ВІЛІС» компанія може або підтримувати існуючий техніко-технологічний рівень, орієнтуючись на стабільність фінансового стану, або, у контексті євроінтеграції, здійснити перехід до впровадження технологічних інновацій для покращення конкурентоспроможності.

На підприємстві для підтримки техніко-технологічної бази виконується капітальний ремонт устаткування, заміна фізично спрацьованого устаткування новим, модернізація існуючого обладнання. Система операційного менеджменту на підприємстві орієнтується оновлення асортименту продукції за стандартами якості ЄС, створення нових виробничих систем та підвищення ефективності виробничо-господарської і комерційної діяльності.

У таблиці 2.10 проаналізуємо динаміку показників техніко-технологічного та інноваційного розвитку ПП «ВІЛІС» за 2020-2023 роки.

Таблиця 2.10 - Динаміка показників техніко-технологічного та інноваційного розвитку ПП «ВІЛІС» за 2020-2023 роки.

№ з/п	Показники	2020	2021	2022	2023	2023 рік	
						до 2020	до 2022
1	Темпи оновлення ОВФ (ланцюгові), %	74	85	81	157	83,00	76,00
2	Рівень завантаження виробничих потужностей, %	0,92	0,94	0,75	0,86	-0,06	0,11
3	Ступінь зносу ОВФ, %	0,27	0,21	0,018	0,012	-0,26	-0,01
4	Фондовіддача, грн/грн	2,60	2,95	7,06	2,92	0,32	-4,14
5	Фондоозброєність праці одного працівника, тис. грн.	381,73	386,45	354,87	1061,94	680,21	707,07
6	Частка НДДКР у загальному обсягу продукції, %	9,6	10,2	7,5	10,9	1,30	3,40
7	Рівень інформатизації робіт, % (частка вартості обладнання для НДДКР)	73	76	77	83	10,00	6,00
8	Питома вага витрат на використання НДДКР у заг. сумі витрат, %	11,78	12,21	11,84	13,2	1,42	1,36
9	Коефіцієнт кваліфікації персоналу зайнятого в інноваційній сфері	0,15	0,12	0,08	0,16	0,01	0,08
10	Коефіцієнт освоєння нової продукції	0,25	0,28	0,16	0,28	0,03	0,12

Аналіз показників реалізації інноваційного та техніко – технологічного потенціалу ПП «ВІЛІС» показав досить високий техніко – технологічний рівень виробництва. Потягом останніх десяти років компанія значно інвестувала в оновлення ОВФ. Станом на 2024 рік підприємство працює на іноземному виробничому обладнанні, працюють 5 виробничих ліній італійського виробництва, шоста лінія – швейцарська. У 2023 році завершилося будівництво нового цеху під сьому лінію, а у подальших планах монтаж восьмої. У цьому ж році фабрика «ВІЛІС» почала виготовляти новий для себе продукт – локшину швидкого приготування.

Кожна виробнича лінія має високий рівень автоматизації, частка ручної праці не значна. Компанії в подальшому потрібно підтримувати технічний стан ОВФ в актуальному та технічно справному стані, своєчасно проводити модернізацію обладнання та технологій, використовувати інновації в залежності від вимог і потреб ринку. Для роботи на сучасному виробничому обладнанні потрібні кваліфіковані працівники, тому для підприємства бажано підтримувати та розвивати кваліфікацію працівників в подальшому. Це підвищить ефективність їх роботи, взаємозамінність та продуктивність їх праці у подальшому.

2.7. Аналіз ліквідності та фінансової стійкості підприємства

Фінансовий стан підприємства визначає його позицію в економічному середовищі та рівень ефективності і безпеки взаємодії з комерційними банками, постачальниками, потенційними інвесторами, позичальниками та іншими партнерами. Для підприємства та його партнерів важливо не лише оцінювати поточний фінансовий стан, але й прогнозувати його майбутні зміни.

При вивченні діяльності підприємства необхідно провести аналіз його ліквідності та фінансової стійкості для виявлення та усунення недоліків у фінансовій діяльності. Оцінка фінансової стійкості та платоспроможності підприємства представлена в таблиці 2.11

Таблиця 2.11 – Аналіз показників ліквідності та фінансової стійкості ПП «ВІЛІС» у 2020-2023 роках

№	Показник	Розрахунок	Норматив	Роки				Тр, %		
				2020	2021	2022	2023	2022/ 2020	2022/ 2021	2023/ 2022
1	Валюта балансу, тис. грн			68962,00	95384,00	146261,00	190008,00	112,1	53,3	29,91
2	Власний капітал, тис. грн			28318,80	37646,40	52206,00	66775,00	84,4	38,7	27,91
3	Позиковий капітал, тис. грн			40643,00	57737,50	94055,00	123233,00	131,4	62,9	31,02
4	Необоротні активи, тис. грн			34790,00	37698,90	76684,00	84835,00	120,4	103,4	10,63
5	Оборотні активи, тис. грн.			34171,80	57685,00	69577,00	105173,00	103,6	20,6	51,16
6	Коефіцієнт поточної ліквідності	ОА/ПЗ	1-3	2,15	2,63	2,07	2,00	-3,7	-21,3	-3,38
7	Коефіцієнт фінансової автономії	p.2/p.1	>0,5	0,41	0,39	0,36	0,35	-13,1	-9,6	-1,54
8	Коефіцієнт фінансової залежності	p.1/p.2	<=1	2,44	2,53	2,80	2,85	15,0	10,6	1,57
9	Коефіцієнт концентрації власного капіталу	p.2/p.1	> 0,5	0,41	0,39	0,36	0,35	-13,1	-9,6	-1,54
10	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	p.3/p.1	< 0,5	0,59	0,61	0,64	0,65	9,1	6,2	0,86
11	Коефіцієнт співвідношення позикового і власного кап-лу	p.3/p.2		1,44	1,53	1,80	1,85	25,5	17,5	2,44

Платоспроможність — це здатність підприємства виконати свої зобов'язання перед кредиторами у разі одночасного пред'явлення вимог про погашення боргів. Підприємство вважається платоспроможним, якщо має достатній обсяг коштів для покриття всіх короткострокових зобов'язань, забезпечуючи при цьому безперебійний процес виробництва.

Коефіцієнт поточної ліквідності відображає рівень забезпеченості підприємства обіговими коштами для виконання зобов'язань протягом року. Він обчислюється як співвідношення оборотних активів до поточних зобов'язань і показує, у скільки разів поточні активи покривають поточні зобов'язання.

Значення показника поточної ліквідності знизилося з 2,15 у 2020 році до 2 у 2023 році. Хоча усі значення показника відповідають нормативу, що свідчить про достатній рівень ліквідності для покриття поточних зобов'язань, простежується тенденція на його зниження.

Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності) нижчий за нормативне значення впродовж усіх років досліджуваного періоду, що вказує на низьку фінансову незалежність та високу залежність від позикового капіталу. Його динаміка являє собою зниження з 0,41 у 2020 році до 0,35 у 2023 році. Це є наслідком того, що ПП «ВІЛІС» активно кредитується у банківських установах.

Коефіцієнт фінансової залежності зріс з 2,44 у 2020 році до 2,85 у 2023 році. Значення даного показника значно перевищує норматив, що вказує на посилення фінансової залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

Значення показника концентрації власного капіталу нижче нормативу (більше за 0,5), що говорить про недостатню частку власного капіталу у загальному фінансуванні компанії. Загалом показник зменшився протягом досліджуваного періоду з 0,41 до 0,35.

Логічним наслідком динаміки вищезгаданих показників є зростання коефіцієнту концентрації позикового капіталу з 0,59 у 2020 році до 0,65 у 2023 році.

Значення перевищує норматив (менше за 0,5), що підтверджує високий рівень залежності ПП «ВІЛІС» від позикових коштів, внаслідок активного залучення кредитів банків.

Показник співвідношення позикового і власного капіталу зріс із 1,44 у 2020 році до 1,85 у 2023 році. Зростання коефіцієнта свідчить про зменшення власного капіталу відносно позикового, що посилює фінансові ризики підприємства.

Резюмуючи проведений аналіз ліквідності і фінансової стійкості ПП «ВІЛІС» можна зацентувати увагу на наступних моментах:

- Коефіцієнт поточної ліквідності відповідає нормативу, що забезпечує достатній рівень платоспроможності.
- Високий рівень фінансової залежності та низький рівень фінансової автономії.
- Підприємство значною мірою залежить від позикових коштів, що підвищує фінансові ризики.

Для покращення ситуації у майбутньому перед власником і менеджментом підприємства постають наступні завдання, такі як збільшення частки власного капіталу через залучення додаткових інвестицій або реінвестування прибутку; оптимізація структури зобов'язань для зниження залежності від позикових ресурсів; вдосконалення управління активами, щоб зберегти ліквідність на належному рівні та забезпечити фінансову стійкість.

2.8. Аналіз показників рентабельності

Рентабельність є одним з ключових фінансових показників ефективності виробництва, що характеризує рівень віддачі активів і ефективність використання капіталу в процесі виробництва. Показники рентабельності відображають фінансові результати та ефективність діяльності підприємства. В залежності від типів прибутку та витрат, розраховуються різні показники рентабельності, такі як рентабельність окремих видів продукції, активів, власного капіталу, основного капіталу та загальної рентабельності підприємства. Проведемо аналіз показників рентабельності підприємства, представлених у таблиці 2.12

Таблиця 2.12 – Аналіз показників рентабельності ПП «ВІЛІС»

№ з/п	Назва показника	2020	2021	2022	2023	Відхилення		
						2021/2020	2022/2021	2023/2022
1	Чистий прибуток, тис. грн	720,70	4 263,10	14 560,00	14 569,00	3 542,40	10 296,90	9,00
2	Обсяг реалізованої продукції	76 367,70	88 755,90	277 388,00	297 404,00	12 388,20	188 632,10	20 016,00
3	Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн.	22 990,70	32 982,60	44 926,40	59 490,50	9 991,90	11 943,80	14 564,10
4	Середньорічна вартість ОЗ, тис. грн.	29 393,30	30 143,20	32 293,15	101 946,00	749,90	2 149,95	69 652,85
5	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	64 989,70	76 893,30	184 825,00	211 528,00	11 903,60	107 931,70	26 703,00
6	Рентабельність власного капіталу, %	3,13	12,93	32,41	24,49	9,79	19,48	-7,92
7	Рентабельність ОЗ, %	2,45	14,14	45,09	14,29	11,69	30,94	-30,80
8	Рентабельність виробництва, %	1,11	5,54	7,88	6,89	4,44	2,33	-0,99
9	Рентабельність осн. діяльності,%	0,94	4,80	5,25	4,90	3,86	0,45	-0,35

Показник рентабельності власного капіталу має значне зростання, що свідчить про покращення ефективності використання власного капіталу в останні роки. Однак падіння з 32,41% у 2022 році до 24,49% у 2023 році вказує на деяке зниження ефективності в останній рік.

Значне збільшення рентабельності основних засобів (2,45% у 2020 році до 14,29% у 2023 році) відображає ефективне використання матеріальних активів для генерування прибутку. Зниження рентабельності з 45,09% у 2022 році до 14,29% у 2023 році свідчить про зростання вартості основних засобів, що знизило відносну рентабельність.

Показник рентабельності виробництва покращився впродовж усіх років, що аналізувалися, що свідчить про зростання ефективності виробничого процесу. Відносно стабільні значення в 2022 та 2023 роках свідчать про збалансовану стратегію розвитку підприємства.

Рентабельність основної діяльності зросла з 0,94% у 2020 році до 4,90% у 2023 році. Позитивна динаміка цього показника вказує на збільшення ефективності основної діяльності підприємства, хоча і не на рівні рентабельності основних засобів чи виробництва.

Показники рентабельності вказують на стабільне зростання ефективності підприємства в управлінні активами, виробничими процесами та основною діяльністю. Значне зростання рентабельності власного капіталу підкріплює можливість підприємства отримувати високий прибуток з розрахунку на вкладений власний капітал. Для підтримання такої позитивної діяльності і в майбутньому потрібно зосередитися на підтриманні та покращенні ефективності використання основних засобів, щоб зберегти або збільшити їх рентабельність, а також продовжувати працювати над підвищенням ефективності виробничих процесів і основної діяльності, щоб підтримувати позитивну динаміку рентабельності.

РОЗДІЛ 3. ЗАХОДИ ПО АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПП «ВІЛІС» В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

3.1. Модернізація управлінських процесів через впровадження інноваційного менеджменту

"Інноваційний менеджмент" — це сукупність визначених організаційно-економічних методів і форм управління всіма стадіями і видами інноваційних процесів підприємства з максимальною ефективністю[12, с. 8].

Один з важливих аспектів організації інноваційного менеджменту в компанії — це вибір правильної організаційної структури управління. Важливо розуміти, що інноваційний менеджмент завжди орієнтований на основну мету підприємства, яка полягає в задоволенні потреб суспільства в продукції та послугах.

Задачі інноваційного менеджменту формуються відповідно до цієї мети і можуть включати такі основні пункти:

1. Спостереження та оцінка за світовими тенденціями науково-технічного розвитку.
2. Формування стратегічних та поточних цілей для інноваційної діяльності.
3. Підбір та розміщення кадрів, а також створення мотивації для інтелектуальної праці та творчої атмосфери на підприємстві.
4. Розробка планів, програм і проектів, а також їхнє виконання.
5. Формування організаційно-виробничої структури та структури управління інноваціями.
6. Створення плану організації процесу розробки інновацій.
7. Розробка механізмів стратегічної інноваційної політики та її реалізація.
8. Спостереження за виконанням етапів інноваційного процесу та синхронізація всіх видів діяльності.
9. Планування роботи та контроль її виконання за календарем.
10. Комплексне формування та ефективне використання інноваційного потенціалу підприємства.

Ці завдання разом сприяють ефективному впровадженню інновацій та

розвитку організації в умовах сучасного ринку.

Розуміння важливості інноваційної діяльності та технологічних факторів для вибору стратегії розвитку організації призводить до необхідності змін в організаційних структурах управління. Оцінка того, як ці зміни взаємодіють із обраною стратегією інновацій, допомагає ефективно управляти інноваційними процесами на всіх етапах розвитку нововведень.

Не існує єдиної форми для всіх видів інновацій, але в залежності від характеру інновацій можна вибрати найбільш ефективну організаційну форму. Вибір цієї форми залежить від кількох факторів:

- Готовність організації до змін.
- Основні тенденції довгострокової технологічної політики.
- Наявність сприятливого середовища для генерування ідей і ресурсів для їх реалізації.
- Здатність організації адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі і швидкість цієї адаптації.
- Стан внутрішніх і зовнішніх комунікацій.
- Клімат, що сприяє вирішенню внутрішніх конфліктів і протиріч.

Практика показує, що організаційні форми та методи управління інноваціями в успішних компаніях зазвичай не мають великих відмінностей або особливої складності в порівнянні з іншими. Проте такі компанії часто використовують свої власні підходи, які відповідають специфіці їх роботи, зокрема частоті нововведень, джерелам ідей, розмірам та типу організації, особливостям технологій і ринку нової продукції.

Отже, процес вибору і створення організаційних форм для управління інноваціями в компанії включає кілька важливих етапів: створення служб, які покривають усі аспекти інноваційної діяльності; визначення функцій цих служб; розподіл обов'язків і відповідальності, а також налаштування взаємодії між ними та іншими відділами, зокрема маркетинговим. Паралельно з цим розподіляються конкретні завдання всередині інноваційних служб.[22]

Залежно від того, як організовані структури для управління інноваціями,

можна виділити три типи організацій:

1. Організації зі спеціалізованими підрозділами, які займаються управлінням інноваціями.
2. Організації, де немає окремих структур для інновацій. Тут функції інноваційного менеджменту розподіляються серед звичайних функціональних і виробничих підрозділів.
3. Організації з комбінованою структурою, де є спеціалізований підрозділ, що взаємодіє з іншими відділами і має можливість впливати на їх роботу в межах своєї компетенції.

Важливою особливістю організації інноваційної діяльності є те, що в процес залучені практично всі функціональні та виробничі підрозділи компанії. Чим більше підрозділів бере участь в інноваціях, тим ефективніше проходять ці процеси, і тим більший результат досягається у виробничій діяльності. Це свідчить, що найбільш ефективною є третя форма організації інноваційного управління. Спеціалізовані підрозділи, які відповідають за НДДКР, найкраще працюють у великих організаціях з високим науково-технічним потенціалом і власною дослідно-виробничою базою, які займають лідируючі позиції у своїй галузі.

Сучасна практика інноваційного менеджменту має приклади різноманітних організаційних форм, які досить точно відображають унікальність зовнішніх і внутрішніх умов діяльності кожної організації. Серед безлічі тенденцій у цій області, реалізованих компаніями промислово-розвинутих країн для посилення орієнтації інноваційної діяльності на меті ринкової конкуренції, як ведучих виділяються наступні способи організації управління інноваційною діяльністю [21]:

- організаційне відокремлення служб перспективного розвитку, тобто впровадження "інноваційних" структур;
- використання "ринково-стратегічних" структур і їхніх різновидів
- розвиток форм горизонтальної координації, тобто проектного управління.

Як відомо, одним з ключових етапів інноваційного процесу є впровадження нововведень у масове виробництво. Це досягається кількома способами:

1. У рамках вже існуючої структури, за умови створення спеціалізованих підрозділів, які керують цим процесом;
2. Через створення нових структур, які будуть повністю орієнтовані на впровадження інновацій.

Від вибору того або іншого варіанту залежить конкретна форма організації управління інноваційною діяльністю, що обирається товаровиробником. Для ПП «ВІЛІС» можна запропонувати таку структуру управління інноваційною діяльністю:

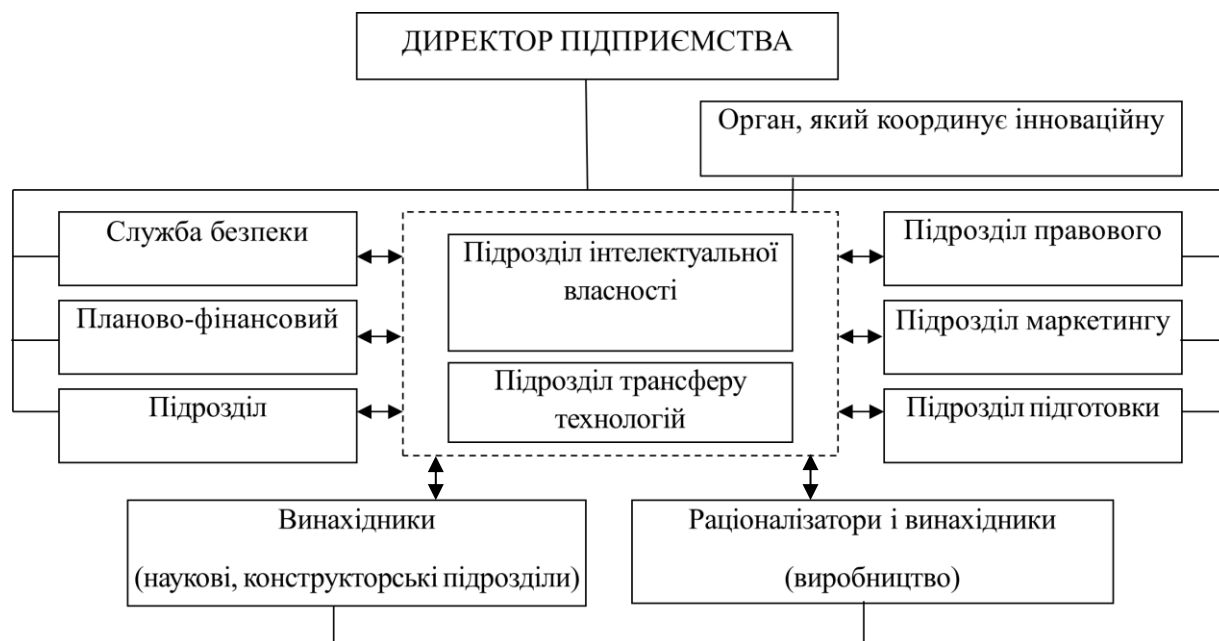

Рисунок 3.1 - Структура управління інноваційною діяльністю на ПП «ВІЛІС»

Згідно даної схеми видно, що основними елементами структури управління інноваційною діяльністю є підрозділ інтелектуальної власності, підрозділ трансферу технологій (інновацій) та орган, що координує управління інноваційною діяльністю в рамках загальної корпоративної інноваційної системи.

Підрозділ інтелектуальної власності — це підрозділ або менеджер, який відповідає за управління інтелектуальною власністю. Вони займаються плануванням, організацією, координацією, мотивацією та контролем, а також забезпечують взаємодію з зовнішніми організаціями, що спеціалізуються на правовій охороні об'єктів інтелектуальної власності.

Підрозділ трансферу технологій займається комерціалізацією нових розробок на підприємстві. Це включає:

- передачу патентів на винаходи;
- патентне ліцензування;
- торгівлю безпатентними винаходами;
- передачу технологічної документації та ноу-хау;
- передачу технологічних відомостей, що супроводжують купівлю або оренду устаткування;
- інформаційний обмін під час семінарів, симпозіумів, виставок;
- інжиніринг;
- наукові дослідження і розробки через обмін вченими та експертами;
- проведення спільних розробок та досліджень з іншими компаніями;
- організацію спільного виробництва або створення спільних підприємств.

Координуючий орган. Роль координуючого підрозділу в управлінні інноваційною діяльністю можуть виконувати спеціально створені для цього комісії або науково-технічні ради. До компетенції такого підрозділу входять питання загального корпоративного управління інноваційною діяльністю, а також спеціальні аспекти, пов'язані з управлінням інтелектуальною власністю, зокрема:

- прийняття рішень щодо способу комерціалізації технології (наприклад, використання у власному виробництві чи продаж ліцензії);
- узгодження ліцензійних договорів;
- узгодження договорів про співпрацю між підприємством та працівниками (винахідниками);
- розгляд спорів та вирішення конфліктів у сфері інтелектуальної власності.

Для того, щоб оцінити успіх інноваційних ініціатив, необхідно встановити чіткі, вимірювані показники, які дозволяють контролювати прогрес і ефективність впровадження нововведень. Ось кілька KPI (Key Performance Indicators), які можна застосувати для інноваційних проектів на підприємстві:

- **Час на розробку нових продуктів:** Вимірюватиметься час, який проходить від ідеї до запуску нової продукції на ринок. Чим коротший цей період, тим ефективніше працює інноваційний процес. Наприклад, зменшення часу

розробки на 20% може бути показником успішної адаптації інноваційних методів.

- **Збільшення обсягів продажу нових продуктів:** Це показник того, наскільки інноваційний продукт відповідає потребам ринку. Важливо вимірювати, як швидко нові продукти набирають популярність і яку частину від загальних продажів вони складають.
- **Підвищення якості продукції:** Вимірюється через зниження кількості дефектів, покращення характеристик продукту або задоволеність споживачів. Показник може включати зменшення кількості рекламаций, повернень або поліпшення результатів тестування.
- **Зменшення витрат на виробництво:** Інновації мають призвести до зниження витрат на виробництво через впровадження нових технологій або покращення процесів. Це можна вимірювати через зменшення собівартості одиниці продукції або зниження витрат на енергоресурси.
- **Кількість інноваційних ідей, що реалізуються:** Це показник, дозволяє оцінити, скільки ідей, запропонованих співробітниками, проходять стадію розробки та впровадження в реальне виробництво.
- **Рентабельність інвестицій в інновації (ROI):** Вимірюється через співвідношення доходів, отриманих від нововведень, до витрат на їх розробку та впровадження. Високий ROI вказує на ефективне використання ресурсів для інновацій.

Інноваційна культура є важливим елементом, який сприяє не тільки впровадженню нововведень, а й постійному поліпшенню процесів у компанії. Для цього необхідно створити середовище, яке стимулюватиме творчість і ініціативність серед усіх співробітників. Існує кілька кроків для формування інноваційної культури.

- Створення атмосфери, де кожен працівник може запропонувати свою ідею щодо покращення процесів чи продукції є дуже продуктивним. Для цього можна організовувати регулярні збори або конкурси на найкращу інноваційну

ідею, що приносить цінність для компанії. Дуже важливо заохочувати такі ідеї не лише фінансово, а й через визнання.

- Інвестування в навчання співробітників для ознайомлення їх з новими інструментами, технологіями та методами роботи допомагає не лише підвищити кваліфікацію персоналу, але й надає можливість розвитку інноваційного мислення. Темі тренінгів можуть включати управління інноваціями, методи креативного вирішення проблем, використання новітніх технологій тощо.
- Спільна робота над інноваційними проектами допомагає співробітникам краще розуміти різні аспекти діяльності підприємства і приносити креативні рішення. Для цього можна створювати міжфункціональні команди, які будуть працювати над конкретними проектами. Це дозволяє використовувати різноманітні знання і досвід співробітників для досягнення нових результатів.
- Визнання досягнень у сфері інновацій є важливим елементом підтримки інноваційної культури. Це може бути як матеріальна винагорода, так і нематеріальні стимули (публічне визнання, можливість кар'єрного росту, інші привілеї). Важливо нагороджувати не тільки успішні інноваційні ідеї, а й процеси, які призвели до цих ідей.
- Співробітники повинні мати можливість безпосередньо спілкуватися з керівництвом щодо інноваційних ідей. Для цього можна створити відкриті платформи для збору ідей, де співробітники можуть анонімно або відкрито пропонувати нові рішення. Керівництво буде активно підтримувати ідеї і давати зворотний зв'язок.

Партнерство з науковими установами та університетами може стати потужним стимулом для розвитку інноваційних процесів на підприємстві. Така співпраця з університетами та науково-дослідними інститутами дозволяє підприємствам отримати доступ до новітніх наукових досягнень та технологій. Це може включати спільні дослідження нових матеріалів, розробку нових технологічних процесів або створення інноваційних продуктів, які можуть бути

адаптовані для масового виробництва. Активна взаємодія з університетами дозволяє створювати інноваційні лабораторії або стартап-інкубатори, де можуть розвиватися нові ідеї, тестуватися технології та прототипи. Такі лабораторії можуть стати майданчиками для реалізації найсміливіших ідей, що сприятимуть розвитку нових технологій.

Спільна робота з науковими установами дозволяє реалізувати дослідження у реальному виробництві. Завдяки такому партнерству підприємство може впроваджувати новітні наукові досягнення, адаптуючи їх до специфіки своїх виробничих процесів.

Однією з методологій, що дозволяє підвищити гнучкість управління проектами, що є важливим для успішного впровадження інновацій є впровадження **Agile**. Цей підхід дає можливість швидко адаптувати стратегію і плани в залежності від змін на ринку чи в компанії. Agile дозволяє розділяти великі проекти на менші етапи, що дає змогу швидко досягати результатів і вносити корективи залежно від успішності кожного з них. Така гнучкість дозволяє оперативно реагувати на зміни в технологіях, вимогах до продукту або на ринкові умови, що значно знижує ризики невдачі проектів. Крім того, Agile сприяє покращенню комунікації та взаємодії між членами команди та різними підрозділами, що забезпечує ефективний обмін ідеями та своєчасне вирішення виникаючих проблем.

Для забезпечення конкурентоспроможності на глобальному ринку підприємство повинно постійно відстежувати світові тенденції та адаптувати найкращі практики. Це включає моніторинг змін на міжнародних ринках макаронних виробів, технологічних інновацій, нових вимог споживачів і екологічних тенденцій. Вчасне впровадження таких змін дозволяє адаптувати продукцію до актуальних потреб ринку. Дуже важливим аспектом є адаптація нових технологій і матеріалів, вивчення міжнародного досвіду та використання інноваційних матеріалів для упаковки, а також розробка нових рецептур, що відповідатимуть вимогам різних країн. Крім того, для підприємств, які мають амбіції виходу на міжнародні ринки, важливо враховувати специфіку кожного

ринку, що може вимагати модифікації упаковки, адаптації продуктів до смаків різних культур чи відповідності місцевим стандартам якості та безпеки.

Що стосується залучення інвесторів для реалізації інноваційних проектів, підприємство повинно мати чітку стратегію залучення фінансування. Це включає визначення необхідних інвестицій, очікувані результати від проектів та способи їх реалізації, а також надійну бізнес-модель, яка підтвердить рентабельність інвестицій. Пошук інвесторів може здійснюватися через традиційні фінансові інститути, венчурні компанії, бізнес-ангелів або державні програми підтримки інновацій. Крім того, можна використати краудфандинг для залучення невеликих інвестицій від широкої аудиторії. Спільне фінансування інноваційних проектів дозволяє знизити фінансові ризики та дає доступ до нових технологій і розробки нових продуктів. Важливою умовою є забезпечення прозорості у використанні залучених інвестицій і регулярний звіт перед інвесторами про досягнуті результати та витрати, що сприяє формуванню довірчих відносин і отриманню додаткового фінансування для подальших проектів. Ці заходи дозволяють підприємству бути більш інноваційним, ефективно адаптуватися до змін у світі та залучати додаткові ресурси для розвитку.

3.2. Оцінка економічної доцільності та інвестиційної привабливості проекту виробництва інноваційного продукту

Для подальшого розвитку ПП «ВІПС» доцільно зосередитися не лише на збільшенні обсягів виробництва та реалізації продукції шляхом раціонального використання ресурсів (що є проявом екстенсивного підходу), а передусім на впровадженні інновацій. Це стосується всіх ключових сфер діяльності: управління, маркетингу, фінансів, виробництва та підвищення кваліфікації персоналу. Основу такого підходу становлять інтенсивні фактори розвитку, які спрямовані на реалізацію інноваційних проектів, впровадження новітніх технологій і формування інноваційного потенціалу підприємства, що включає умови і ресурси, необхідні для досягнення сталого прогресу.

У цьому контексті нами пропонується використати для ПП «ВІЛІС» стратегію диверсифікованого зростання. Ця стратегія передбачає розширення діяльності за рахунок виробництва інноваційного для України продукту – макаронів із підвищеним вмістом білка – та виходу на новий сегмент ринку, а саме ринок продуктів здорового харчування.

Цільовою аудиторією нових макаронів із підвищеним вмістом білка від ПП «ВІЛІС» можуть стати спортсмени та люди, які займаються фітнесом, оскільки вони потребують більше білка для відновлення і зростання м'язів. Також цей продукт буде цікавий прихильникам здорового способу життя, які шукають корисніші альтернативи звичайним макаронам. Вегетаріанці та вегани знайдуть у цих макаронах додаткове джерело рослинного білка, а люди з особливими дієтичними потребами, наприклад, ті, хто обирає продукти з високою поживною цінністю, дадуть оцінку їх корисності.

Ринок здорового харчування активно зростає в Україні. Більше людей цікавляться продуктами з доданою цінністю, тому можна очікувати значний попит на такі макарони.

Аналізуючи конкурентів ми бачимо, що сегмент продуктів з високим вмістом білка все ще недостатньо заповнений, що дає хорошу можливість зайняти нішу. В Україні одним із ключових виробників альтернативних продуктів харчування є GoodWine, який пропонує інноваційні харчові продукти, включаючи макарони преміум-класу. Також є бренд Екотехніка, який спеціалізується на продуктах здорового харчування, хоча їх пропозиція в сегменті білкових макаронів поки обмежена.

На міжнародному рівні відомими конкурентами є бренди Barilla Protein+ (Італія), які активно просувають лінійку макаронів із високим вмістом білка, та Explore Cuisine (США), що спеціалізується на макаронах із бобових культур, як-от нут або сочевиця. Ці приклади підтверджують потенціал виходу на цей сегмент із власним продуктом, особливо якщо пропозиція буде орієнтована на місцеві потреби та переваги споживачів, головне — зробити продукт помітним і доступним для споживачів.

Щоб виробляти макарони з підвищеним вмістом білка важливо обрати інгредієнти, які забезпечать максимальну білкову цінність продукту. Одним з основних інгредієнтів може бути гороховий протеїн, який є високоякісним рослинним білком і має хороші харчові властивості. Іншим варіантом є соєвий білок, який широко використовується в харчовій промисловості для підвищення білкової цінності продуктів. Вибір борошна також грає важливу роль. Цільнозернове борошно містить більше клітковини та корисних мікроелементів, а нутове та сочевичне борошно багаті на білок, що робить їх чудовими варіантами для створення дієтичних продуктів для вегетаріанців і людей з особливими дієтичними потребами.

Харчова цінність продукту буде оптимізованою для споживачів, що стежать за своїм харчуванням. Для цього потрібно забезпечити підвищений вміст білка в межах 20-25 г на 100 г продукту, що зробить макарони більш поживними. Також важливо звернути увагу на збалансований амінокислотний склад, який допоможе забезпечити організм необхідними поживними елементами.

Щоб передбачити різноманітність продукту для задоволення різних смаків та потреб споживачів, можна використати різні форми макаронів. Наприклад, спагеті – класичний варіант, який пасуватиме для широкого кола покупців. Пенне та фетучіні можуть привабити тих, хто шукає альтернативи для різних страв, а ротіні – цікава форма для любителів пасти з оригінальним виглядом.

Для запуску проєкту, в першу чергу, потрібно придбати та встановити обладнання, налагодити виробництво. Це може включати модернізацію наявних ліній або встановлення нового обладнання, якщо старе не здатне обробляти нові інгредієнти або відповідати вимогам підвищеної білкової продуктивності.

Для забезпечення високої якості макаронів з підвищеним вмістом білка важливо знайти надійних постачальників інгредієнтів, таких як гороховий або соєвий білок, а також різні види борошна (цільнозернове, нутове). Паралельно з пошуком постачальників необхідно розробити систему контролю якості сировини на етапі її прийому на виробництво, що дозволить гарантовано уникнути дефектів

продукції ще на початкових етапах. Також варто звернути увагу на належне складське зберігання сировини, щоб зберегти її якість до моменту використання.

Важливим етапом є створення ефективної системи контролю якості на кожному етапі виробничого процесу, що включає регулярні лабораторні дослідження продукції, перевірку відповідності стандартам безпеки та отримання сертифікацій, що підтверджують якість продукту.

Сума необхідних інвестицій – 13 млн. грн.

Розробка та вихід нового бренду на ринок – 20 млн. грн.

Загальна сума інвестицій – 33 млн. грн.

Підприємство планує брати кредит в сумі 22 млн. грн під 15% річних на 3 роки.

Обґрунтування та розрахунки були проведені з врахуванням таких припущень:

- Запуск лінії з виробництва макаронів із підвищеним вмістом білка відбудеться в березні 2025 року.
- Доходи від продажу розраховані за таким сценарієм: 2025р. – реалізація 30% обсягу продукції від загальних виробничих потужностей лінії, 2026р. – 40%, 2027р. – 55%, кожен наступний рік в сторону збільшення реалізації на 5%, тобто планова реалізація на 2028 – 75% обсягу продукції від загальних виробничих потужностей.
- Амортизація обладнання розрахована на 5 років, залишкова вартість - 200 тис. грн.
- Дисконтна ставка – 25%.

Розрахунки наведені в таблицях 3.1 та 3.2.

Таблиця 3.1 – Розрахунок плану доходів та витрат, тис. грн.

Показники	2025	2026	2027	2028	2029
Дохід від реалізації	100800	126000	163800	176400	189000
Змінні витрати	50400	63000	81900	88200	94500
Постійні витрати	3900	3900	3900	3900	3900
Маркетингові витрати	11000	9000	9000	9000	9000

Амортизація	2200	2200	2200	2200	2000
Операційний прибуток	33300	47900	66800	73300	81600
Відсоткові платежі	3000	2500	1400		
Прибуток до оподаткування	30800	46500	66800	73300	81600
Податок на прибуток	6160	9300	13360	14660	16320
Чистий прибуток	24640	37200	53440	5640	65280
Погашення тіла кредиту	6667	6667	6666		
Грошовий потік CF	20173	32734	55640	60640	65280

Таблиця 3.2 – Грошові потоки (продисконтовані), тис. грн.

Рік	0	1	2	3	4	5
Грошовий потік (CF)	(33 000)	20 173	32 734	55 640	60 640	65 280
Дисконтований CF (DCF)	(33 000)	12 911	16 760	22 790	19 871	17 113
Акумуляований DCF	(33 000)	(29 790)	(16 879)	(119)	42 542	59 654

За розрахунками показників економічної ефективності проєкту були отримані такі результати:

- NPV проєкту – 59654 тис. грн.;
- IRR проєкту – 32%;
- DPV проєкту – 3 роки.

Отже, розрахунки показали, що запропонований проєкт випуску інноваційного продукту (виробництво макаронів із підвищеним вмістом білка) та виходу на новий ринок продуктів здорового харчування є економічно вигідним для підприємства.

Також успішного запуску нового продукту з підвищеним вмістом білка важливо правильно підійти до упаковки, каналів збуту та просування.

Щодо упаковки, то необхідно розробити привабливий дизайн, який буде привертати увагу цільової аудиторії та підкреслювати унікальність продукту. Крім того, упаковка повинна містити чітке маркування складу та харчової цінності, щоб споживачі могли легко оцінити її переваги. Важливим аспектом є екологічність

пакування, адже більшість сучасних споживачів звертає увагу на сталий розвиток і зменшення впливу на навколишнє середовище.

Продукт можна продавати в спеціалізованих магазинах здорового харчування, спортивних магазинах, а також у фітнес-центрах, де зосереджена цільова аудиторія. Важливо також налагодити співпрацю з традиційними продуктовими мережами, а для більш широкої доступності – організувати онлайн-продажі.

Для ефективного просування продукту можна скористатися співпрацею з фітнес-блогерами та спортсменами, щоб залучити їхню аудиторію та створити лояльність до бренду. Участь у спортивних заходах, дегустації в точках продажу та активне ведення соціальних мереж допоможуть популяризувати продукт серед потенційних споживачів і створити позитивний імідж.

Можливі ризики для бізнесу включають нестабільність якості сировини, конкурентний тиск і зміни в споживчих уподобаннях. Для мінімізації цих ризиків передбачені кілька заходів. Це створення запасу сировини для зниження залежності від постачальників, постійний моніторинг ринку для своєчасної реакції на зміни, гнучка цінова політика для адаптації до коливань попиту та диверсифікація каналів збуту для розширення можливостей продажу.

На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що впровадження виробництва протеїнових макаронних виробів є економічно доцільним та перспективним напрямком розвитку для ПП "ВІЛІС". Проект характеризується високою рентабельністю, прийнятним терміном окупності та значним потенціалом для масштабування бізнесу. Вихід на ринок продуктів здорового харчування з інноваційним продуктом дозволить підприємству диверсифікувати виробництво, розширити клієнтську базу та зміцнити свої конкурентні позиції на ринку. Враховуючи зростаючий попит на продукти здорового харчування та низький рівень конкуренції в даному сегменті, реалізація запропонованого проекту забезпечить стабільне зростання прибутку та сталий розвиток підприємства в довгостроковій перспективі.

3.3. Інноваційні можливості блокчейн для управління постачальницькими ланцюгами: застосування в умовах сучасного бізнесу

Впровадження блокчейн-технології в харчовій промисловості є важливим кроком для компаній, що прагнуть підвищити прозорість, ефективність і довіру до своєї продукції. Для ПП «ВІЛІС», яка розпочинає виробництво макаронів з підвищеним вмістом білка, застосування блокчейну може стати важливим етапом у розвитку та позиціонуванні бренду на ринку. Оскільки ПП «ВІЛІС» планує випуск інноваційного продукту, забезпечення високого рівня контролю якості та прозорості процесу виробництва допоможе здобути довіру споживачів, особливо в сегменті продуктів здорового харчування.

Блокчейн-технології дозволяють чітко відстежувати весь ланцюг постачання від сировини до готового продукту, що є важливим для гарантії автентичності продукції. Це також стане конкурентною перевагою для компанії, оскільки споживачі все більше звертають увагу на питання якості та походження продуктів, особливо у сегменті здорового харчування та спортивного харчування. Крім того, автоматизація процесів, зниження витрат на адміністрування та підвищення ефективності виробництва сприятиме покращенню фінансових показників приватного підприємства «ВІЛІС», що зробить його більш конкурентоспроможним на ринку.

Технологія блокчейн — це система дистрибутивної бази даних, яка складається з ланцюга блоків, кожен з яких містить інформацію, пов'язану з попереднім. Важлива особливість полягає в тому, що дані в блокчейні не можна змінити без запису в усіх інших блоках, що забезпечує високий рівень захисту від маніпуляцій. Кожен блок містить перевірену інформацію, але забезпечує конфіденційність через криптографію.[42]

У світі дана технологія активно впроваджується у різних сферах харчової промисловості. Такі компанії як IBM з платформою Food Trust працюють із супермаркетами, постачальниками та виробниками для забезпечення прозорості ланцюга постачання. Walmart і Nestlé вже застосовують блокчейн для підвищення прозорості в постачальницьких ланцюгах. У Китаї проект VeChain використовує

блокчейн для перевірки походження м'яса та морепродуктів, що підвищує довіру споживачів.

В Україні технології блокчейн починають набирати популярність у харчовій промисловості. Хоча ця практика поки що не є поширеною, деякі компанії вже активно використовують інноваційні рішення для покращення якості та прозорості своїх продуктів. Наприклад, такі компанії, як «Кернел», «Миронівський хлібопродукт», «Інтерпайп» та «Ферма «Дніпро», уже почали працювати з блокчейн-технологіями. Впровадження цих технологій в Україні може стати важливим етапом розвитку галузі та допомогти українським компаніям залишатися конкурентоспроможними на міжнародних ринках.

Розробка системи впровадження блокчейн для ПП «ВІЛІС» включає створення архітектури системи, яка забезпечить інтеграцію блокчейн у виробничі та логістичні процеси підприємства. Важливо визначити, які дані будуть зберігатися в системі, як буде організовано доступ до цієї інформації для постачальників, замовників та споживачів.

Система повинна гарантувати повне відстеження продукції на всіх етапах - від постачання сировини до готового продукту, що потрапляє до споживача. Кожен етап, включаючи виробництво, транспортування, зберігання та продаж, має бути зафіксований у блокчейн-системі.

Не менш важливим є розробка механізмів верифікації даних. Це означає, що на кожному етапі ланцюга постачання необхідно визначити методи перевірки правдивості і точності інформації, що потрапляє в блокчейн, зокрема, щодо постачальників, умов зберігання та відповідності виробничим стандартам. Дана технологія має взаємодіяти з наявними базами даних, програмами для обліку сировини, виробництва та продажу, а також іншими інструментами для управління фінансами, складом та логістикою.

Основні напрямки використання блокчейн на виробництві для ПП «ВІЛІС» можуть включати кілька важливих етапів. По-перше, це контроль якості сировини. Блокчейн дозволяє фіксувати інформацію про кожну партію сировини, її

походження, умови зберігання та перевірку якості. Це дає змогу запобігати використанню неякісних матеріалів, підвищуючи загальну якість продукції.

Цю технологію можна застосовувати для моніторингу виробничого процесу, що дозволить відслідковувати кожен етап виготовлення продукту, від обробки сировини до упаковки, з гарантією, що дані не будуть змінені або підроблені. Такий контроль знижує ризик помилок та порушень стандартів.

Управління складськими запасами — ще один важливий аспект. Використання блокчейн-технології дозволяє автоматично оновлювати дані про залишки сировини та готової продукції в реальному часі, забезпечуючи точність і мінімізуючи людський фактор.

Впровадження системи відстеження продукції дозволить споживачам бачити шлях продукту від виробника до покупця, що зробить процес прозорим і сприятиме формуванню довіри до бренду. Завдяки блокчейн-технології всі етапи доставки продукту будуть зафіксовані і перевірені, що гарантує точність інформації. Це дозволить створити безпечну систему взаємодії між постачальниками і дистриб'юторами, де всі учасники матимуть доступ до перевірених і актуальних даних.

Для економічного обґрунтування впровадження блокчейн-технології на підприємстві необхідно розрахувати витрати на впровадження, які включають закупівлю програмного забезпечення, навчання персоналу, інтеграцію з існуючими системами та витрати на підтримку і оновлення системи. Далі потрібно оцінити економічний ефект від цього впровадження, зокрема в плані зниження витрат на адміністрування, зменшення ризиків підробок і порушень стандартів, а також підвищення прозорості, що може збільшити довіру споживачів і, як результат, продажі. Також варто проаналізувати можливі ризики, зокрема технічні проблеми при впровадженні, помилки при інтеграції з існуючими системами та зниження ефективності через високу вартість початкових інвестицій. Наприкінці слід розрахувати термін окупності інвестицій — час, за який підприємство може повернути витрачені на впровадження технології кошти, завдяки зниженню витрат і додатковим доходам.

Блокчейн дозволяє забезпечити прозорість і достовірність даних на всіх етапах ланцюга постачання, що робить його незамінним інструментом для впровадження системи відстеження готової продукції. Кожен етап у ланцюгу постачання фіксується та перевіряється, що забезпечує точність і достовірність інформації, знижуючи ризики помилок або маніпуляцій з даними. Це створює безпечну і надійну систему взаємодії між постачальниками, дистриб'юторами та іншими учасниками, а також сприяє покращенню загальної ефективності і прозорості бізнес-процесів. В кінцевому підсумку, використання блокчейн-технології може значно підвищити рівень довіри до продукту і його виробника, що є важливим фактором для досягнення конкурентних переваг на ринку.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз засад інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості показав, що інновації в даній галузі мають свою специфіку, яка обумовлена особливостями виробничого процесу, характером продукції та вимогами до її якості й безпеки. Інноваційна діяльність у харчовій промисловості охоплює не лише технологічні інновації, але й організаційні, маркетингові та продуктові інновації, що формує комплексний підхід до інноваційного розвитку підприємств галузі.

Інноваційна діяльність стає ключовим фактором успішної інтеграції українських підприємств харчової промисловості до європейського економічного простору. Особливого значення набуває вивчення досвіду європейських країн у сфері інноваційного розвитку харчової промисловості та можливостей його адаптації до українських реалій.

В умовах глобалізації світової економіки та поглиблення євроінтеграційних процесів України особливої актуальності набуває питання інноваційного розвитку вітчизняних підприємств харчової промисловості. Харчова промисловість є однією з найважливіших галузей економіки України, яка забезпечує продовольчу безпеку держави та має значний експортний потенціал. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом відкрило нові можливості для українських виробників харчових продуктів, але водночас поставило перед ними серйозні виклики щодо підвищення конкурентоспроможності та відповідності європейським стандартам якості.

На основі проведеного дослідження здійснено обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо активізації інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості України в умовах євроінтеграції на прикладі приватного підприємства «ВІЛІС» м. Рівне.

Приватне підприємство «ВІЛІС» функціонує на ринку з 1996 року і має досвід роботи в секторі харчової промисловості. Власником підприємства є його

засновник – громадянин України Жабчик Віктор Федорович. Своєю діяльністю підприємство здійснює по всій території України, а також за її межами.

Основною діяльністю є виробництво макаронних виробів, допоміжними є – торгівля борошном вищого гатунку та надання транспортних послуг. Статутний капітал – 27,5 млн. грн.

Особливої популярності макаронні вироби ПП «ВІЛІС» набули серед споживачів із середнім та низьким рівнем доходів, через поєднання помірної ціни та достатньо високої якості товару.

Споживачами іншої групи товарів (повидла яблучного та ароматизованого) є хлібопекарні, кондитерські фабрики, приватні підприємства, що використовують повидло як сировину.

Основними конкурентами ПП «ВІЛІС» є; ТМ «Хуторок», ТМ «Тая», ТМ «Чумак», «Київська макаронна фабрика», ТОВ «Рівненські макаронні вироби».

Перевагами ПП «ВІЛІС» над конкурентами є наявність постійних постачальників сировини та висока якість продукції за низькими цінами, а також естетичний вигляд продукції, і, порівняно великий обсяг виробництва.

Основним постачальником ПП «ВІЛІС» є: ПАТ «Рівне – Борошно», ПАТ «АЕС», «Рівнеобленерго», ПП «Рівнегаз» та багато інших.

Проведений аналіз економічних показників виявив наступні тенденції:

1. Обсяг реалізації продукції має позитивний тенденцію до зростання. Особливо у 2012 році в період воєнного стану, що свідчить про зростання попиту на макарони вироби, які мають тривалий термін зберігання.
2. На даний час на підприємстві працює 91 особа.
3. Середньомісячна зарплата не є високою. Вона знаходиться на рівні мінімальної, тому керівництву слід приділити увагу мотивації та заохоченню персоналу.
4. Продуктивність праці зростала, головним чином, за рахунок збільшення обсягів виробництва.
5. За період аналізу діяльності підприємства є рентабельною. Найнижчий рівень рентабельності був в 2020 році в період карантинних обмежень, коли

потрібно було трансформувати свою діяльність, зокрема збільшенням клієнтської бази.

6. Слід зазначити позитивну динаміку зростання фондівіддачі і рентабельності основних засобів та оборотних засобів. Найбільш високими темпами зростала і продуктивності праці (у порівняння з 2020 році в 2,5 рази). Проте, частка основних засобів в структурі активів зменшилась з 44,1% в 2020 році до 23,7% в 2022 році, тобто в період з початку карантину і воєнного стану підприємство не вкладало кошти в оновлення основних засобів.

7. В структурі оборотних активів найбільшу питому вагу складає дебіторська заборгованість за товари та послуги. Продовж 2020-2021р. на підприємстві фіксується систематичне збільшення розміру дебіторської заборгованості. Це явище не є бажаним, тому, що чим більше обсяг перевищення, тим більше загроза фінансовій стійкості.

8. Структурний аналіз використання витрат свідчить, що найбільшу вагу займають матеріальні витрати (>80%). Це пояснюється збільшенням обсягів виробництва, зростанням матеріаломісткості продукції. В структурі витрат незначна частка витрат припадає на оплату праці (в середньому 4%) і амортизація основних засобів (в середньому 3%).

9. Динаміка показників рентабельності свідчить, що підприємство працює прибутково. Рентабельність власного капіталу характеризує ефективність підприємства та його бенефіціарів. В 2022р. цей показник суттєво зріс до 33%, і відображає ступінь прибутковості вкладених коштів акціонерів.

10. Аналіз фінансових результатів показав, що ПП«ВІЛІС» здатне погасити свої зобов'язання за рахунок власних поточних активів. Проте, зниження коефіцієнта фінансової автономії свідчить про поступове зниження частки власного капіталу (з 41% до 36%) і зростання частки залученого капіталу, що негативно впливає на фінансову стійкість підприємства.

В рамках розробки практичних рекомендацій щодо активізації інноваційної діяльності ПП «ВІЛІС», спрямованої на досягнення цілей сталого розвитку підприємства в контексті євроінтеграції, було запропоновано концепцію структури

управління інноваційною діяльністю. Цей захід дозволить підприємству бути більш інноваційним, ефективно адаптуватися до змін у світі та залучати додаткові ресурси для розвитку.

Для подальшого розвитку підприємства шляхом впровадження інновацій, було запропоновано використати стратегію диверсифікованого зростання, що передбачає розширення діяльності за рахунок виробництва інноваційного для України продукту – макаронів із підвищеним вмістом білка – та виходу на новий сегмент ринку, а саме ринок продуктів здорового харчування, що є одним з актуальних трендів у світі.

Крім того в якості інноваційного рішення, в роботі було запропоновано впровадження блокчейн-технології, як системи забезпечення високого рівня контролю якості та прозорості процесу виробництва з можливістю відстежування ланцюга постачання. Ця перспективна технологія може стати реальною конкурентною перевагою для компанії, та зробить її більш конкурентоспроможною на внутрішньому та, що дуже важливо, на зовнішніх ринках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Директива Європейського Парламенту і Ради 2014/59/ЄС від 15 травня 2014 року про встановлення рамок для відновлення платоспроможності і врегулювання кредитних установ. Міжнародний документ від 15.05.2014 № 2014/59/ЄС. Редакція від 07.01.2020. Верховна Рада України : офіційний портал. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_051-14#Text
2. Директива Європейського Парламенту і Ради 2014/65/ЄС від 15 травня 2014 року про ринки фінансових інструментів та про внесення змін до Директиви 2002/92/ЄС. Директива, Міжнародний документ, Перелік від 15.05.2014 № 2014/65/ЄС. Редакція від 31.12.2019. Верховна Рада України : офіційний портал. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_041-14#Text
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій : Закон від 09.07.2022 №2389-IX. Верховна Рада України : офіційний портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>
4. Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні : Закон України від 17.12.2020 № 1116-IX. Редакція від 11.12.2024, підстава - 4114-IX. Верховна Рада України : офіційний портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>
5. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 № 959-XII. Редакція від 15.11.2024, підстава - 4017-IX. Верховна Рада України : офіційний портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
6. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. Редакція від 10.10.2022, підстава - 2518-IX. Верховна Рада України : офіційний портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
7. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19.03.1996 № 93/96-ВР. Редакція від 03.09.2024, підстава - 3257-IX. Верховна Рада України : офіційний портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. Редакція від 15.11.2024, підстава - 4017-IX. Верховна Рада України : офіційний портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>
9. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2017/1129 від 14 червня 2017 року про проспекти, що підлягають публікації у випадку публічної пропозиції цінних паперів або їх допуску до торгів на регульованому ринку, та про скасування

Директиви 2003/71/ЄС. Інформація від 14.06.2017 № 2017/1129. Редакція від 18.03.2021. Верховна Рада України : офіційний портал. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_029-17#Text

10. Аналіз сучасного стану харчової промисловості України [Електронний ресурс] / О.М. Григоренко // Науковий вісник Мукачівського державного університету. – 2018. – Вип. 30. Режим доступу до журн.: https://jnas.nbu.gov.ua/j-pdf/Nvmgu_eim_2018_30_17.pdf
11. Бондарчук М.К. Характеристика складових інноваційного потенціалу господарських структур в системі «інновації – фінанси – виробництво» / М.К. Бондарчук, Я.Р. Біленська // Сучасні проблеми економіки і менеджменту: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. – С. 197-198.
12. Василенко В. О. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / В. О. Василенко, В. Г. Шматько; за ред. В. О. Василенко. – К. : ЦУЛ; Фенікс, 2003. – 440 с.
13. Виклики майбутнього для промислового розвитку України [PDF] / О.В. Коваленко // Інститут економіки та прогнозування НАН України. – 2022.
 Режим доступу до ресурсу: <https://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/Vyklyky-majbutnjogo-dlja-promyslovogo-rozvytku.pdf>.
14. Грінченко Ю. Л. Інституційні фактори формування та розвитку інноваційних систем у країнах, що розвиваються та з перехідною економікою / Ю. Л. Грінченко // Економічні інновації. Вип. 43. Українське Причорномор'я в нац. і міжнар. координатах розвитку : регіональний вимір : зб. наук. праць / Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України. – Одеса, 2011. – С. 73–83.
15. Гринько Т. В. Основи управління адаптивним інноваційним розвитком підприємства / Т. В. Гринько // Проблеми економіки. – 2011. – № 3. – С. 94–97.
16. Гринько Т. В. Інноваційний розвиток: характерні риси та проблеми / Т. В. Гринько, М. М. Кошевий // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: збірник наук. праць. – Маріуполь : ДВНЗ «ПДТУ», 2013. – Т. 1, вип. 2. – С. 94–101.
17. Дослідження та оптимізація економічних процесів : колективна монографія / За ред. О. В. Манойленко, В. О. Матросової. – Х.: Цифрова друкарня № 1, 2012. – 485 с.

18. Дрозденко В. Інновації в епоху глобалізації / В. Дрозденко // Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку: монографія / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця; Інститут економічного прогнозування. — К. : Фенікс, 2003. — 108 с.
19. Ефективність інноваційної діяльності харчової промисловості в системі цілей сталого розвитку країни [Електронний ресурс] / О.В. Коваленко, Л.О. Яценко // Економіка АПК. — 2021. — № 5. Режим доступу до журн.:
<https://eapk.com.ua/uk/article/download/yefektivnist-innovatsiynoyi-diyalnosti-kharchovoyi-promislovosti-v-sistemi-tsiley-stalogo-rozvitku-krayini>
20. Єврокомісія «Європа 2020 – Стратегія інтенсивного, стійкого і об'єднуючого зростання» [Електронний ресурс]. — Брюссель, 2010. — Режим доступу :
http://eunec.vlor.be/detail_bestanden/doc014%20Europe%202020.pdf.
21. Захарченко В.І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки: навч. посіб. / В.І. Захар-ченко, Н.М. Корсікова, М.М. Меркулов – К.: Центр учбової літератури, 2012. — 448 с.
22. Ілляшенко С. М. Інноваційний менеджмент: підручник / С. М. Ілляшенко. — Суми : Університетська книга, 2010. — 336 с.
23. Ілляшенко С.М. Сутність і структура потенціалу інноваційного розвитку підприємства / С.М. Ілляшенко // Економічний потенціал підприємства: навчальний посібник / за заг. ред.проф. О.Ф. Балацького, проф. О.М. Теліженка. — Суми: Університетська книга, 2014. — С. 291-301.
24. Інновації у харчовій промисловості [Електронний ресурс] / О.В. Коваленко // Лекція 1. — 2021.Режим доступу до ресурсу:
<https://www.scribd.com/presentation/704823191/Лекція-1-Інновації-у-Харчовій-Промисловості>
25. Інноваційний потенціал підприємства: сутність та система захисту [Електронний ресурс] / В.В. Гурочкіна // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. — 2015. — № 5 (21). —С. 51-57. — Режим доступу до журн.:
<http://economics.opu.ua/files/archive/2015/No5/51.pdf>.
26. Кабаченко Д.В. Оцінка ефективності та обґрунтування доцільності впровадження інвестиційного проекту на підприємстві. Стабілізація економіки України: новітні моделі та механізми досягнення: монографія / за заг. ред. Г.О. Дорошенко, М.С. Пашкевич. Дніпропетровськ: НГУ, 2015. С. 42–51.
27. Карюк В. І. Стимулювання інноваційної діяльності підприємств як інструмент підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки / В. І. Карюк //

- Теоретичні та прикладні питання економіки. Вип. 24 / За заг. ред. проф. Єханурова Ю. І., Шегди А. В. – К. : Київський ун-т, 2011. – 388 с.
28. Кужель Е. В. Перешкоди і бар'єри інноваційного розвитку та шляхи їх подолання / Е. В. Кужель, В. І. Матющенко // Механізми реалізації стратегії інноваційно-технологічного розвитку України в умовах глобальних викликів: матеріал. міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 1-2 лист. 2012 р. / відпов. ред. д-р. екон. наук., проф. Л. І. Федулова; НАН України, Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2012. – С. 57–63.
 29. Ляшенко О. Підхід до дослідження впливу структури галузевого ринку на інноваційну активність підприємств / О.М. Ляшенко, З.М. Бойко // Актуальні проблеми економіки. – В. 4. – 2010. – С. 17-24.
 30. Лотарева М.Ю., Кабаченко Д.В. Умови формування та розвитку виробничого потенціалу промислових підприємств. Формування та використання виробничого потенціалу економіки країн СНД та ЄС: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (15 травня 2013 р.). Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2013. С. 6–7.
 31. Оцінка інноваційного потенціалу підприємства у контексті інноваційного розвитку регіонів [Електронний ресурс] / О.О. Захаркін, М.О. Харченко, А.Л. Івахнова // Механізм регулювання економіки. Науковий журнал. – 2012. – № 4. Режим доступу до журн.: http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/acticles/issue_9/ Zakharkin_M_O_Kharchenko_A_L_IvakhnovaEvaluation_of_innovation_potential_of_enterprises_in_the_context_of_innovation_devpdf
 32. Стан та перспективи розвитку промислового перероблення сировинних ресурсів в Україні [Електронний ресурс] / О.В. Коваленко // Національний інститут стратегічних досліджень. – 2020. Режим доступу до журн.: https://jnas.nbu.gov.ua/j-pdf/Nvmgu_eim_2018_30_17.pdf
 33. Федоренко І. Л. Інструменти державної інноваційної політики: світовий досвід / І. Л. Федоренко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 3 (82). – С. 79–81.
 34. Федулова Л. І. Інноваційна економіка: підручник / Л. І. Федулова. – К. : Либідь, 2006. – 480 с.
 35. Федулова Л. І. Актуальні проблеми інноваційного розвитку економіки України / Л. І. Федулова // Механізми реалізації стратегії інноваційно-технологічного розвитку України в умовах глобальних викликів: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м.

- Київ, 1-2 лист. 2012р. / Відпов. ред. д-р. екон. наук., проф. Л. І. Федулова; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. – К., 2012.
36. Федулова Л. Інноваційний розвиток: еволюція поглядів та проблеми сучасного усвідомлення / Л. Федулова // Економічна теорія. – 2013. – № 2. – С. 28-45. – Режим доступу: Бондарчук М.К. Характеристика складових інноваційного потенціалу господарських структур в системі «інновації – фінанси – виробництво» / М.К. Бондарчук, Я.Р. Біленська // Сучасні проблеми економіки і менеджменту: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. – С. 197-198.
 37. Харчова промисловість України: ретроспективний аналіз та сучасні проблеми розвитку [Електронний ресурс] / О.В. Коваленко // Економіка АПК. – 2020. – № 4. Режим доступу до журн.: https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/eapk_2018_9_p_5_92-77-85.pdf
 38. Харчова промисловість в Україні: тенденції та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / О.М. Григоренко // Економічний розвиток. – 2020. – № 2. Режим доступу до журн.: https://jnas.nbu.gov.ua/j-pdf/Nvmgu_eim_2018_30_17.pdf
 39. Циркулярна економіка для промислового розвитку в Україні [PDF] / Європейський Союз. – 2024. Режим доступу до ресурсу: <https://www.eu4environment.org/app/uploads/2024/09/Report-Circular-Economy-for-Industrial-Development-in-Ukraine-Ukrainian.pdf>.
 40. Шевлюга О.Г., Олефіренко О.М. Дослідження впливу технологічних інновацій на ринок технологій і розвиток підприємства. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2011. № 4 (1). С. 38–44.
 41. Blockchain Revolution: How the Technology Behind Bitcoin and Other Cryptocurrencies is Changing the World [Електронний ресурс] / Don Tapscott, Alex Tapscott // Portfolio Penguin. – 2016. – Режим доступу до книги: <https://www.penguinrandomhouse.com/books/533696/blockchain-revolution-by-don-tapscott-and-alex-tapscott/>
 42. The Business Blockchain: Promise, Practice, and Application of the Next Internet Technology [Електронний ресурс] / William Mougayar // Wiley. – 2016. – Режим доступу до книги: <https://www.wiley.com/en-us/The+Business+Blockchain%3A+Promise%2C+Practice%2C+and+Application+of+the+Next+Internet+Technology-p-9781119300311>
 43. Бізнес-ангели [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org>

44. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
45. Віліс (vilis.ua)
46. Аналіз ринку макаронних виробів в Україні (pro-consulting.ua)
47. Дослідження ринку макаронних виробів України (koloro.ua)
48. Як Україна збільшила експорт борошна, і чи чекати його здорожчання на внутрішньому ринку — Delo.ua
49. В Україні вартість борошна продовжить зростати – LANDLORD.UA
50. Ринок макаронних виробів в Україні у перші місяці повномасштабного вторгнення (<https://agrocenter.kse.ua>)
51. Експорт виробів з тіста зростає попри залежність внутрішнього ринку від імпорту звичайних макаронів (<https://uaexport.org/>)

ДОДАТКИ